

Universitatea
BABEȘ-BOLYAI

UBB **FSEGA** Facultatea de Științe Economice și Științe Sociale
FSEGA Cluj-Napoca

CENTRUL DE FORMARE CONTINUĂ, ÎNVĂȚĂMÂNT
LA DISTANȚĂ ȘI CU FRECVENȚĂ REDUSĂ

OIDFR OFICIUL PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNT LA DISTANȚĂ
ȘI CU FRECVENȚĂ REDUSĂ

Specializarea: Toate specializarile

SUPOORT DE CURS

MACROECONOMIE

ANUL I Semestrul 2

Cluj-Napoca 2017

I. Informații generale

- **Date de identificare a cursului**

Date de contact ale titularului de curs:

1. Conf.dr. Cocioc Paul

E-mail: paul.cocioc@econ.ubbcluj.ro

2. Conf.dr. Bodea Gabriela

E-mail: gabriela.bodea@econ.ubbcluj.ro

3. Conf.dr. Julia Octavian

E-mail: octavian.julia@econ.ubbcluj.ro

4. Conf.dr. Rovinaru Flavius

E-mail: flavius.rovinaru@econ.ubbcluj.ro

5. Conf.dr. Rovinaru Mihaela

E-mail: mihaela.rovinaru@econ.ubbcluj.ro

6. Lector dr. Ban Irina

E-mail: irina.ban@econ.ubbcluj.ro

7. Lector dr. Pop Larisa

E-mail: larisa.pop@econ.ubbcluj.ro

Facultatea de Științe Economice și
Gestiunea Afacerilor, Departamentul de
Economie politică, str. Teodor Mihali
58-60, Cluj-Napoca
Telefon: 0264-418655
Fax: 0264-412570

**Date de identificare curs și contact
tutori:**

Numele cursului:

MACROECONOMIE

Codul cursului: **ELR0008**

Anul I, semestrul 2

Tipul cursului: **obligatoriu**

Pagina web a cursului: -

Tutori, adrese e-mail tutori:

1. Conf.dr. Cocioc Paul

E-mail: paul.cocioc@econ.ubbcluj.ro

2. Conf.dr. Bodea Gabriela

E-mail: gabriela.bodea@econ.ubbcluj.ro

3. Conf.dr. Julia Octavian

E-mail: octavian.julia@econ.ubbcluj.ro

4. Conf.dr. Rovinaru Flavius

E-mail: flavius.rovinaru@econ.ubbcluj.ro

5. Conf.dr. Rovinaru Mihaela

E-mail: mihaela.rovinaru@econ.ubbcluj.ro

6. Lector dr. Ban Irina

E-mail: irina.ban@econ.ubbcluj.ro

7. Lector dr. Pop Larisa

E-mail: larisa.pop@econ.ubbcluj.ro

8. Asist.dr. Mihut Marius

E-mail: marius.mihut@econ.ubbcluj.ro

9. Asist.dr. Rus Adina

E-mail: adina.rus@econ.ubbcluj.ro

10. Drd. Pirvu Marcel

E-mail: marcel.pirvu@econ.ubbcluj.ro

- **Condiționări și cunoștințe prerechizite**

1. Disciplina MACROECONOMIE nu impune *condiționări* (alte cursuri / discipline a căror parcurgere și promovare condiționează înscrierea la cursul de față); vor fi apreciate, însă, cunoștințele economice anterioare, deținute deja de studenți.

2. Cunoștințele, deprinderile și experiența necesare studentului pentru a face față activităților sunt date de *obiectivele disciplinei*:

- *însușirea* de către studenți a noțiunilor de bază din economie, ca de pildă: piață monetară, piață financiară, bursă, inflație, șomaj, echilibru economic ș.a.;
- *înțelegerea* conceptelor proprii MACROECONOMIEI;
- *aplicarea* cunoștințelor dobândite, în domenii conexe;
- realizarea *corelațiilor* între teorie și practică.
- utilizarea cunoștințelor la însușirea celorlate discipline de specialitate

3. *Competențele dobândite prin absolvirea disciplinei*:

- deprinderi în utilizarea conceptelor economice
- abilități de argumentare și raționament

4. *METODELE utilizate în cadrul procesului de învățământ*: expunerea, argumentația, conversația, discutarea unor studii de caz, prezentarea unor exemple, discutarea unor referate,

rezolvarea de probleme, dezbateri. Pentru *abordarea, înțelegerea și mai ales aplicarea* cunoștințelor presupuse de curs, indicăm metoda învățării „în pași mărunți”, respectiv parcurgerea cursivă, temă cu temă, a manualului (în ordinea dată de fiecare capitol) și a Cărților de teste și probleme.

- **Descrierea cursului**

1. *Conținut*: Elemente generale de Macroeconomie

2. *Descriere*: Disciplina își propune oferirea *suportului terminologic și teoretico-practic* necesar demersului de a înțelege și a învăța principiile după care se ghidează Macroeconomia. Ea se bazează pe *prezentarea*, în cadrul tuturor temelor abordate, *fie a unor elemente și structuri importante*, care se cer a fi reținute, *fie a unor aspecte interesante ale teoriei de specialitate*. Cursul este elaborat prin *modalități de lucru moderne*, în scopul sporirii abilității de a gândi și a dexterităților de calcul necesare în studiul economiei.

Conținutul propriu-zis al cursului de MACROECONOMIE: Economii naționale și macroeconomia, Piața forței de muncă, Piața monetară, Piața financiară, Măsurarea rezultatelor macroeconomice, Venitul, consumul și procesul economisirii, Creșterea economică, Echilibrul macroeconomic, Ciclicitatea activității economice, Dezechilibrele macroeconomice: inflația și somajul, Stat și economie, relațiile cu piața internațională ..

- **Organizarea temelor în cadrul cursului**

Temele aferente cursului vor fi regăsite în prezentul material (în cadrul modulelor) și în bibliografie.

- **Formatul și tipul activităților implicate de curs**

Modulele, respectiv temele de studiu, vor fi parcurse în ordinea dată de conținutul cursului, deoarece *numai astfel* poate avea loc înțelegerea corespunzătoare a subiectelor tratate. Studentul își poate gestiona modalitatea și timpul de parcurgere a cursului, fiind conștient că la finalul semestrului, la examen, va avea de susținut proba scrisă (evaluată prin notă). Studenții vor avea de elaborat proiecte individuale asupra uneia din *unitățile* importante precizate la conținutul cursului, în special probleme și studii de caz.

- **Materiale bibliografice obligatorii**

Surse bibliografice obligatorii pentru acest curs:

1. Angelescu Coralia, *Dicționar de economie*, ed. A II-a, Ed.Economică, București, 2001.
2. Bodea, Gabriela; Ban, Irina, *Economica*, Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 2012.
3. **Bodea Gabriela (coord.), *Macroeconomie*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2014.**
4. Ghișoiu Magdalena, *Introducere în micro și macroeconomie*, Ed.Risoprint, Cluj-Napoca, 2008.
5. Cocioac, Paul; Jula, Octavian, *Macroeconomie aplicată*, Ed.Risoprint, Cluj-Napoca, 2012.
6. Popescu, Gheorghe, *Evoluția gândirii economice*, ed.a III-a, Ed.Academiei române, Cluj-Napoca, 2004.
7. Rovinaru, Flavius; Rovinaru, Mihaela; Pop, Larisa, *Macroeconomie. Abordări teoretice, teste și aplicații*, Ed. Efes, Cluj-Napoca, 2016.
8. Samuelson, Paul; William Nordhaus, *Economie politică*, Ed.Economica, București, 2005.

- **Materiale și instrumente necesare pentru curs:**

cursuri, cărți, culegere de probleme, articole de specialitate pe temele indicate

- **Calendarul cursului**

A se studia Calendarul disciplinei MACROECONOMIE

- **Politica de evaluare și notare**

1. Modalitatea de evaluare / notare presupune, la forma ÎNVĂȚĂMÂNT LA DISTANȚĂ, următoarele aspecte:

A. Se bazează pe imaginea *de ansamblu* pe care trebuie să și-o formeze studentul în privința noțiunilor și teoriilor parcurse;

B. concret, proba de examen este una SCRISĂ și va miza pe COMBINAREA tipurilor de învățare; ea va conține: a) întrebări de tip grilă;

b) probleme și aplicații

Precizare: Fiecare subiect va fi punctat distinct, studenții cunoscând *de la începutul examenului* punctajul aferent fiecărei grupe de subiecte (grile / aplicație / întrebare cu răspuns deschis / teorie)

2. Caiet de probleme, în funcție de cerințele fiecărui profesor

Precizare: Modalitatea de examinare / notare se păstrează și în sesiunea de restanțe / măriri de note.

- **Elemente de deontologie academică**

1. *Lipsa deontologiei în cazul studenților* privește *încercările de fraudă și fraudă*, respectiv utilizarea unor materiale / instrumente / mijloace tehnice – altele decât foaia de examen și instrumentul de scris – care ar urma să faciliteze / au facilitat obținerea notei.

2. În aceeași categorie a fraudei se înscrie și *plagiatul*: referatele studenților *trebuie* să se bazeze pe surse bibliografice menționate clar (nu să reproducă pasaje din lucrări sau lucrări – orice proveniență ar avea ele, inclusiv Internet-ul). Precizare: *Claritatea* se referă la note de subsol *pe parcurs* și la referințe *în finalul referatului*.

IMPORTANT: Ghidul de elaborare standard a referatelor postat pe www.econ.ubbcluj.ro va fi un reper important pentru studenți, conținând în strategia de notare.

3. Atât încercarea de fraudă, respectiv fraudă, cât și plagiatul, au ca urmare anularea examenului.

- **Studenți cu dizabilități**

În asemenea cazuri, propunem utilizarea adresei de e-mail oferită la începutul acestui material, respectiv contactarea cadrului didactic pentru discutarea unor variante de lucru potrivite pentru student.

- **Strategii de studiu recomandate**

Fiecare student are propriul stil de învățare, știind cât și cum poate reține / înțelege. De aceea, nu putem impune, ci doar *recomanda* STUDIUL *temeinic*, săptămână de săptămână, al fiecărei teme din programă. Este singura cale pentru a reuși accesul spre o notă care să reflecte cunoștințe reale, serioase și de durată.

Modulul I

PIAȚA MONETARĂ

CONCEPTE DE BAZĂ:

- Capitolul 1 (*Unitatea de curs I*): *Piața monetară*: Piață monetară, Agregat monetar, Lichiditate, Cererea și oferta de monedă, Sistem bancar, Convertibilitate, Politici monetare, Credit.

OBIECTIVE URMĂRITE:

- 1) Să definească conceptele de „bani”, „masă monetară”, „convertibilitate”, „dobândă”;
- 2) Să prezinte funcțiile banilor;
- 3) Să prezinte conținutul teoriilor monetare;
- 4) Să prezinte principalele sisteme monetare;
- 5) Să prezinte cele patru agregate monetare principale;
- 6) Să prezinte structura sistemului bancar și funcțiile principale ale băncii centrale și ale băncilor specializate
- 7) Să definească creditul și să prezinte formele ei principale: creditul comercial și creditul bancar;
- 8) Să definească conceptul de politică monetară și să prezinte principalele instrumente ale politicii monetare;

RECOMANDĂRI PRIVIND STUDIUL:

- **Ciobanu, Gheorghe (coord.), *Macroeconomie, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2011.***
- Bibliografia indicată în Silabus;
- Alte surse bibliografice indicate în urma discuțiilor cu tutorii;
- Discuții și analize realizate împreună cu tutorii, pe marginea temelor indicate spre studiu (piața monetară);
- Studii de caz;
- Lucrări practice;
- Rezolvări de probleme (tipuri de probleme pe tema: piața monetară);
- Răspunsuri la întrebări teoretice tip grilă.

REZULTATE AȘTEPTATE:

Modulul dedicat „Pieței monetare” va trebui să familiarizeze studentul cu principalele agregate monetare, legăturile existente între ele și modul cum pot fi folosite în fundamentarea politicilor monetare. De asemenea, se urmărește cunoașterea de către studenți a sistemului bancar, în general, și a sistemului din România cu particularitățile sale determinate de perioada de trecere

spre economia de piață funcțională. Ca atare, studenții trebuie să poată aprecia avantajele și dezavantajele aplicării diferitelor variante de politici monetare. În aceeași termenii se pune și problema pieței valutare, în perspectiva aderării țării noastre la Uniunea Europeană și moneda unică.

Unitatea de curs 1 (cap. 1)

Piața monetară

- Sinteza -

Piața monetară reunește oferta cu cererea de bani din economie.

Ca și valoarea, banii sunt un produs istoric, apărând pe o anumită treaptă a evoluției producției de mărfuri și a formei valoare.

Ei sunt legați, deci, de evoluția formelor de manifestare a valorii de schimb a mărfurilor. Banii sunt – în esența lor – mărfuri.

Originea banilor

În decursul istoriei sale, până la apariția banilor, valoarea de schimb a mărfurilor a parcurs mai multe etape succesive și forme distinctive, după cum urmează.

1. Forma simplă, singulară sau accidentală:

$$x \text{ marfă A} = y \text{ marfă B}$$

Marfa A se prezintă în raporturile de schimb numai ca **utilitate**, iar **marfa B**, apare aici doar ca **valoare de schimb**. **Marfa A joacă un rol activ**, deoarece își exprimă utilitatea, raportându-se la o valoare diferită de a ei. **Ea este valoare relativă**. **Marfa B are un rol pasiv**, întrucât servește drept mijloc de exprimare (determinare) a valorii mărfii A. **Ea este valoare echivalent**, contând aici doar ca o cantitate de muncă cristalizată, echivalentă cu cea încorporată în marfa A.

2. Forma totală sau dezvoltată a valorii

$$x \text{ marfă A} = y \text{ marfă B, sau } = v \text{ marfă C, sau } = w \text{ marfă D, sau } = \text{etc.}$$

În acest caz, una și aceeași marfă A are mai mulți echivalenți.

Mărimea valorii mărfii A **rămâne aceeași**, indiferent dacă este exprimată în una sau alta din mărfurile care-i servesc drept valoare echivalent. În această formă a valorii, valoarea relativă a mărfii A tinde spre o exprimare mult **mai exactă**, întrucât y marfă B, sau v marfă C, sau w marfă D, sau etc. sunt valori echivalente ale uneia și aceleiași cantități x din marfa A.

3. Forma generală a valorii

$$\left. \begin{array}{l} x \text{ marfă A} = \\ y \text{ marfă B} = \\ z \text{ marfă C} = \\ v \text{ marfă D} = \end{array} \right\} w \text{ marfă E}$$

etc. =

În această situație, din lumea infinită a mărfurilor se desprinde una anume, care îndeplinește rolul de echivalent general al tuturor celorlalte mărfuri (de exemplu animalele,

pietrele prețioase, blănurile etc.). Cu ajutorul ei se exprimă valoarea tuturor celorlalte mărfuri și a fiecăreia în parte. Acum cantități diferite și determinate din celelalte mărfuri se schimbă pe cantitatea w din marfa E .

4. Forma bani a valorii

$$\left. \begin{array}{l} x \text{ marfă A} = \\ y \text{ marfă B} = \\ z \text{ marfă C} = \\ v \text{ marfă D} = \\ \text{etc.} = \end{array} \right\} w \text{ grame aur}$$

De acum încolo, echivalentul general al mărfurilor se stabilește pretutindeni și definitiv în marfa aur.

Funcțiile banilor:

1. Instrument de măsură a valorii mărfurilor. În scopul comparării lor, pentru stabilirea raportului lor de schimb, intervine celălalt factor al mărfii, valoarea. Pentru a putea sta la baza schimbului de mărfuri, valoarea trebuie să aibă același conținut economic în fiecare marfă în parte și în toate la un loc.

2. Mijloc de circulație. Născuți din nevoile schimbului de mărfuri pe piață – sub forma vânzării și cumpărării – banii reprezintă mijlocul general al circulației mărfurilor. Procesele schimbului mărfurilor de utilități diferite au loc după formula:

Marfa A – Bani – Marfa B; sau $M_A - B - M_B$

Aceste procese presupun **două metamorfoze**: **a. $M_A - B$** . Prima metamorfoză este **vânzarea**, **b. $B - M_B$** . A doua metamorfoză a schimbului este **cumpărarea**.

3. Mijloc de plată. În cazul funcției mijloc de circulație, mărfurile și banii circulă simultan, prezența lor concomitentă condiționând actele de vânzare–cumpărare.

Funcția banilor ca mijloc de plată generează relațiile de credit.

4. Mijloc de tezaurizare. Din momentul în care devin „marfă universală”, banii – cele mai fungibil dintre bunurile–marfă – reprezintă putere de cumpărare generalizată, iar volumul lor, măsura acestei puteri.

5. Bani universali. Funcția de bani universali o pot îndeplini numai banii din metale prețioase, nu semnele bănești din metale inferioare sau bancnotele de hârtie.

Funcțiile banilor au apărut în ordinea de mai sus, și numai în această ordine ele pot fi înțelese logic, rațional.

Masa bănească (monetară) reprezintă totalitatea semnelor bănești dintr-o economie, destinate achiziționării de bunuri și servicii, achitării datoriilor, constituirii economiilor în vederea investițiilor și a altor plasamente.

Masa monetară are două componente majore: numerarul și moneda scripturală:

1. Numerarul este format din: **monede metalice** și **bancnote**.

2. Moneda de cont (scripturală) a apărut și s-a dezvoltat odată cu apariția și creșterea rolului băncilor și a creditului. Spre deosebire de numerar, care are o existență materială, moneda scripturală reprezintă un simbol, o cifră într-un cont, pe baza unui depozit bancar.

Moneda scripturală se multiplică prin credit, iar după o anumită perioadă apare o cantitate de monedă suplimentară celei anterioare.

Multiplicatorul masei monetare (m) are următoarea formulă:

$$M = D/r \text{ sau } m = 1/r$$

unde: M – $D \times m$

D – depozitul inițial

r – rata rezervei obligatorii (exprimată în procente)

m – multiplicatorul masei monetare

Convertibilitatea banilor

Convertibilitatea reprezintă însușirea legală a unei monede de a fi preschimbată pe o altă monedă liber, prin vânzare-cumpărare pe piață fără a exista restricții cu privire la suma de schimbat, scopul preschimbării (plăți pentru tranzacții curente sau mișcări de capital) sau de calitatea celui ce efectuează preschimbarea (rezident sau nerezident al țării în care are loc tranzacția).

De-a lungul istoriei noțiunea de convertibilitate a avut mai multe înțelesuri și mai multe conținuturi.

1. În Sistemul Etalon-Aur („Gold Standard”), convertibilitatea banilor însemna „baterea liberă a monezilor din metal prețios în număr și greutate egale cu stocul de aur-marfă”.

2. În Sistemul Etalon Aur-Lingouri („Gold Bullion Standard”), formă hibridă a etalonului aur, convertibilitatea era limitată. Convertibilitatea banilor în metal prețios era condiționată de existența sumei (monezi, bancnote) egală cu un lingou (Lingoul de aur standard = 400 uncii troy = 12,4414 kg aur).

3. În Sistemul Aur-Dezize („Gold Exchange Standard”), formă hibridă a etalonului aur, legătura banilor fiduciar cu metalele prețioase este „intermediată” de valutele convertibile. Băncile pot să schimbe semnele bănești fie în metale prețioase, fie - cel mai adesea - în valute convertibile larg recunoscute internațional (dolarul SUA, lira engleză).

4. Începând cu 1976, prin Acordul de la Jamaica, se elimină complet aurul din sistemul monetar internațional prin interzicerea definirii monedelor în aur.

Printre condițiile trecerii la convertibilitate monedei naționale amintim: un înalt nivel de dezvoltare economică; un grad ridicat de deschidere externă a economiei naționale; o structură corespunzătoare a prețurilor interne și alinierea lor la cele de pe piața internațională; capacitatea economiei de a asigura menținerea unui curs de schimb stabil monedei naționale pe perioade lungi; asigurarea unui comerț exterior competitiv; existența rezerve naționale de lichiditate care să facă posibilă intervenția pe piețele valutare pentru menținerea stabilității monetare.

De-a lungul istoriei s-au dezvoltat, în principiu, două mari **teorii monetare**: teoria nominalistă și teoria cantitativă a banilor.

1. Teoria nominalistă a banilor. Este cea mai veche teorie despre bani cunoscută în

istorie. Încă din antichitatea orientală a mileniului al doilea înainte de Hristos, în Codul lui Hammurappi (circa 1750 î.e.n.) găsim ideea stabilirii puterii de cumpărare a banilor de către autoritate publică. Această teorie însoțește fără întrerupere istoria banilor în toate orânduirile sociale, până în zilele noastre. În evul mediu După părerea noastră, ea funcționează și astăzi în sistemul banilor fiduciar, care circulă cu o valoare nominală și la un curs forțat stabilit de autoritatea publică.

2. Teoria cantitativă a banilor. Conform acesteia:

a. Nivelul prețurilor este direct proporțional cu cantitatea de bani existentă în circulație;

b. Puterea de cumpărare a unității monetare este invers proporțională cu cantitatea de bani din circulație.

Jean Bodin și-a sprijinit demonstrația pe studiul cifrelor, ceea ce îl face unul dintre îndepărtații **precursori ai statisticienilor** de astăzi. Aurul și argintul erau asimilate mărfurilor obișnuite și valoarea lor celei a celorlalte mărfuri, considerată ca variind invers proporțional cu cantitățile existente.

Se pare că mercantiliștii au înțeles relația $MV = PT$, unde: M = masa monetară; V = viteza de rotație a banilor (numărul de rotații pe care masa monetară îl face într-un interval de timp); P = nivelul prețurilor mărfurilor și tarifurilor serviciilor; T = volumul tranzacțiilor.

Creditul și dobânda. Sistemul bancar

Băncile îndeplinesc, în principal, **două funcții fundamentale**:

1. Mobilizarea sumelor bănești temporar disponibile în economie;

2. Repartizarea sumelor atrase spre nevoile ce depășesc temporar sursele proprii ale agenților economici.

Sistemul bancar național cuprinde, în esență, două tipuri mari de bănci: banca centrală și băncile specializate.

A. Banca centrală sau de emisiune îndeplinește rolul de "bancă a băncilor", supraveghind și organizând relațiile monetar financiare ale statelor pe teritoriul cărora își desfășoară activitatea.

Principala funcție de băncii centrale este aceea de a coordona politica monetară, valutară și de credit, în cadrul politicii economice a statului respectiv, printr-o serie de instrumente și măsuri specifice între care amintim: taxa scontului, intervențiile pe piața valutară, politica plafonarea creditelor, etc.

B. Băncile specializate - cuprind toate celelalte bănci din sistemul bancar, altele decât banca centrală. În cadrul acestora, deosebim : băncile de depozit, băncile comerciale, băncile de investiții, băncile de economii, băncile de ipotecă, băncile cooperatiste, casele de scont, societățile financiare.

Băncile specializate desfășoară activități specifice profilului lor și îndeplinesc anumite funcții: **acordarea de împrumuturi diferitelor categorii de clienți cu bonitate financiară; gestionarea conturilor deponenților; conducerea operațiunilor de casă** (în general la firmele de mari dimensiuni care au un rulaj al operațiunilor în numerar de amploare); **organizarea**

înființării de societăți pe acțiuni pe baza sistemului constituirii simultane; **crearea surselor atrase în scopul finanțării operațiunilor de creditare**.

Dintre acestea se detașează prin importanță și arie de acțiune operațiunile de *creditare*.

Creditul îmbracă mai multe forme: **creditul comercial**, care dă naștere titlurilor de credit sub forma cambiei, **creditul bancar** sub forma bancnotei și a cecului și **creditul obligatar** care generează obligațiunile, bonurile de tezaur și certificatele de depozit.

1. Creditul comercial, pe termen scurt, până la 90 de zile, acordat de furnizori cumpărătorilor, sub formă de livrări de mărfuri, executări sau livrări de servicii, cu plata la o dată ulterioară. Instrumentele utilizate în cadrul creditului comercial sunt cambia și biletul la ordin.

2. Creditul bancar se acordă agenților economici pe o perioadă determinată, în schimbul dobânzii.

Creditul bancar se poate acorda pe termen foarte scurt (credit pentru o zi - "overnight credit"), pe termen scurt, cu scadența până la un an, pe termen mediu (între doi și șapte ani) și pe termen lung mai mare de șapte ani.

Creditul bancar și cel obligatar utilizează următoarele instrumente: **obligațiunile, certificatele de depozit; bonurile de tezaur; biletele de bancă; cecul**.

Factorii care determină mărimea dobânzii

Ca orice altă piață și în cazul creditului acționează cu putere două forțe care stau față în față: cererea și oferta. Dar, care sunt factorii ce determină mărimea cererii pentru credit? În primul rând, ea va fi direct influențată de **volumul investițiilor**, mai exact de acea parte a acestora care nu poate fi acoperită din sursele proprii, prin autofinanțare, urmând a fi împrumutată. În al doilea rând, cererea pentru credite este nemijlocit determinată de **evoluția productivității marginale a capitalului investit**, cu alte cuvinte, de eficiența, randamentul pe care el îl va avea în procesul producției materiale.

Oferta de capital este determinată de preferința subiecților economici pentru economisire și lichiditate. În definitiv, oferta de capital a agenților economici este o problemă de alegere, combinație între consumul prezent și cel viitor, adică între consum și economie.

Mărimea ratei dobânzii se calculează ca un raport între venitul obținut și suma împrumutată, în două variante:

1. Dobânda simplă: $D = C \times d'$, $d' = D/C \times 100$

Se aplică – de regulă – pentru perioade de până la 1 an inclusiv.

2. Dobânda compusă: $D = C_n - C_0$, $C_n = C_0 (1 + d')^n$

unde: D – dobânda; d' – rata dobânzii; C – suma depusă; C_n – suma după n ani; C₀ – suma inițială; n – perioada de păstrare (ani, intervale) a depozitelor bancare sau perioada pentru care se acordă creditul.

Se aplică – de regulă – pentru perioade mai mari de 1 an.

În calitate de societăți comerciale, băncile funcționează ca societăți lucrative, urmărind obținerea de profit. Aceasta înseamnă că ele trebuie să realizeze venituri din care să-și acopere costurile de funcționare și să obțină și venit net (profit). *Venurile bancare*, cele mai importante provin – în principal – din dobânzile încasate de bănci de pe urma creditelor acordate debitorilor

(D_i). Pe lângă acestea, băncile mai au venituri din comisioanele încasate în urma diferitelor operațiuni legate de conturile clienților, depozitarea unor metale prețioase și bijuterii, operațiuni de piață financiară primară, etc. *Cheltuielile bancare*, cele mai importante se referă în principal la dobânzile plătite deponenților (titularilor de depozite) (D_P). Pe lângă acestea, băncile mai au plăți legate de alte operațiuni: comisioane interbancare, etc.

Diferența dintre dobânzile încasate și dobânzile plătite formează *Câștigul bancar brut* (C_B).

Dacă din câștigul brut bancar se deduc *Cheltuielile de Funcționarea băncii* (C_F), altele decât dobânzi și comisioane (chirii, încălzire, plata angajaților, utilități, reclama, etc.), se obține *Profitul Bancar brut* (P_B).

Profitul bancar reflectă – în mărime absolută – rentabilitatea activității bancare. Cu ajutorul profitului bancar se calculează *Rata Rentabilității* (r'_b) activității bancare, prin raportarea profitului la *Capitalul Bancar* (K_B).

În practică, rata nominală a dobânzii (d') poate fi **real pozitivă** sau **real negativă**. Când rata dobânzii este mai mare decât rata inflației, avem o rată real pozitivă. Dimpotrivă, dacă rata inflației depășește rata dobânzii, avem o rată a dobânzii real negativă.

Politica monetară reprezintă ansamblul acțiunilor de reglementare și dimensionarea masei monetare din economie.

Principalele instrumente ale politicii monetare sunt:

A. Politica taxei scontului se bazează pe manevrarea masei monetare în mod indirect, prin tehnica reescontării titlurilor de credit.

Taxa de reescont determină și rata maximă a dobânzii pe care băncile comerciale o plătesc dacă iau împrumuturi interbancare.

B. Politica operațiunilor pe piața deschisă (open-market operations) se utilizează cu succes în cazul economiilor dezvoltate, când se urmărește modificarea lichidităților aflate pe piață. Dacă se dorește scăderea lichidităților, Banca centrală lansează pe piață o parte din titlurile de credit publice sau private pe care le deține. Agenții economici vor cumpăra titlurile, diminuând masa monetară.

C. Politica rezervelor obligatorii utilizează drept instrument principal cota de rezervă pe care fiecare bancă comercială este obligată să o depună la banca centrală (sub formă de numerar, sau ca procentaj din valoarea fiecărui depozit deschis). Când se urmărește creșterea masei monetare, banca centrală va reduce ponderea rezervelor obligatorii.

D. Politica de încadrare a creditului presupune stabilirea, de către Banca Centrală, a unor limite maxime ale creditelor care pot fi acordate de către băncile comerciale.

Rezumat

Sistemul monetar este astăzi esențial pentru orice economie. Cele mai importante componente ale sistemului monetar sunt: banii, modalitățile de efectuare a plăților precum și instituțiile care susțin fluxurile monetare.

Ce sunt banii? Semnul monetar sau **banul** este, în principiu, o creanță, transmisibilă, emisă arbitrar, cu un curs forțat și a cărui funcție esențială este de a putea fi schimbat pe o anumită cantitate de bunuri și servicii.

Pentru a asigura o funcționare sănătoasă economiei naționale, banii trebuie puși în circulație într-o anumită cantitate. Masa monetară formată din totalitatea numerarului și a depozitelor bancare la vedere deținute de agenții economici nefinanciari este controlată de Banca Centrală a fiecărei țări. **Cantitatea de bani existentă depinde de:** volumul de bunuri create, măsurate prin Produsul Național Brut; viteza de rotație a banilor; înclinația spre lichiditate a agenților economici.

Piața monetară, ca o componentă a pieței naționale în ansamblu, are rolul de a asigura întâlnirea cererii de monedă exprimată de agenții economici care au cheltuieli mai mari decât disponibilitățile lor, cu oferta de monedă, care emană de la acei agenți economici care, la un moment dat, au o cantitate de monedă temporar disponibilă.

Pentru ca o economie să funcționeze normal este necesar ca fluxul monetar să fie adaptat permanent exigențelor, iar masa monetară să fie cât mai riguros controlată. Acest rol este îndeplinit de bănci și instituții financiare care alimentează economia cu mijloace de plată și orientează fluxurile de bani către sectoarele unde apar nevoi suplimentare.

TESTE PENTRU AUTOEVALUARE

1. Banii îndeplinesc următoarele funcții: a) de etalon de măsurare și comparare a obligațiilor între participanții la procesul economic; b) instrument unic de evaluare a indicatorilor economici; c) mijloc de plată; d) exprimare a obiectivelor de politică economică; e) capacitatea de a evalua exporturile și importurile.
2. Agregatul monetar M3 este constituit din: a) depozite la termen; b) numerarul; c) obligațiunile de stat; d) acțiuni emise de bănci; e) obligațiuni.
3. Ce se înțelege prin bază monetară? a) totalitatea numerarului și a rezervelor păstrate de bănci; b) moneda fiduciară, scripturală și hârtiile de valoare existente în economie; c) totalitatea numerarului și a monedei scriptice din economie; d) totalitatea numerarului, monedei scriptice și a stocului de aur al Băncii Centrale.
4. Care sunt factorii care influențează rata dobânzii? a) mărimea profitului; b) mărimea creditului; c) cifra de afaceri a unei bănci; d) riscul asumat de cel care acordă împrumutul; e) durata pentru care se acordă creditul; f) rata inflației.

Problema 1. O bancă primește de la deponenți suma de 50 milioane pentru care plătește $d' = 45\%$ pe 8 luni. Din această sumă se acordă un împrumut de 45 milioane pe 6 luni cu $d' = 80\%$. Care este câștigul băncii?

Problema 2. Se depune spre fructificare suma de 2 milioane lei. Cât devine această sumă peste 5 ani dacă în primii 3 ani rata dobânzii anuale este de 15%, iar în următorii doi ani rata dobânzii este 12% ?

RECOMANDĂRI BIBLIOGRAFICE:

1. Daianu, Daniel, Echilibrul economic și moneda, Ed. Humanitas, Bucuresti, 1993, pag.15-42;
2. Abraham-Frois, Gilbert, Economia Politică,Ed. Humanitas București 1994, pag.362-369;
3. Lipsey, Richard G, Chrystall, K. Alec, Economia Pozitivă, Ed. Economică București, 1999, pag. 735-787, 795-833;
4. Luțăș, Mihaela, Fundamentele economiei de piață, Ed. Risoprint 2003, pag. 109-136.

Modulul II

ECONOMIA NAȚIONALĂ

CONCEPTE DE BAZĂ:

- Capitolul I (*Unitatea de curs I*): *Piața forței de muncă*: Cererea de forță de muncă, Oferta de forță de muncă, Salariu, Diferențierea salariilor.
- Capitolul II (*Unitatea de curs II*): *Piața financiară*: Oferta de capital, Cererea de capital, Piața financiară, Acțiuni, Obligațiuni, Piața primară, Piața secundară, Curs, Indici bursieri.
- Capitolul III (*Unitatea de curs III*): *Indicatorii macroeconomici*: Economie națională, Circuit macroeconomic, Macroeconomie, Contabilitate națională, Produs intern brut, Produs național brut, Produs intern net, Produs național net, Venit național, Venit disponibil, Venit personal.
- Capitolul IV (*Unitatea de curs IV*): *Venit, consum, economii, investiții*: Venit, Repartiția venitului, Consum, Înclinația spre consum, Rata consumului, Relația venit-consum, Consum autonom, Economii, Economii brute și nete, Înclinația spre economisire.

OBIECTIVE URMĂRITE:

- 1) Să prezinte trăsăturile pieței forței de muncă;
- 2) Să se definească cererea și oferta de forță de muncă;
- 3) Să se prezinte echilibrul pe piața forței de muncă;
- 4) Să se definească salariul și formele sale;
- 5) Să se definească piața financiară cu formele sale;
- 6) Să se explice mecanismul operațiunilor la bursă și formarea cursurilor titlurilor;
- 7) Să explice obiectivul central al macroeconomiei;
- 8) Să definească produsului intern brut prin însumarea valorii adăugate;
- 9) Să definească produsul intern brut prin însumarea cheltuielilor efectuate de agenții economici și să explice conținutul celor patru categorii mari de cheltuieli: cheltuieli de consum, cheltuieli de investiții, cheltuieli guvernamentale, export net;
- 10) Să definească produsul intern brut prin venituri și să distingă cele două componente principale ale remunerării factorilor din producție: venitul din angajare și venitul din proprietatea factorilor de producție;
- 11) Să explice diferența între produsul intern brut nominal și cel real;
- 12) Să explice ce sunt cheltuielile guvernamentale;
- 13) Să se definească noțiunile „venit”, „consum”, „economii” și factorii care le influențează;
- 14) Să se prezinte relațiile dintre cele trei noțiuni numite anterior;
- 15) Să reprezinte grafic funcția consumului;

RECOMANDĂRI PRIVIND STUDIUL:

- **Ciobanu, Gheorghe (coord.), *Macroeconomie, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2011.***
- Bibliografia indicată în Silabus;
- Alte surse bibliografice indicate în urma discuțiilor cu tutorii;
- Discuții și analize realizate împreună cu tutorii, pe marginea temelor indicate spre studiu (piața muncii, piața financiară, indicatori macroeconomice, venit, consum, investiții);
- Studii de caz;
- Lucrări practice;
- Rezolvări de probleme (tipuri de probleme pe teme: piața muncii, indicatorii macroeconomici, venit, consum, investiții);
- Răspunsuri la întrebări teoretice tip grilă.

REZULTATE AȘTEPTATE:

Acest modul deschide, de fapt, problematica ridicată de macroeconomie. Este vorba de economia națională, cu toate legăturile dintre ramurile și subramurile ei. Studiarea acestui modul oferă posibilitatea studenților să cunoască îndeaproape problemele legate de retribuirea muncii, în calitatea ei de principal factor de producție, factorii care influențează mărimea și dinamica salariului, precum și formele pe care acesta le îmbracă. Apoi, este de așteptat ca aprofundarea cunoștințelor incluse în acest modul să permită studenților cunoașterea particularităților pieței financiare, modul de tranzacționare a titlurilor de valoare la bursă și a principalilor indicatori și indici bursieri.

Partea cea mai importantă se referă însă la măsurarea performanțelor macroeconomice și indicatorii statistici utilizați în acest scop. În vederea participării viitorilor absolvenți la adoptarea unor decizii macroeconomice, ei trebuie să posede cunoștințe temeinice legate de repartiția produsului intern brut, formarea fondului de consum și de acumulare.

Unitatea de curs 1 (cap. 1)

Piața forței de muncă

- *Sinteză* -

Trăsăturile piața forței de muncă

Piața forței de muncă este o piață care, în literatura de specialitate economică a născut multe controverse. Modelul general al pieței în teoria clasică afirmă că piețele sunt în echilibru, punctul de echilibru determinându-se la intersecția curbei cererii și ofertei. După teoria clasică dacă cererea de muncă scade, iar oferta rămâne neschimbată, salariul se va micșora. În acest caz, însă, toți cei care vor să lucreze la acel nivel al salariului găsesc loc de muncă, ceea ce înseamnă că în accepțiunea clasicilor, nu există șomaj involuntar, ci numai șomaj voluntar.

Practica arată în mod evident că există și șomaj voluntar. Pentru explicarea acestui fenomen s-au născut mai multe modele economice, care sunt prezentate în literatura economică.

Trăsăturile pieței forței de muncă sunt:

1. **piața forței de muncă este o piață segmentată;**
2. **piața forței de muncă este o piață imperfectă;**
3. **piața forței de muncă este o piață reglementată;**
4. **piața forței de muncă este o piață rigidă.**

5. Pe **piața forței de muncă** au loc **schimbări continue**. Este greșită concepția conform căreia cererea de forță de muncă la nivelul unei țări este total rigidă. Pe termen scurt, această afirmație este adevărată, dar pe termen mediu și lung economia unei țări poate să se dezvolte, ceea ce înseamnă apariția unor ramuri noi, unde cererea de muncă poate fi ridicată mai ales pentru lucrători cu înaltă calificare.

Oferta și cererea de forță de muncă

Piața forței de muncă este o componentă a pieței factorilor de producție, fiind înțeleasă ca *un ansamblu de acțiuni de vânzare-cumpărare a forței de muncă*, relevă *confruntarea* cererii cu oferta de forță de muncă precum și stabilirea pe această bază a condițiilor de angajare sau remunerare a angajaților.

Oferta de forță de muncă vizează *cantitatea de forță de muncă – disponibilă în societate – ce poate fi utilizată la un moment dat într-un sistem economic, fiind formată din populația aptă de a munci – în schimbul unui salariu – și disponibilă pentru efectuarea unor activități economice generatoare de venit*. Resursele de forță de muncă disponibile se delimitează pe baza unor criterii ca: remunerarea (salarizarea), aptitudinile fizice și intelectuale ale indivizilor, căutarea susținută a unui loc de muncă, dorința unui individ de a ocupa imediat un anumit loc de muncă.

Doar acei indivizi care îndeplinesc în mod cumulativ criteriile prezentate formează oferta de forță de muncă, fapt ce duce la excluderea din cadrul ofertei de forță de muncă a anumitor categorii de persoane ca: femeile casnice, militarii în termen, studenții la cursuri de zi, etc. Desigur că un anumit număr din aceste persoane pot să apară temporar pe piața forței de muncă, sub influența anumitor factori economico-sociali.

Mărimea ofertei de forță de muncă diferă de la un interval de timp la altul sau de la un spațiu geografic la altul, fiind influențată de un ansamblu de factori cum ar fi: *nivelul salariului; existența altor tipuri de venituri: dividende, rente, dobânzi bancare; standardul de viață al angajaților; condițiile de muncă și durata muncii; sistemul de educația și formare profesională; posibilitățile de promovare în cadrul firmei*.

Sub influența unora dintre factorii enumerați *oferta de forță de muncă* se formează în mod diferit pe anumite intervale de timp:

- *pe termen scurt de timp*, oferta de forță de muncă depinde de nivelul salariului real din economie; dacă acesta va fi prea ridicat apare un exces de ofertă care generează șomaj și invers;
- *pe termen lung de timp*, oferta de forță de muncă depinde de factori demografici precum și de *nivelul și evoluția productivității muncii*.

Oferta de forță de muncă are în general un caracter rigid, indicând existența în practică a unei piețe a forței de muncă cu o *concurență întotdeauna imperfectă*.

***Cererea de forță de muncă** este nevoia sau necesarul de forță de muncă salariată ce există la un moment dat sau pe o anumită perioadă de timp în cadrul unui sistem economic, în funcție de un anumit nivel al salariilor. Condiția esențială ca nevoia de forță de muncă existentă la un moment dat să fie considerată cerere de forță de muncă este remunerarea sau salarizarea acesteia. Cererea totală de forță de muncă este o expresie a sumei cererilor de forță de muncă exprimate de unitățile economice dintr-un anumit spațiu economico-geografic.*

În cadrul *cererii de forță de muncă* ne sunt incluse activitățile desfășurate de militarii în termen, studenți la zi, casnice sau alte persoane nesalariate.

Mărimea cererii de forță de muncă este exprimată prin numărul de locuri de muncă disponibile, fluxul ei pornind de la instituții și firme înspre populație. Cererea de forță de muncă este o *cerere derivată* deoarece depinde de cererea de bunuri economice – de asemenea cererea de forță de muncă mai provine din realizarea unor investiții care la rândul lor sunt motivate de cererea existentă pentru anumite mărfuri.

Formarea cererii de forță de muncă poate fi explicată pornindu-se de la premisa că *piața forței de muncă este o piață imperfect concurențială*. În aceste condiții curba cererii de forță de muncă coincide cu curba venitului marginal al firmei; o firmă ce acționează în cadrul pieței forței de muncă va obține un *profit maxim* la acea cantitate de forță de muncă angajată ce permite realizarea *egalității între costul marginal provenit din angajarea unui lucrător suplimentar și venitul marginal obținut de firmă pe baza muncii lucrătorului nou angajat*.

Însă pe măsură ce sunt angajați noi lucrători, pentru firmă va începe să se manifeste *legea randamentelor marginale descrescătoare*. Vom afirma că întotdeauna *cererea de forță de muncă va depinde de productivitatea marginală a muncii*.

Alfred Marshall aprecia că *cererea de forță de muncă este determinată de anumiți factori*, de anumite condiții, între care amintim: *cererea pentru orice tip de forță de muncă depinde de capacitatea angajatorului de a înlocui cu un alt tip de muncă sau cu un alt factor de producție; în cazul unei cereri elastice creșterea salariilor poate determina reducerea ocupării ca urmare a efectului de contracție; dacă cererea pentru o anumită marfă este ridicată salariile pot fi mai mari fără a induce mari efecte în cazul ocupării forței de muncă; în cazul existenței unui surplus de muncă necalificată, salariile mari ale persoanelor calificate pot fi compensate de salariile mai mici ale persoanelor necalificate*.

Echilibrul pe piața forței de muncă

Piața forței de muncă fiind o piață imperfect concurențială, **nivelul salariului** nu este rezultatul raportului dintre cererea și oferta de muncă, ci a unor **factori** care țin de politica firmelor, intervenția sindicatelor sau a statului.

Salariul: concept, forme și evoluție

Din *veniturile obținute de firmă, o parte se repartizează lucrătorilor, corespunzător contribuției acestora la obținerea rezultatelor. Această parte poartă denumirea de salariu sau remunerație.*

Salariul reprezintă pentru întreprindere **un cost de producție**, iar pentru lucrător **un venit**, respectiv, o componentă importantă a acestuia. Firmele caută să-și reducă cheltuielile cu salariile în vederea micșorării costurilor, astfel încât să obțină un profit maxim. În schimb, lucrătorii caută să obțină salarii tot mai mari în vederea maximizării propriilor lor avantaje sau satisfacții. Există o serie de alți factori care influențează salariul, aceștia urmând să fie tratați mai târziu.

Salariul are două forme:

- 1) **nominal** - adică *suma de bani pe care o primește un lucrător pentru munca depusă;*
- 2) **real** - care indică *volumul de bunuri și servicii care se poate cumpăra cu ajutorul salariului nominal.*

Necesitatea calculării salariului real este determinată de faptul că prețurile cunosc o anumită dinamică, influențând standardul de trai al lucrătorilor. În aceste condiții, **salariul real** este influențat, pe de-o parte, de mărimea și dinamica *salariului nominal*, iar, pe de altă parte, de *indicele prețurilor bunurilor de consum*.

Indicele de creștere al salariului real se calculează ca un raport între *indicele de creștere al salariului nominal* (I_{Snominal}) și *de indicele de creștere a prețurilor bunurilor de consum* (I_p), ceea ce se poate scrie astfel:

$$I_{\text{Sreal}} = \frac{I_{\text{Snominal}}}{I_p} \cdot 100$$

De obicei, **salariul nominal** este determinat prin contracte colective de muncă și *se stabilește în funcție de evoluția anticipată a prețurilor bunurilor de consum*, astfel încât să rezulte o evoluție pozitivă a salariului real.

Nivelul și dinamica salariului nominal depind cel puțin de următorii **factori**: *raportul dintre cererea și oferta de muncă la nivelul economiei naționale, a diferitelor branșe de activitate, profesii sau la nivelul unei firme; cantitatea de muncă; nivelul de calificare; rezultatele obținute de firmă; politicile salariale ale firmelor; acțiunile sindicatelor; intervenția statului; rata șomajului; salariul minim pe economie.*

Statul are posibilitatea să influențeze, în anumite limite, nivelul salariului prin următoarele *pârghii*:

- ❖ Stabilirea *salariului minim* pe economie, adică *acel nivel sub care nici o firmă nu poate coborî salariul.*
- ❖ În cazul unei *inflații galopante* *autoritățile centrale pot hotărâ, pentru o perioadă de timp relativ scurtă, blocarea salariilor la nivelul existent la o anumită dată.*

- ❖ Statul poate decide, de asemenea, asupra *procesului de indexare a salariilor*. Aceasta presupune creșterea salariilor tuturor lucrătorilor în cazul creșterii indicelui prețurilor, pentru a le asigura o protecție împotriva diminuării salariului real și a deteriorării standardului de trai.
- ❖ *Mărimea indemnizației de șomaj.*
- ❖ *Cheltuielile statului cu recalificare șomerilor.*

Cel mai adesea statul intervine în domeniul salarizării prin intermediul **salariului minim**.

Pe termen lung, salariul are o *tendință de creștere* datorită, în principal, următoarelor cauze: *sporirii Produsului Național Brut pe locuitor; creșterii productivității muncii pe baza introducerii progreselor cunoașterii în procesul de producție; ridicării nivelului de pregătire și formare profesională; indexării salariilor în raport cu indicii prețurilor.*

Nivelul salariului are două limite:

- *limita inferioară*, dată de **salariul minim pe economie**, stabilit de puterea centrală;
- *o limită superioară*, care diferă de la o firmă la alta și este determinată de **productivitatea marginală a muncii**.

Diferențierea salariilor

Salariile obținute de diferiți lucrători în schimbul muncii prestate pot varia uneori în mod semnificativ. Deși forța de muncă a unor indivizi diferiți este folosită uneori în activități similare, aceasta nu este răsplătită în mod egal, putând exista deosebiri mari în ceea ce privește nivelul salariilor. Aceste diferențe se pot datora în primul rând nivelului diferit de pregătire al indivizilor, responsabilităților pe care le presupune munca respectivă, aptitudinilor individuale și atitudinii față de muncă pe care o manifestă fiecare.

În al doilea rând, diferențierile pot proveni din natura condițiilor existente la locul de muncă.

În al treilea rând pot exista determinări de natura: lipsei de informare a indivizilor care-și caută loc de muncă în ceea ce privește oportunitățile pe care le au la dispoziție, mobilității reduse a anumitor segmente ale posesorilor forței de muncă și nu în ultimul rând discriminării (care deși este un mod ilegal de selectare a forței de muncă, există ca practică și este reflectată statistic) practică de angajator (pe criterii de vârstă, sex, religie sau rasă).

Diferențele existente între salarii pot fi de două tipuri: I. Diferențe de compensare; II. Renta de situație.

I. **Diferențele de compensare** se acordă în acele zone ale activității economice unde oferta de forță de muncă este mai mică decât cererea. Scopul este de a stimula indivizii să se angajeze în domeniile unde există solicitări mari din partea angajatorilor.

II. **Renta de situație** se acordă în funcție de gradul de participare al salariaților la rezultatele firmei sau la reușita unei anumite activități.

Pe **piața forței de muncă** este prezentă discriminarea, adică diferențierea salariilor și excluderea anumitor categorii de la ocuparea anumitor slujbe pe baza unor criterii irelevante, cum ar fi: rasa, religia sau sexul. De obicei, grupul minoritar este exclus de pe piața slujbelor bune, iar câștigul lor salarial va fi mic.

Unitatea de curs 2 (capitolul 2)

Piața financiară

- Sinteză-

Piața financiară: concept, funcții și clasificare

Desfășurarea normală a oricărei activități este condiționată de accesul agenților economici la resurse cu care să-și finanțeze dezvoltarea, investițiile. Aceste capitaluri bănești pot fi procurate de pe piața financiară.

Oferta de capital este asigurată de posesorii de resurse financiare, pe care le plasează pe piața de capital, prin cumpărarea de titluri de valoare. *Deținătorii de capital* sunt: firmele, băncile, persoanele fizice, administrațiile publice, ș.a. În prezent, plasarea capitalurilor se face în mare măsură și în străinătate, ceea ce permite investitorilor dintr-o țară să-și investească disponibilitățile bănești în titluri emise de societăți comerciale din alte țări.

Solicitanții de capitaluri sunt emitenții de titluri: administrațiile publice centrale și locale, întreprinderile private, publice sau mixte respectiv băncile și instituțiile financiare.

Piața financiară colectează disponibilitățile bănești în favoarea solicitanților prin emisiunea și plasarea de titluri mobiliare, cum sunt: acțiunile, obligațiunile, certificatele de investiții și alte produse financiare. Pe financiară (secundară) se realizează tranzacții cu titluri emise anterior, la care participă posesorii de titluri care doresc să-și recupereze capitalul avansat și posesorii de resurse financiare, care doresc să cumpere, care își propun să investească.

Piața financiară are următoarele **funcții**:

- mobilizează resursele financiare disponibile în favoarea diferitelor firme sau agenți economici;
- plasează titlurile de valoare emise;
- asigură mobilitatea capitalurilor și posibilitatea schimbării plasamentelor acționarilor prin transformarea în lichidități a valorilor mobiliare și invers. În acest caz, piața financiară are rolul de a transforma un produs financiar în altul;
- indică starea economiei și perspectivele ei prin raportul care se formează, la un moment dat, între cererea și oferta de titluri;
- orientează disponibilitățile bănești ale persoanelor fizice și juridice (inclusiv a fondurilor de investiții) spre domeniile cele mai profitabile.

Piața financiară se împarte în:

- **piața primară**, unde au loc *emisiuni și vânzări de titluri mobiliare noi*. Tranzacțiile se realizează prin intermediul băncilor, iar cursul se identifică (de regulă) cu valoarea nominală.
- **piața secundară** are rolul de a asigura tranzacțiile cu titluri emise anterior. Cursul la care se fac tranzacțiile depinde de raportul dintre cererea și oferta de titluri, rata comercială a dobânzilor bancare, situația economico-financiară a firmei exprimată prin profitul realizat, perspectivele de viitor, starea economiei naționale, situația politică și socială internă și

internațională. Pe această piață tranzacțiile se efectuează prin **bursele de valori** care, concentrând cererea și oferta pentru titlurile emise, stabilește cotația și intermediază tranzacțiile. De regulă, titlurile unui emitent sunt cotate la o singură bursă.

Operațiunile bursei. Cursul titlurilor

Piața capitalurilor și bursa efectuează tranzacții cu *active financiare* materializate în înscrisuri (pe hârtie sau în conturi) ce consacră drepturi bănești ale deținătorilor asupra unei părți din capitalul emitentului, asupra unor venituri viitoare ce pot rezulta din activitatea societății cât și alte drepturi reale prevăzute de lege. Activele financiare reprezintă corespondentul monetar al activelor reale; o parte a acestora, cele *bancare*, deși sunt plasamente făcute în scopul de a obține profit (dobânzi) nu sunt negociabile și prezintă un nivel de risc scăzut. Activele financiare *nebancare* sau *titlurile financiare*, cum sunt numite în mod curent, au caracter negociabil, asigură obținerea de profituri dar *implică participarea la riscuri*. Negocierea acestor titluri se poate face (sau nu) pe piața bursieră. Principalele titluri ce fac — în prezent — obiectul tranzacțiilor ce se încheie la bursele de valori (cu condiția admiterii lor la cotă) sunt: *acțiunile, obligațiunile, indicii bursieri și noile instrumente financiare*.

Operațiunile bursiere sunt de două categorii:

la vedere, în cazul în care transferul titlurilor și plata lor se face în momentul efectuării tranzacțiilor.

- **la termen**, în cazul în care în ziua tranzacției se încheie un contract în care se precizează numărul de titluri, cursul și scadența. Cedarea titlurilor și plata lor se realizează la o dată ulterioară (convenită) denumită scadență.

Emisiunea de titluri mobiliare

Societățile pe acțiuni pot decide, cu acordul adunării generale extraordinare, creșterea capitalului social pe două căi:

- emisiune de acțiuni;
- emisiune de obligațiuni.

Emisiunea de acțiuni se realizează prin intermediul pieței financiare primare. O parte din aceste acțiuni sunt rezervate vechilor acționari. Practic, la fiecare acțiune veche se adaugă un drept un subscriere care permite achiziționarea de noi acțiuni. În măsura în care acțiunile noi nu au fost integral cumpărate de acționarii vechi se trece la vânzarea lor către public.

Emisiunea de obligațiuni se realizează prin intermediul băncilor în condițiile în care adunarea generală extraordinară a acționarilor a aprobat acest lucru. Banca difuzează informația publicului și colectează fondurile prin vânzarea obligațiunilor prin ofertă publică.

Unitatea de curs 3 (capitolul 3)

Indicatorii macroeconomici

- Sinteza -

Conceptul de **conomie națională** reprezintă o concretizare a conceptului general de economie. Ea a apărut doar pe o anumită treaptă de dezvoltare a societății, odată cu procesul de *formare a națiunilor și statelor naționale* proces ce corespunde, din punct de vedere economic, epocii revoluțiilor industriale, adâncirii diviziunii sociale a muncii și *formării piețelor naționale*.

Ca urmare, economia națională este o entitate rezultată din dezvoltarea și generalizarea schimbului reciproc de activități între membrii unei comunități umane pe ansamblul teritoriului unui stat național. Existența unui stat național și a unei piețe naționale constituie atât premise cât și condiții necesare pentru apariția și existența unei economii naționale. Particularitățile legate de contextul istoric în care ele s-au format și dezvoltat, ca și de anumite condiții specifice (resurse și cadru natural, ocupații tradiționale, populație etc.), au determinat o evoluție caracteristică pentru fiecare economie națională în parte, evoluție marcată, dincolo de anumite elemente de ordin general, de un specific național (în special sub aspectul structurilor economice și nivelului de dezvoltare).

Urmărirea, măsurarea și evidențierea fluxurilor economice în scopul determinării indicatorilor macroeconomici are la bază **contabilitatea națională** și **sistemul conturilor naționale (SCN)**. Acesta este astfel conceput încât permite aprecierea nivelului de dezvoltare și structurile economice ale unei țări, să urmărească dinamica producției și veniturilor, modul de distribuire/redistribuire și utilizare a acestora, pe bază de fluxuri reale și monetare. Elementele cuantificate sunt: fluxurile de bunuri economice, de venituri și cheltuieli, ca și stocurile de bunuri și valori financiare existente la un moment dat. Întregul circuit economic este urmărit pe sectoare, iar principalii “actori” ai vieții economice avuți în vedere sunt: **Firmele** (Întreprinderile); **Gospodăriile** (Famiile, Menajele); **Sectorul guvernamental** (administrațiile publice); **Străinătatea** (restul lumii).

Determinarea indicatorilor macroeconomici, ca expresie a rezultatelor activității economice la nivel național, se realizează pe baza unei metodologii unitare pentru toate țările care aplică S.C.N.

Înainte de a prezenta efectiv principalii indicatori macroeconomici, vom face următoarele precizări:

- *În cadrul rezultatelor se cuprind numai bunurile și serviciile care sunt vândute pe piață, deci mărfurile*
- *În calculul indicatorilor se includ doar bunurile care reprezintă produsul activității economice din perioada de calcul*
- *În contabilitatea națională nu se admit înregistrări repetate*
- *La determinarea rezultatelor activității economice se ține cont și de teritoriul unde își desfășoară activitatea agenții economici*

Dacă vom însuma rezultatele activității tuturor agenților economici de pe teritoriul unei țări, atunci vom vorbi despre produsul intern. Dacă dorim să cumulăm rezultatele doar a

agenților naționali atât din țară cât și din străinătate, deci fără a-i include pe agenții străini din interiorul țării, vom obține produsul național.

- *Indicatorii pot fi exprimați atât în prețurile factorilor cât și în prețurile pieței*

Relația dintre cele două categorii este:

$$X_{PP} = X_{PF} + I_i - S_{bv}$$

unde:

X_{PP} – indicatorul macroeconomic la prețurile pieței;

X_{PF} – indicatorul macroeconomic la prețurile factorilor;

I_i – impozite indirecte;

S_{bv} – subvenții de exploatare;

- *Indicatorii pot fi exprimați fie ca indicatori de natură brută, fie netă*

Indicatorii de natură brută includ și consumul de capital fix (amortizarea).

$$X_B = X_N + CCF$$

unde:

X_B – indicator de natură brută;

X_N – indicator de natură netă;

CCF – consumul de capital fix.

- *Indicatorii pot fi exprimați fie ca indicatori nominali (în prețurile anului pentru care se face calculul lor), fie ca indicatori reali (în prețurile unui an luat ca an de bază)*

Pentru o reflectare realistă a rezultatelor activității economice este necesară eliminarea influenței prețurilor asupra rezultatelor obținute la nivel macroeconomic.

Cei mai cunoscuți indicatori macroeconomici sunt:

1. Produsul global brut (PGB)

Acesta este un indicator sintetic ce arată valoarea *tuturor* bunurilor și serviciilor produse (indiferent dacă sunt destinate obținerii altor bunuri și servicii sau consumului final), într-o anumită perioadă, de regulă un an, într-o economie națională.

$$PGB = C_i + V_{ab}$$

unde:

C_i – consumul intermediar care reprezintă valoarea bunurilor și serviciilor utilizate ca intrări în procesul de producție, mai puțin capitalul fix, și care sunt fie transformate, fie consumate în totalitate în cadrul procesului de fabricație;

V_{ab} – valoarea adăugată brută măsoară excedentul valorii bunurilor sau a serviciilor produse, peste valoarea bunurilor și serviciilor consumate pentru producție, adică, altfel spus, valoarea nou creată în procesul de producție.

2. Produsul intern brut (PIB)

Reprezintă valoarea bunurilor și serviciilor *finale* realizate într-o anumită perioadă, de regulă un an, de către toți agenții economici (naționali sau străini) care își desfășoară activitatea în interiorul granițelor unei țări. Se determină eliminând valoarea consumului intermediar din PGB sau prin însumarea valorii adăugate brute interne.

Produsul intern brut se poate calcula prin următoarele trei metode:

- metoda de producție:

$$PIB_{PP} = \Sigma V_{ab} + I_i - Sbv$$

unde:

PIB_{PP} – Produsul intern brut exprimat în prețurile pieței; V_{ab} – valoarea adăugată brută; I_i – impozite indirecte; Sbv – subvenții de exploatare.

- metoda cheltuielilor:

$$PIB_{PP} = C + I + G + (E - H) \text{ sau}$$

$$PIB_{PP} = CF + FBCF + VS + (E - H)$$

unde:

C – consumul privat (al gospodăriilor); I – investiții brute (formate din: $FBCF$ – formarea brută de capital fix; și VS – variația stocurilor); G – consum public (guvernamental); E – export; H – import; CF – consumul final (privat și public);

- după metoda veniturilor:

$$PIB_{PP} = V_f + CCF + I_i - Sbv$$

unde:

V_f – veniturile factorilor de producție (salarii, profituri, dobânzi, rente).

3. Produsul intern net (PIN)

Spre deosebire de PIB, acest indicator însumează doar valoarea adăugată netă aferentă bunurilor și serviciilor produse într-o economie de către agenții economici rezidenți, într-o anumită perioadă (de regulă, un an).

$$PIN_{PP} = \Sigma V_{an} + I_i - Sbv = PIB_{PP} - CCF$$

unde:

V_{an} – valoarea adăugată netă.

4. Produsul național brut (PNB)

Reprezintă expresia valorică a bunurilor și serviciilor finale obținute de către agenții economici naționali (din interiorul țării și din străinătate) în decursul unei perioade (în general, un an).

$$PNB_{PP} = PIB_{PP} + SVS$$

unde:

PNB_{PP} – Produsul național brut la prețurile pieței; SVS – soldul veniturilor cu străinătatea (pozitiv sau negativ), calculat ca diferență între rezultatele activității agenților economici naționali în străinătate și a celor străini în țară.

5. Produsul național net (PNN)

Reflectă suma valorilor adăugate nete obținute de agenții economici naționali care își desfășoară activitatea atât în țară cât și în străinătate pe parcursul unui an.

$$PNN_{PP} = PNB_{PP} - CCF$$

6. Venitul național (Y) reprezintă de fapt PNN_{PF} și însumează veniturile tuturor factorilor de producție (salarii, profituri, contribuții la asigurări sociale, dividende, dobânzi nete, rente etc.).

7. Venitul personal (YP)

Dacă din mărimea venitului național scădem toate acele forme de venit care nu rămân la dispoziția gospodăriilor (impozitele pe veniturile firmelor, profiturile nedistribuite, contribuțiile la asigurările sociale etc.) și adăugăm transferurile de la stat (pensii, ajutoare, burse etc.), vom obține venitul personal.

8. Venitul personal disponibil (YPD)

Dacă diminuăm venitul personal cu impozitele aferente acestuia, rezultatul astfel obținut poartă denumirea de venit disponibil, folosit de gospodăria pentru consum și economii.

Indicatorii sintetici ai rezultatelor macroeconomice permit măsurarea performanțelor economice, caracterizarea și compararea nivelului de dezvoltare economică al țărilor lumii în timp și spațiu și servesc la fundamentarea politicilor macroeconomice.

Unitatea de curs 4 (capitolul 4)

Venit, consum, economii, investiții

-Sinteză-

Din perspectivă generală, *veniturile (salariale și nesalariale)* – însumate începând de la nivel personal până la cel agregat (economia națională) – alcătuiesc, pe de o parte, sursele concrete ale achiziției de bunuri necesare traiului, iar, pe de altă parte, originea economiilor.

Creșterea venitului național este determinată pe două direcții: una *extensivă* – îndreptată spre sporirea volumului factorilor de producție și folosirea lor corespunzător cerințelor pieței; alta *intensivă* – orientată spre ridicarea randamentului prod-factorilor, în urma progresului tehnico-economic. Procesul următor obținerii venitului și cuantificării lui este *repartiția venitului național*, cu două trepte succesive:

- *distribuirea* – sub formă de salariu, profit, dobândă și rentă (conform contribuției factorilor de producție);
- *redistribuirea*: ca urmare a unor mecanisme conduse de stat, mai ales prin intermediul fiscalității, o parte din venituri revin autorității publice, care le orientează spre buget, în vederea acoperirii cheltuielilor acestuia (pentru învățământ, sănătate, apărare ș.a.).

Un aspect important al problemei este cel legat de *politica veniturilor* într-o țară. Ea se justifică a fi amintită în acest cadru, din două motive: pe de o parte, constituie instrumentul necesar creșterii economice în condiții neinflaționiste; pe de altă parte, este calea repartiției echilibrate a veniturilor realizate într-un interval de timp. Desigur, pentru a putea fi vorba de o distribuție reală a veniturilor, trebuie ca statul să țină seama de modul de formare a acestor rezultate economice, care diferă semnificativ de la un grup socio-profesional la altul (e vorba

despre deosebirile dintre veniturile angajaților în sistemul public sau în cel privat, ale agricultorilor, comercianților ș.a., formate în procese cu caracter specific).

Venitul național (Y) se descompune în fonduri destinate consumului (C) și economiilor (S), așa încât: $Y = C + S$.

Consumul reprezintă cheltuirea unei părți din venitul obținut într-o perioadă de timp, în scopul utilizării bunurilor și serviciilor cumpărate, destinate satisfacerii trebuințelor individuale și / sau colective.

După John Maynard Keynes, consumul este “singurul scop și singura țință” a oricărui tip de activitate economică.

Funcțiile consumului vizează elemente cum sunt: orientarea obiectivelor producției; realizarea scopurilor agenților economici, conform cererii de pe piață; satisfacerea nemijlocită a necesităților materiale și spirituale ale populației (societății); recunoașterea utilității produselor și serviciilor create (prestate); determinarea modificărilor aportului muncii la crearea venitului național; constituirea consumului drept condiție a creșterii calității traiului, printr-o serie de indicatori, între care: consumul mediu anual de produse alimentare pe locuitor (în unități fizice și în calorii); cheltuieli de consum pentru o familie; cheltuieli cu asistența medicală; cheltuieli pentru educație ș.a..

I. Factorii care influențează consumul sunt:

- a) factori *directi, nemijlociți*: mărimea venitului și dinamica lui; modificarea raportului dintre venitul curent și cel prognozat (așteptat); riscul (în privința ratei dobânzii, prețului ș.a.).
- b) factori *indirecti*: influența pozitivă sau negativă a altor indivizi, consumatori ai aceluiași bun (serviciu); dorința de apropiere a nivelului de viață de cel al populației înstărite; schimbări în sistemul de referință al cumpărătorului (evoluția nevoilor, a pretențiilor personale ș.a.); apariția unor noi produse.

Proporția consumului în cadrul venitului, precum și tendința de evoluție a acesteia, se exprimă prin intermediul *înclinației spre consum*. **Înclinația medie spre consum** se calculează prin intermediul *ratei consumului* (c) și exprimă ponderea cheltuielilor pentru consum în totalul

venitului disponibil: $c = \frac{C}{Y}$ (unde: C – mărimea consumului; Y – mărimea venitului).

Înclinația marginală spre consum (c') reprezintă raportul dintre variația consumului și aceea a venitului (arătând cu cât se modifică mărimea cheltuielilor pentru consum, la creșterea cu

o unitate a venitului disponibil): $c' = \frac{\Delta C}{\Delta Y}$ (unde: ΔC – variația consumului; ΔY – variația venitului). Valoarea înclinației marginale spre consum (c') constituie o mărime pozitivă, dar subunitară, astfel încât are loc relația: $0 < c' < 1$.

În mod normal, c' nu ia nici valoarea “0” (ar însemna ca variația consumului de la un interval de timp la altul să fie nulă – fapt prea puțin probabil), dar nici valoarea “1” (caz în care variația consumului ar fi egală cu cea a venitului – din nou improbabil).

II. Legile consumului au fost sesizate datorită importanței a cel puțin trei aspecte: mărimea venitului; inter-relația dintre trebuințele în continuă creștere și diversificare – și necesitatea satisfacerii lor; particularitățile consumului sub aspect etnico-geografic, economic și social.

Primul care a pus în valoare – prin intermediul cererii – *relația dintre bugetul consumatorului și mărimea consumului* a fost Ernst Engel, care, în secolul al XIX-lea, a evidențiat *că ponderea consumului în venit depinde de mărimea acestuia din urmă*. El a sesizat câteva tendințe (numite azi *legile lui Engel*), socotite importante în legătură cu aspectele menționate:

➤ Partea consacrată alimentației din venitul unei familii *se majorează în valoare absolută* la sporirea acestui buget, dar *din punct de vedere relativ* crește mai puțin decât proporțional. În altă exprimare, se admite că la mărirea venitului, cheltuielile cu procurarea alimentelor se extind, dar într-o proporție care n-o atinge pe cea a amplificării bugetului. Pentru ansamblul bunurilor din această categorie, valoarea coeficientului de elasticitate a cererii în raport cu venitul este, *în medie*, subunitară.

➤ La creșterea venitului, cheltuielile cu efectele exterioare de strictă necesitate (de exemplu, cu îmbrăcăminte) se măresc aproximativ în aceeași proporție – caz în care valoarea coeficientului de elasticitate a cererii în raport cu venitul este, *în medie*, egală cu 1.

➤ O dată cu majorarea bugetului, cheltuielile pentru întreținerea locuinței (iluminat, căldură ș.a.) rămân aproape neschimbate.

➤ Cheltuielile diverse (pentru educație, cultură, petrecerea timpului liber ș.a.) cresc mai mult decât proporțional la sporirea bugetului. Ca urmare, *în medie*, valoarea coeficientului de elasticitate a cererii în raport cu venitul este supraunitară.

Realitatea arată că atunci când disponibilul bănesc al unui agent economic se majorează, se petrec modificări în cadrul consumului său. Concret, acest mod de reacție a fost sesizat de către John Maynard Keynes, în deceniul al patrulea al secolului XX. Potrivit lui, relația dintre venit și consum este determinată de faptul că, *de regulă, la creșterea venitului, consumul tinde să se mărească* (și invers), *însă reacția consumului se realizează în măsură mai mică decât cea a bugetului* (proporția este în defavoarea consumului, întrucât la sporirea mijloacelor bănești disponibile, subiecții economici tind să facă unele economii). Această afirmație este cunoscută sub **numele legii psihologice fundamentale care guvernează legătura venit – consum**.

În ultimele decenii, studiile de specialitate au arătat că există suficiente elemente care modifică datele relației venit – consum, dând naștere mai multor concepții (la dezvoltarea cărora au contribuit M. Friedman, R.F. Harrod ș.a.).

Funcția consumului

Așa cum s-a putut vedea din subcapitolul anterior, între consum și venitul disponibil există o relație bine definită.

1. O primă situație ar fi aceea a unei funcții de consum liniare, *fără existența unui nivel al consumului autonom*. Această ipoteză este pur teoretică, deoarece atunci când venitul disponibil

este zero, cheltuielile pentru consum *nu sunt nule*; explicația este aceea că într-o asemenea situație, indivizii sunt nevoiți să consume într-o anumită proporție pentru a supraviețui.

2. A doua posibilitate de reprezentare presupune *existența consumului autonom*. El reprezintă acel nivel al consumului înregistrat atunci când venitul este nul – nivel susținut prin apelarea la economii sau credite.

3. Cea de-a treia reprezentare vizează o funcție de consum concavă. În acest al treilea caz, atât înclinația marginală spre consum, cât și rata consumului, variază pentru diverse valori ale venitului.

Totuși, remarcăm că studiile recente iau în calcul un venit pe termen mai îndelungat. Ne referim la *teoria venitului permanent* (elaborată de Milton Friedman) și la *teoria ciclului de viață* (al cărei autor a fost Franco Modigliani). În cadrul lor se are în vedere faptul că *există o diferență între cheltuielile de consum și consumul actual*. Dacă în cazul bunurilor și serviciilor nedurabile, cheltuiala și consumul actual apar aproximativ în același timp, nu același fenomen se petrece în cazul bunurilor durabile. Deși acestea din urmă sunt achiziționate la un moment bine definit, consumul lor se realizează treptat, în timp. Prin urmare, dintr-o asemenea perspectivă, economiile apar ca o diferență între venit și valoarea consumului actual.

În contextul dat, *venitul permanent* reprezintă acel nivel al venitului pe care l-ar primi gospodăriile în condițiile în care s-ar înlătura influențele temporare sau întâmplătoare, cum ar fi: starea vremii, un ciclu economic scurt sau un câștig ori o pierdere neașteptată. Conform acestei teorii, consumatorii nu reacționează la toate șocurile asupra veniturilor, consumul depinzând în principal de venitul permanent. Dacă modificarea venitului pare a fi permanentă (de exemplu, promovarea pe un post bine plătit), atunci indivizii vor consuma o proporție mai mare din creșterea venitului. Dacă, în schimb, modificarea este de scurtă durată, întâmplătoare (ca de exemplu, obținerea unei prime, o recoltă bună ș.a.), atunci o parte semnificativă din modificarea venitului poate fi economisită.

Conform *teoriei ciclului de viață*, persoanele economisesc pentru a-și asigura o uniformizare a consumului pe parcursul vieții. Unul dintre obiectivele lor importante este acela de a dispune de un venit adecvat după pensionare. Astfel, oamenii sunt înclinați să economisească pe perioada în care lucrează, pentru a-și asigura ulterior un trai decent (se presupune că vor trăi pe baza economiilor acumulate). Din această cauză, un program de protecție socială, care asigură un venit generos pentru pensionari, va duce la scăderea economiilor realizate de persoanele active de vârstă mijlocie.

Procesul economisirii

Totalul economiilor – calculat la nivel macroeconomic – derivă din diferența dintre venitul disponibil și consum.

Pentru J. M. Keynes, economiile constituie un surplus de venit, peste cheltuielile destinate consumului. După alte opinii, economiile reflectă o funcție crescătoare în raport cu variația veniturilor viitoare, atunci când speranța acestor venituri este constantă. Există – însă – și aceia care arată că economiile sunt pur și simplu o componentă neconsumată a venitului.

În orice variantă de definire ar fi privite economiile, dacă $Y = C + S$, atunci $S = Y - C$. În cazul în care efectuăm operația respectivă, avem de-a face cu termenul *economie brută*. Dacă din aceasta scădem partea corespunzătoare amortismentelor, obținem *economia netă* (care este fracțiune din venitul neconsumat).

Motivația economisirii individuale este determinată, concret, de mai multe elemente, între care amintim: nevoia organizării raționale a cheltuielilor făcute în decursul timpului, dorința de prosperitate și de îmbogățire, adaptarea la noi cerințe impuse de consum (chiar și prin *imitație*), respectiv preferința pentru lichiditate, în scopul tranzacțiilor viitoare și speculației.

Acțiunea **legii înclinației spre economii a agenților economici** a fost relevată de J. M. Keynes, prin intermediul *mobilităților subiective* care determină economisirea. În același timp, ele sunt tot atâtea *factori de frânare a consumului*:

- necesitatea oamenilor de a-și constitui rezerve pentru situații neprevăzute (*prudență*);
- asigurarea în cazul diferenței raportului *scontat* dintre venituri și trebuințe – față de cel *real* (*prevedere*);
- dorința de a beneficia de pe urma anumitor venituri, prin dobânzi și sporuri de valoare (*calcul*);
- intenția de a crește, în viitor, cheltuielile pentru consum (*propășire*);
- sentimentul accentuat de libertate (*independență*);
- preocuparea pentru acțiuni speculative și comerciale (*spirit de afaceri*);
- dorința de a lăsa moșteniri (*mândrie*);
- *avaritia*.

Înclinația medie spre economisire se calculează prin intermediul *ratei economiilor* (s), care exprimă ponderea economiilor realizate în totalul venitului: $s = \frac{S}{Y}$ (unde: S – mărimea economiilor; Y – mărimea venitului).

Între *evoluția venitului* și *aceea a economiilor* există o legătură directă, exprimată prin intermediul a ceea ce numim **înclinație marginală spre economii** (s'): $s' = \frac{\Delta S}{\Delta Y}$ (unde: ΔS – variația economiilor; ΔY – variația venitului).

Făcând apel la legătura dintre *înclinația marginală spre economii* și *înclinația marginală spre consum*, observăm că ele reflectă *noțiuni complementare*, suma lor fiind egală cu 1. Astfel, $c' + s' = 1$. Știind, de asemenea, că $Y = C + S$ (și, ca urmare, că $\Delta Y = \Delta C + \Delta S$), rezultă:

$$\frac{\Delta C}{\Delta Y} + \frac{\Delta S}{\Delta Y} = \frac{\Delta C + \Delta S}{\Delta Y} = \frac{\Delta Y}{\Delta Y} = 1.$$

Referindu-ne, în ansamblu, la sfera strânselor legăturilor dintre venit – consum – economii, precizăm că:

1. hotărârea de repartizare a venitului disponibil pentru consum este în dependență cu cea privind economiile;
2. economiile sunt posibile doar la un anumit nivel al venitului, care depășește necesarul pentru cheltuieli;

Rezumat

Urmărirea, măsurarea și evidențierea fluxurilor economice în scopul determinării indicatorilor macroeconomici are la bază **contabilitatea națională** și **sistemul conturilor naționale (SCN)**. Acesta este astfel conceput încât permite aprecierea nivelului de dezvoltare și structurile economice ale unei țări, să urmărească dinamica producției și veniturilor, modul de distribuire/redistribuire și utilizare a acestora, pe bază de fluxuri reale și monetare

Indicatorii sintetici ai rezultatelor macroeconomice calculați în cadrul SCN sunt: Produsul global brut, Produsul intern brut, Produsul național brut, Produsul intern net, Produsul național net, Venitul național, Venitul personal, Venitul personal disponibil, Venitul disponibil.

Venitul are următoarele două destinații: consum (C) și economii (S).

Consumul (C) reprezintă folosirea de către fiecare agent și subiect economic a venitului sau a unei părți din acesta pentru cumpărarea de bunuri necesare satisfacerii trebuințelor sale de viață. Analiza consumului se realizează cu ajutorul funcției de consum, care pe termen scurt poartă denumirea de funcția afină a consumului: $C = C_0 + c \cdot Y$.

Raportul dintre consum și venit este denumit *rata (medie a) consumului* sau *înclinația medie spre consum (c)* și arată care este ponderea consumului în totalul veniturilor, respectiv cât reprezintă cheltuielile pentru consum în totalul venitului.

Înclinația marginală spre consum - ne arată cu cât crește consumul ca urmare a creșterii venitului (de regulă cu o unitate).

Economiile (S) reprezintă surplusul venitului peste ceea ce se cheltuie pentru consum. Astfel definite ele reprezintă o mărime **reziduală** ce apare odată cu atingerea unui anumit nivel al venitului. La fel ca și consumul și mărimea și dinamica economiilor este dependentă de cea a veniturilor:

Această relație dintre economii și venituri este evidențiată prin *funcția economisirii*, care se deduce prin "scăderea" funcției consumului în relația de mai sus: $S = Y - (C_0 + c \cdot Y)$ și $S = -C_0 + (1-c)Y$, de unde: $S = -C_0 + s \cdot Y$.

Așa după cum se poate constata economisirea este o funcție crescătoare de venit, deoarece $s' > 0$. Coeficientul s' reflectă panta dreptei economisirii și este denumită *rata sau înclinația marginală spre economisire*. Ea arată cu cât vor spori economiile ca urmare a creșterii venitului (de regulă cu o unitate).

TESTE PENTRU AUTO EVALUARE

1. Care din elementele de mai jos reprezintă trăsături ale pieței forței de muncă? a) munca este un bun omogen; b) munca nu este elastică în raport cu prețul ei; c) lipsa de transparență; d) transparența perfectă; e) lipsa de mobilitate.
2. De ce este considerată rigidă **piața forței de muncă**? a) cererea de forță de muncă nu se poate modifica, pe termen scurt decât în anumite limite; b) oferta de forță de muncă nu se poate modifica, pe termen scurt decât în anumite limite; c) nu există șomaj; d) nu se poate modifica salariul.

3. Cum se clasifică piața forței de muncă în funcție de nivelul la care se formează?

a) piața primară; b) piața gușerelor albe; c) piața națională a muncii; d) piața neagră; e) piața informaticienilor.

4. Care sunt factorii care influențează oferta de muncă? a) standardul de trai al lucrătorilor; b) nivelul salariului; c) nivelul și evoluția productivității muncii; d) nivelul altor venituri obținute de indivizi (în afara salariului); e) posibilitățile de promovare în cadrul firmei; f) volumul producției.

5. La un nivel înalt al salariului: a) efectul de venit este mai mare comparativ cu efectul de substituție; b) efectul de substituție este mai mare comparativ cu efectul de venit; c) efectul de venit este egal cu efectul de substituție; d) fiecare oră de muncă are o utilitate mai mare comparativ cu o oră liberă; e) fiecare oră de liberă are o utilitate mai mare comparativ cu o oră muncă.

Problema 1. În condițiile în care prețurile au crescut cu 40%, salariul nominal a crescut de 3,4 ori, iar salariul nominal din perioada precedentă este 25.000 u.m., calculați: a) salariul nominal curent; b) cum a evoluat salariul real; c) salariul nominal curent pentru ca salariul real să rămână neschimbat (justificați răspunsul).

6. Pe piața financiară se tranzacționează: a) monedă fiduciară; b) valută; c) monedă scripturală; d) aur; e) titluri mobiliare.

7. Cursul titlurilor pe piața financiară primară: a) depinde de venitul net adus de titlu; b) depinde cifra de afaceri a firmei; c) se identifică cu valoarea nominală a titlului; d) depinde de rata dobânzii bancare.

8. Care sunt funcțiile pieței financiare? a) facilitează tranzacționarea firmelor; b) plasează titlurile emise anterior; c) orientează disponibilitățile bănești ale agenților economici către domeniile cele mai profitabile; d) asigură diminuarea masei monetare.

9. Ce așteaptă vânzătorul unui titlu (acțiune, obligațiune) la bursa de valori în cadrul unei operațiuni “la termen”? a) să sporească cursul titlului; b) să scadă cursul titlului; c) să nu se modifice cursul titlului.

10. Ce măsoară indicii bursieri? a) variația cursului dolarului și a altor valute; b) modificarea cursului tuturor acțiunilor; c) modificarea cursului tuturor obligațiunilor; d) variația cursului pentru un anumit număr de titluri de la o perioadă la alta.

Problema 2. O obligațiune are valoarea nominală de 150 000 u.m. și îi aduce posesorului un venit anual fix de 14 400 u.m. Dobânda la depozitele bancare scade de la 12% la 10%. Cum va evolua cursul obligațiunii?

11. Ce înseamnă calcularea indicatorilor macroeconomici în expresie reală? a) în prețuri curente; b) în prețuri maxime; c) în prețuri fixe; d) în prețuri comparabile.

12. Ce fel de bunuri finale intră în componența indicatorilor macroeconomici în formă brută? a) bunuri care formează capitalul tehnic; b) care formează capitalul circulant; c) capitalul fix destinat lărgirii activității; d) capitalul fix destinat înlocuirii capitalului fix uzat; e) destinate consumului menajelor; f) stocul de materii prime necesar lărgirii activității.

13. Deflatorul se calculează: a) prin raportarea prețurilor curente la cele din anul precedent sau dintr-un alt an anterior; b) prin raportarea P.N.B.real la cel nominal; c) prin raportarea P.N.B.nominal la cel real; d) prin scăderea din Produsul global a consumului intermediar.

14. Calcularea Produsului național brut prin prisma cheltuielilor presupune: a) însumarea cheltuielilor de la bugetul de stat și pe cele ale firmelor; b) însumarea valorii adăugate în toate firmele; c) însumarea valorii adăugate în firmele care produc bunuri finale; d) însumarea cheltuielilor de consum și pentru investiții; e) însumarea veniturilor obținute de posesorii de factori de producție; f) însumarea veniturilor firmelor, a particularilor și ale statului.

15. În ce constă metoda utilizării finale (pentru determinarea indicatorilor macroeconomici): a) însumarea cheltuielilor realizate de agenții economici pentru procurarea bunurilor ce compun producția finală; b) însumarea valorii adăugate realizate de toți agenții economici; c) eliminarea consumului intermediar (Ci) din Produsul global Brut pentru a determina mărimea efectivă a produsului brut și a consumului de capital pentru a determina produsul net.

Problema 3. Se cunosc următoarele date privind o economie națională: consumul populației 20.000, consumul guvernamental 8.000, investițiile brute 5.000, CCF (amortizarea) 2.500, exporturile 1.000, importurile 2.000, impozitele indirecte 500. Să se determine a) PIB_{PP} (în prețurile pieței); b) PIN_{PF} (în prețurile pieței); c) I_N (investiția netă).

16. Care dintre elementele de mai jos pot constitui mobiluri subiective ale economisirii? a) prudența; b) prevederea; c) setea de propășire; d) independența; e) mândria; f) avariția.

17. Cum evoluează, de regulă, economiile, atunci când scade venitul? a) se reduc, dar într-o proporție mai mare; b) se reduc, dar într-o proporție mai mică; c) se reduc în aceeași proporție; d) nu se modifică.

18. Care dintre factorii de mai jos pot determina creșterea cheltuielilor pentru consum? a) creșterea veniturilor; b) scăderea puterii de cumpărare a banilor; c) creșterea fiscalității; d) scăderea valorii capitalului în perspectivă; e) nevoia de a crea rezerve pentru situații neprevăzute; f) dorința de a beneficia de dobânzi și sporuri de valoare.

Problema 4. Fie funcția consumului: $C = a + bY$ într-o economie închisă și fără sector guvernamental. Care este înclinația marginală spre consum? Care este funcția economiilor și înclinația marginală spre economii? Dacă $a = 60$ și $b = 0,6$, la ce nivel al venitului economiile sunt zero? Dacă investițiile sunt 300 u.m., care este nivelul de echilibru al venitului?

RECOMANDĂRI BIBLIOGRAFICE

1. Becker, Gary, Capitalul uman, Ed. All, București, 1997, pag. 329-353;
2. Lipsey, Richard G, Chrystall, K. Alec, Economia Pozitivă, Ed. Economică București, 1999, pag.393-413., pag.577-610;
3. Ghișoiu M, Cocoic P, Economie generală, ed. Presa Universitară Clujeana, Cluj Napoca, 1999, pag.123-139;
4. Abraham-Frois, Gilbert, Economia Politică,Ed. Humanitas București 1994, pag.469-472;
5. Genereux, Jaques, Economie Politică, vol.2, pag. 17-22.

Modulul III

ECHILIBRUL ȘI CREȘTEREA ECONOMICĂ

CONCEPTE DE BAZĂ:

- Capitolul I (*Unitatea de curs I*): *Echilibrul macroeconomic*: Echilibrul economic, Echilibrul parțial, Echilibrul general, Diagrama IS-LM, Diagrama AD-AS.
- Capitolul II (*Unitatea de curs II*): *Creștere și dezvoltare economică*: Creștere economică, Dezvoltare economică, Progres economic, Factorii creșterii, Costurile creșterii, Raportul capital-produs.
- Capitolul III (*Unitatea de curs III*): *Teorii și modele ale creșterii economice*: Cerc vicios al sărăciei, Harrod-Domar, J.M.Keynes.
- Capitolul IV (*Unitatea de curs IV*): *Ciclicitatea activității economice*: Fluctuații economice, Ciclicitate, Cicluri economice, Politici anticiclice, Fazele ciclurilor.

OBIECTIVE URMĂRITE:

- 1) Să definească identitatea macroeconomică fundamentală într-o economie deschisă;
- 2) Să explice conceptul de economisire pozitivă și negativă;
- 3) Să explice interacțiunea dintre piața de mărfuri și piețele monetare cu ajutorul modelului de echilibru macroeconomic IS-LM;
- 4) Să explice cele două etape ale procesului prin care politica monetară influențează cererea globală în modelul de echilibru IS-LM (mecanismul de transmitere);
- 5) Să definească cererea agregată și să se reprezinte grafic;
- 6) Să definească multiplicatorul investițiilor;
- 7) Să prezinte curba ofertei agregate;
- 8) Să prezinte echilibrul macroeconomic AD-AS;
- 9) Să explice efectele dinamice ale politicilor macroeconomice în modelul AD-AS;
- 10) Să explice cum poate fi explicat output-ul dintr-o economie cu ajutorul unei funcții de producție;
- 11) Să explice modul cum influențează progresul tehnic creșterea output-ului pe unitatea de timp;
- 12) Să explice cum este influențată creșterea economică de acumularea de capital?
- 13) Să explice și să exemplifice importanța pe care o are ritmul de creștere economică pentru progresul unei țări;
- 14) Să definească conceptul de creștere economică și să prezinte factorii de creștere economică;
- 15) Să explice diferența dintre creșterea economică de tip extensiv și cea de tip intensiv;
- 16) Să explice diferența dintre creșterea economică, dezvoltarea economică și progresul economic;

- 17) Să explice modul în care creșterea populației afectează nivelul venitului pe cap de locuitori în cazul țărilor cu aceeași rată a economisirii;
- 18) Să explice influența modificării ratei economiilor asupra ratei de creștere a produsului intern pe locuitor pe termen scurt.

RECOMANDĂRI PRIVIND STUDIUL:

- **Ciobanu, Gheorghe (coord.), *Macroeconomie, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2011.***
- Bibliografia indicată în Silabus;
- Alte surse bibliografice indicate în urma discuțiilor cu tutorii;
- Discuții și analize realizate împreună cu tutorii, pe marginea temelor indicate spre studiu (echilibrul macroeconomic, creștere și dezvoltare economică, teorii și modele ale creșterii economice, caracterul ciclic al economiei);
- Studii de caz;
- Lucrări practice;
- Răspunsuri la întrebări teoretice tip grilă.

REZULTATE AȘTEPTATE

Pe măsura investirii unor fonduri importante în economia națională, aceasta se înscrie într-un proces de creștere și dezvoltare economică. Parcurgerea acestui modul urmărește cunoașterea posibilităților de susținere a procesului de creștere și dezvoltare economică în condiții de echilibru a diferitelor piețe. Conceptele de creștere și dezvoltare economică presupune cunoașterea de către studenți nu numai a conținutului acestora, dar și a formelor pe care le îmbracă și mai ales a factorilor care stau la baza evoluției lor. Totodată, nu lipsită de importanță este și familiarizarea cu principalele teorii emise de-a lungul timpului pe marginea creșterii și dezvoltării, precum și cu modelele matematice care încearcă să cuantifice rezultatele macroeconomice. Datorită faptului că dezvoltarea economică nu are loc în mod liniar, ci pulsatoriu, se insistă foarte mult pe cunoașterea cauzelor ce stau la baza declanșării crizelor economice și a politicilor anticriză.

Unitatea de curs 1 (capitolul 1)

Echilibrul macroeconomic. Modelul IS-LM și AD-AS

- Sinteza -

Introducere în teoria echilibrului macroeconomic

Echilibrul macroeconomic se bazează pe o compatibilitate între comportamentele diferiților agenți economici, înainte ca operațiunile economice să fie realizate, adică ex ante.

Cu alte cuvinte, echilibrul macroeconomic presupune o egalitate între ***cheltuielile de consum pe care menajurile intenționează să le facă și în producția de bunuri estimată de producători pentru anul respectiv, astfel încât prețurile produselor să permită maximizarea utilității și a profitului.***

Un dezechilibru macroeconomic, este, însă, compatibil cu echilibrul contabil. De exemplu, dacă firmele vor produce mai mult comparativ cu cererea exprimată pe piață de menajuri, se va ajunge în situația în care ***oferta globală să fie superioară cererii.*** ***Firmele își vor***

spori stocurile, ceea ce înseamnă că toată producție de bunuri va avea o anumită întrebuințare: o parte va fi vândută, o altă parte va fi stocată, iar ***echilibrul contabil va fi realizat***.

Dacă, însă, firmele vor supraestima înclinația spre economisire a menajurilor, subestimând cererea, ele vor produce mai puțin în comparație cu cererea, iar în economie va exista un ***exces de cerere***, apărând astfel, un alt tip de dezechilibru. De obicei, modificările care apar în sumele economisite, pot produce fluctuații neașteptate ale consumului și prin acestea dezechilibre economice importante.

Aceste dezechilibre pot fi înlăturate prin modificarea prețului adică prin elemente care aparțin mecanismelor economiei de piață? Răspunsul la această întrebare va fi diferit: **clasicii** abordează problema echilibrului în condițiile unor ***prețuri flexibile***, pe când **Keynes, dar și keynesienii și neokeysienii** susțin că echilibrul se poate realiza prin ***ajustarea cantității*** de bunuri realizate la nivel macroeconomic. Vom prezenta, în continuare, pe scurt, conținutul celor două teorii.

A. Echilibrul macroeconomic în condițiile unor prețuri flexibile (teoria clasică a echilibrului).

În concepția clasicilor (dar și a neoclasicilor, monetariștilor și noilor clasici), ***oferta*** are rolul determinant în asigurarea echilibrului. Firmele nu trebuie să se preocupe de piețele de desfacere întrucât ele pot vinde orice cantitate din producția pe care o realizează, datorită unui *mecanism automat de reglare al pieței*, care nu este altul decât ***prețul produselor***. Întreprinderilor le rămâne o singură preocupare și anume aceea legată de creșterea eficienței utilizării factorilor de producție, astfel încât să obțină un **profit maxim**.

În cadrul acestei teorii, *moneda nu are nici o influență asupra economiei reale. Economistii cred că teoria clasică, care susține neutralitatea monedei, este aplicabilă și azi în viața economică reală dar numai pe termen lung. Pe termen scurt, ipoteza neutralității monetare nu poate fi acceptată deoarece variabilele reale (producția, prețurile relative, locurile de muncă, etc.) sunt indisolubil legate de variabilele nominale (oferta de monedă, prețurile bunurilor, etc.)*.

Dacă piețele factorilor de producție sunt perfect concurențiale, iar prețurile perfect flexibile, producția națională poate avea un asemenea nivel încât să asigure ***câștiguri maxime*** producătorilor. *Rata șomajului, în acest caz, se va situa la nivelul ratei naturale.*

Toată producția este vândută și transformată în venit. Orice venit este utilizat fie pentru consum fie pentru economisire, nu există capacități de producție în exces, *producția efectivă este egală cu producția potențială*. Orice dezechilibru poate fi corectat prin fluctuațiile prețurilor relative ale bunurilor economice. În aceste condiții, ***politicile macroeconomice sunt de prisos***, ele se rezumă la măsurile care să asigure funcționarea piețelor pe baze concurențiale. Aceasta înseamnă că prin intermediul prețurilor se poate asigura o *alocare optimă a resurselor*.

Un asemenea model nu ține cont de dinamica proceselor economice, de modificarea preferințelor, de caracterul limitat al resurselor, de riscurile și incertitudinile care apar în viața economică.

Primul model al echilibrului general a fost realizat de Léon Walras iar prin intermediul lui autorul arată modul în care piața, concurența și prețul asigură echilibrul la nivel macroeconomic.

B. Modelul echilibrul macroeconomic în condițiile unor prețuri rigide (abordarea keynesiană).

Acest model pornește de la ideea că în condițiile unor informații imperfecte, restabilirea echilibrului ne se mai poate realiza prin mecanismul prețului, ci prin ajustarea volumului de bunuri produse (respectiv ajustarea producției, a locurilor de muncă, ceea ce presupune modificarea ratei șomajului).

În cadrul acestui model se consideră că ***prețurile sunt fixe pe termen scurt***. Odată cu modificarea cererii, *producătorii își adaptează cantitatea oferită* (are loc o modificare a cantităților produse, a consumului, investițiilor, a locurilor de muncă, etc.) *pentru a obține un profit maxim, fără să se modifice instantaneu prețurile bunurilor*. În concepția lor, piețele nu pot asigura informații viabile care să le permită agenților economici să ia cele mai bune decizii. ***Informația care circulă pe piață este imperfectă***, deoarece prețurile se ajustează cu întârziere și imperfect la modificările care au loc într-un mediu economic tot mai complex. Producătorii sunt nevoiți să-și ajusteze volumul producției în funcție de schimbările care au loc în cererea de pe piață, ***considerând prețurile rigide pe termen scurt***.

În condițiile în care prețurile nu sunt flexibile, apare o incertitudine legată de realizarea venitului. Întreprinderile nu sunt sigure că producția realizată va fi vândută, iar activitatea lor și în special profitul lor, va depinde de concordanța dintre cererea anticipată și cea reală, adică de evoluția cererii exprimate pe piață de diferiți agenți economici. În acest caz, ***cererea efectivă va determina oferta***. Firmele vor decide volumul producției în funcție de cererea anticipată pentru bunurile pe care trebuie să le ofere.

Echilibrul economic depinde, astfel, de *sumele economisite de agenții economici și de rata dobânzii*. În același timp, ***nivelul producției de echilibru va determina gradul de ocupare al forței de muncă***. Apare o legătură strânsă între echilibrul pe piața bunurilor și echilibrul pe piața monetară. Dar, o parte a cererii globale depinde de *rata dobânzii* care nu este dictată de raportul dintre economisire și investiții, ci de *raportul dintre cererea și oferta de monedă*. *Cererea de muncă, la rândul ei, este determinată de volumul producției*, ajustat permanent la cererea de bunuri, care este într-o continuă modificare. În aceste condiții, nivelul producției de echilibru *nu poate asigura ocuparea deplină a forței de muncă*. Economia se situează, în cele mai multe cazuri, într-o situație de subutilizare a forței de muncă și nici un mecanism automat nu poate corecta acest dezechilibru.

De aceea, Keynes acordă ***o importanță deosebită politicilor macroeconomice*** prin care se poate interveni pentru scăderea ratei șomajului. Dacă la baza acestei subutilizări a forței de muncă stă o *insuficientă a cererii de bunuri*, puterea publică are capacitatea de a o stimula, prin intermediul unei politici bugetare active, de exemplu, prin ***sporirea cheltuielilor guvernamentale***. Investițiile pot fi stimulate, prin intermediul ***ratei dobânzilor bancare***, care depinde de oferta de monedă. Măsurile pe care puterea publică le ia în domeniul cheltuielilor

publice și al ratei dobânzilor bancare sunt cu atât mai eficiente cu cât ele au un efect multiplicator asupra producției naționale. ***Politicile bugetare combinate cu cele monetare stau la baza modelului echilibrului macroeconomic IS –LM.***

În analiza lui Keynes, termenul lung este unul în care soluțiile se schimbă în permanență, ceea ce face ca piețele să fie permanent într-o stare de dezechilibru pe termen scurt. Pentru Keynes, perioada scurtă de timp este cea mai adecvată atât pentru analiza economică cât și pentru politica economică. În analizele sale, el reintroduce următoarele concepte: informația, timpul, incertitudinea, riscul și anticipările.

Keynes explică echilibrul macroeconomic pornind de la relația:

$$\text{Investițiile} = \text{economiiile}$$

Această relație denumită și ***ecuația fundamentală a echilibrului macroeconomic*** evidențiază că ***economiile previzionate de menajuri*** trebuie să fie egale cu ***investițiile pe care firmele sunt dispuse să le facă în anul respectiv***.

Modelul, după cum îi arată și numele este descris prin intermediul a două curbe principale denumite IS și LM care ilustrează echilibrul pe piața bunurilor și serviciilor, echilibrul pe piața monetară și echilibrul simultan pe cele două piețe. ***Acest model evidențiază ceea ce se întâmplă în economie pe termen scurt***, în special prin: analiza relației dintre evoluția producției și a inflației, și a rolului anticipațiilor în apariția fluctuațiilor economice. Dacă politica bugetară poate deplasa curba IS, cea monetară va deplasa curba LM. Deplasarea punctului de echilibru simultan ne arată, în final, care sunt efectele diferitelor politici asupra producției de echilibru și contradicțiile dintre aceste măsuri la nivel macroeconomic.

Modelul IS-LM asigură o analiză a echilibrului macroeconomic într-o economie închisă, ceea ce constituie o limită a acestuia. Premisele de la care pornește modelul sunt:

- investițiile reprezintă o funcție descrescătoare în raport cu rata dobânzii
- economiile sunt o funcție crescătoare în raport cu venitul
- cererea de bani depinde de venit și de rata dobânzii
- oferta de bani este un factor exogen
- ***prețurile sunt considerate fixe, pe termen scurt.***

1. **Curba IS** sintetizează echilibrul pe piața bunurilor și serviciilor, unde investițiile (I) care sunt o funcție de rata dobânzii trebuie să fie identice cu economiile (S), care depind de mărimea și evoluția venitului (Y).

Condiția de echilibru, pe această piață se exprimă prin relația: $I(d') = S(Y)$. Relația ne arată că, în echilibru, apare o legătură între ***rata dobânzii d***, care ***determină volumul și evoluția investițiilor (I)*** și ***venitul la scară macroeconomică Y***, care determină ***economisirea (S)***.

Cererea agregată (AD) este formată din următoarele componente: ***cererea de bunuri de consum (C)***, ***de investiții (I)***, ***de bunuri publice (G)*** și ***exporturile nete (X)***, ceea ce poate fi exprimată prin relația: $AD = C + I + G + X$

O creștere a venitului și a cererii de bunuri de consum va determina sporirea investițiilor. Evoluția acestora depinde hotărâtor de ***rata dobânzilor bancare***. Cu cât scade mai mult rata dobânzii cu atât investițiile cresc mai mult. Unind toate punctele care ne indică relația dintre ***rata***

dobânzii și nivelul investițiilor se obține curba IS care este descrescătoare în raport cu evoluția ratei dobânzii.

Această curbă ne arată pentru ce nivel al venitului Y și al ratei dobânzii d' se asigură egalitatea dintre investiții (I) și economii (S) și cum se modifică volumul venitului (Y) în funcție de rata dobânzii (d').

Toate punctele care sunt situate pe curba IS , respectiv, ne indică **situații de echilibru pe piața bunurilor**. Din acest motiv, curba IS se mai numește **curba echilibrului pe piața bunurilor**, iar *panta ei este descrescătoare datorită relației de inversă proporționalitate dintre rata dobânzii și evoluția investițiilor*. Orice punct, situat la dreapta lui IS presupune **un dezechilibru**, mai exact un **exces de ofertă agregată**. Orice punct, situat la stânga punctului de echilibru, ne indică tot un **dezechilibru** care se concretizează într-un **exces de cerere agregată**.

Panta curbei IS depinde de elasticitatea investițiilor în funcție de rata dobânzii.

2. **Curba LM** reflectă echilibrul pe piața monetară, care presupune egalitatea dintre cererea de monedă (L) și oferta de monedă (M), ceea ce poate fi exprimat cu ajutorul relației: $L = M$ unde: L – cererea de monedă; M – oferta de monedă.

Relația de mai sus poate fi scrisă sub forma: $L_1(Y) + L_2(d') = M$, unde: $L_1(Y) + L_2(d')$ – exprimă cererea de monedă, respectiv: $L_1(Y)$ – cererea de monedă pentru achiziții curente de bunuri, care depinde de mărimea și evoluția venitului. $L_2(d')$ – cererea de monedă în scopuri speculative, care este în funcție de mărimea și evoluția ratei dobânzii.

Dacă venitul crește, are loc o sporire a cererii de bani, iar dacă oferta de bani rămâne constantă, rata dobânzii va crește. *Se formează o relație pozitivă între evoluția venitului (Y) și a ratei dobânzii (d').*

Curba LM ne indică perechea de valori ale lui Y - venitul și ale lui d' (rata dobânzii) pentru care cererea de monedă este egală cu oferta de monedă. Curba este crescătoare în raport cu rata dobânzii, deoarece odată cu sporirea producției are loc o creștere a cererii de bani, iar dacă oferta rămâne neschimbată, rata dobânzii cunoaște un proces de creștere.

Orice punct din afara curbei LM , situat la dreapta curbei, ne indică **o cerere excesivă de bani** pentru un anumit nivel al venitului. Dimpotrivă, orice punct situat la stânga curbei LM , apare **o ofertă excedentară de bani, pentru un anumit nivel al venitului**. Orice punct de pe curba LM ne arată că pentru un anumit nivel al venitului, cererea de bani este identică cu oferta de bani.

Echilibrul simultan

Echilibrul macroeconomic presupune un *echilibru simultan pe cele două piețe* astfel încât *curba IS să se întâlnească cu curba LM în punctul E* , pentru un nivel Y_E al producției și un nivel d'_E al ratei dobânzii. Punctul de echilibru – E - rezultat din interacțiunea celor două piețe ne indică îndeplinirea celor două condiții:

A. egalitatea dintre cererea de bunuri și oferta de bunuri: $I = S$

B. egalitatea dintre cererea și oferta de bani : $L = M$

Echilibrul simultan are următoarele trăsături:

- ✓ *este un echilibru stabil* deoarece pentru orice alt nivel al producției apar forțe care să deplaseze curbele IS și LM către punctul de echilibru E_E
- ✓ *nu garantează că în economie există o utilizare deplină a forței de muncă*, ceea ce înseamnă că echilibrul simultan este un echilibru de subutilizare;
- ✓ *nu corespunde producției potențiale*, ceea ce înseamnă că economia se află în interiorul frontierei posibilităților producției. **Producția potențială Q_P ne indică acel nivel maxim al producției naționale care poate fi obținut prin utilizarea tuturor resurselor de care dispune societatea, la un moment dat.**

Efectele politicilor macroeconomice asupra echilibrului IS-LM

Politica bugetară poate să fie expansionistă sau restrictivă. În primul caz, are loc creșterea cheltuielilor guvernamentale (G) și/sau reducerea impozitelor și taxelor (T). În cazul al doilea aceste variabile se modifică în sens invers.

În cazul *politicii bugetare expansioniste* creșterea cheltuielilor guvernamentale duce la sporirea venitului național chiar dacă rata dobânzii ar rămâne la același nivel. Dar la un nivel mai mare al venitului oamenii doresc să dețină mai mulți bani ceea ce determină creșterea cererii de bani pe piața monetară, și a ratei dobânzii nominale. Se ajunge într-un nou punct de echilibru unde venitul național și rata dobânzii sunt mai mari decât în situația inițială.

O politică fiscală expansionistă (chiar dacă menține echilibrul sectorului guvernamental), pe termen scurt, duce la creșterea venitului și a ratei dobânzii nominale. Cu toate că venitul a crescut, investițiile private s-au redus din cauza creșterii ratei dobânzii. Acest efect se numește în literatura de specialitate **efectul substituției sectorului privat cu sectorul guvernamental**, ceea ce va determina un transfer al fondurilor dinspre sectorul privat către sectorul guvernamental.

Politica monetară, la fel ca și politica bugetară, poate să fie expansionistă sau restrictivă. **O politică monetară expansionistă se caracterizează prin creșterea masei monetare (M).** Dacă crește masa monetară, în cazul unor prețuri constante (ipoteza modelul IS-LM), stocul monetar real (M/P) va crește. Sporirea ofertei de bani în termeni reali duce la scăderea ratei nominale a dobânzii, chiar dacă venitul nu se modifică (cererea de bani nu se modifică). În modelul IS-LM acesta înseamnă deplasarea curbei LM în jos (ceea ce este echivalentă cu o deplasare spre dreapta).

În cazul unei politici monetare restrictive efectul va fi în sens invers: **scade masa monetară**, iar dacă venitul rămâne constant, se ajunge la creșterea ratei nominale a dobânzii. În această situație are loc o deplasare în sus (spre stânga) a curbei LM. Nivelul mai ridicat al dobânzii are efecte negative, deoarece frânează investițiile, reducând astfel venitul național.

Pe termen scurt, eficacitatea politicilor bugetare și monetare depinde de panta curbilor IS și LM. Cu cât curba IS este mai plată și curba LM este mai abruptă, cu atât politica monetară este mai eficientă în ceea ce privește creșterea venitului național. Cu cât curba LM este mai plată și IS mai abruptă, cu atât politica bugetară este mai eficientă în privința creșterii venitului național.

Modelul IS-LM prezentat mai sus constituie un fundament teoretic util pentru studierea echilibrului macroeconomic al economiilor deschise, care a fost dezvoltat de către **Mundell și Fleming**.

Modelul AD-AS

Premisa unor salarii și prețuri fixe a fost o ipoteză pe care s-a bazat modelul IS-LM în capitolul anterior. Înlăturarea acestei ipoteze presupune analizarea efectelor generate de modificările nivelului general al prețurilor asupra cererii agregate și asupra ofertei agregate. Analiza unui sistem economic cu prețurile flexibile necesară pentru a explica tendințele majore de evoluție ale producției devine mult mai facilă dacă se folosesc curba cererii agregate (aggregate demand AD) și a ofertei agregate (aggregate supply AS). Modelul se concentrează asupra trei variabile esențiale din macroeconomie și anume: nivelul prețurilor, rata dobânzii și venitul național (respectiv producția reală).

Definire, reprezentare grafică și modelul multiplicatorului

Curba cererii agregate

Cererea agregată reprezintă *cantitatea totală de bunuri și servicii finale cerute pe parcursul unui interval de timp la nivelul economiei naționale și se compune din suma cererilor consumatorilor, firmelor și guvernului respectiv administrațiilor locale, ceilalți factori fiind menținuți constanți*. Cererea agregată este formată din patru componente importante în macroeconomie și anume: **consumul (C)**, **investițiile private (I)**, **cheltuielile guvernamentale (G)** și **exporturile nete (X)**. De fapt, suma acestor fluxuri de cheltuieli pentru un nivel dat al prețurilor reprezintă cheltuielile agregate planificate (sau cererea agregată planificată) pentru toate sectoarele producției. Pe de o parte, o cererea agregată insuficientă duce la deteriorarea condițiilor economice și la creșterea șomajului iar, pe de altă parte, o politică economică bazată pe expansiune de monedă duce la apariția unei inflații galopante. Din acest motiv înțelegerea factorilor care influențează cererea agregată și a politicilor monetare și fiscale poate ajuta la formularea unor măsuri menite să elimine ciclicitatea activității economice.

Cererea agregată pentru produsul național va fi invers proporțională cu nivelul prețurilor rezultând astfel o curbă a cererii agregate (curba AD) cu o pantă negativă.

Deplasări ale curbei AD

- **Modificarea cheltuielilor publice.** De exemplu, o creștere a cheltuielilor publice (adică a cheltuielilor guvernamentale notate cu G) deplasează curba IS spre dreapta mărinde de asemenea și volumul producției. **Pentru un nivel dat al prețurilor, producția este mai mare iar curba cererii agregate se deplasează spre dreapta.**
- **Modificarea impozitelor.** Creșterea impozitelor va reduce consumul deci și cererea agregată. Aceasta va determina deplasarea curbei AD spre stânga. Similar, reducerea impozitelor va deplasa curba AD spre dreapta.
- **Modificarea ofertei monetare nominale.** O creștere a ofertei monetare nominale va conduce la o creștere a cheltuielilor și va deplasa curba AD spre dreapta. Similar, scăderea ofertei nominale va determina deplasarea curbei AD spre stânga.

Concretizarea teoriei cererii agregate are loc **în modelul multiplicatorului**, care reprezintă o teorie macroeconomică folosită pentru a explica producția pe termen scurt.

Curba ofertei agregate

Oferta agregată (aggregate supply AS) se referă la *cantitatea totală de bunuri și servicii pe care firmele doresc să o producă, presupunând că ele pot vinde întreaga producție anticipată*. La baza ofertei agregate se află capacitatea economiei de a produce sau *producția sa potențială*.

Curba ofertei agregate pe termen scurt corelează nivelul prețurilor cu cantitatea pe care firmele ar dori să o producă pentru vânzare, presupunând că prețurile tuturor factorilor de producție rămân constante.

Curba ofertei agregate pe termen lung corelează nivelul prețurilor cu nivelul dorit al vânzărilor, corespunzător acelui nivel al prețurilor pentru care se presupune că economia a fost complet ajustată.

Modelul Solow-Swan

Vom prezenta în acest scurt subcapitol modelul lui Solow ca fiind o concretizare a ofertei agregate pe termen lung. Autorul a adus un răspuns predicțiilor pesimiste ale predecesorilor săi. El a construit un model care se bazează pe **stabilitatea creșterii** și care demonstrează că dacă o economie se deplasează de la starea de echilibru, care corespunde ocupării depline, ea va trece prin-tr-o perioadă de tranziție și va ajunge din nou în această stare. Pentru a se asigura existența, unicitatea și stabilitatea echilibrului funcția de producție neoclasică, bazată pe cei doi factori capital și munca substituibili trebuie să îndeplinească mai multe condiții.

Populația și creșterea forței de muncă sunt exogene modelului și nu se atribuie nici un rol distinctiv capitalului uman sau politicii guvernamentale. În model, acumularea capitalului fizic reprezintă o sursă endogenă de creștere iar cantitatea de muncă disponibilă reprezintă o sursă exogenă. În absența schimbărilor tehnologice rata de creștere a populației (și deci a forței de muncă disponibile) reprezintă rata naturală de creștere din modelul Harrod-Domar. Această rată se presupune a fi constantă pentru a se surprinde acumularea capitalului.

La un nivel relativ superior al capitalului nu va mai fi rentabil să se investească datorită deprecierei superioare a capitalului comparativ cu investiția. **Existența randamentelor de scară descrescătoare fixează o limită a procesului de acumulare și conduce spontan la o stare staționară în care creșterea se anulează.**

Concluzia esențială la care a ajuns Solow a fost că **toate variabilele pe locuitor vor tinde să fie constante pe termen lung, în condițiile în care se tinde întotdeauna spre starea staționară iar rata de creștere a populației va fi nulă**. Desigur în aceste condiții era destul de dificil de explicat creșterea considerabilă a nivelului de trai în țările industrializate. Pentru a face modelul consistent cu istoria, Solow a folosit două metode, ambele vizând introducerea schimbării tehnologice în model. Introducerea progresului tehnic a rezolvat lipsa creșterii variabilelor pe locuitor, ele crescând la o rată egală cu rata progresului tehnic la care se adaugă rata de creștere a populației.

Modelul AD-AS

Echilibrul macroeconomic AD-AS

Echilibrul macroeconomic trebuie să îndeplinească două condiții esențiale. Prima se referă la egalitatea dintre **cheltuielile agregate dorite și venitul național**, pentru un anumit nivel al prețurilor. Curba AD este astfel reprezentată încât să permită ca această condiție să se aplice peste tot de-a lungul ei. Cea de-a doua condiție se referă la oferta agregată și anume: **la un anumit nivel al prețurilor, firmele vor dori să producă un anumit nivel al venitului național**. Această condiție va trebui să fie îndeplinită în fiecare punct al curbei AS. Punctul de echilibru corespunde situației în care cele două condiții sunt îndeplinite simultan.

Efecte dinamice ale politicilor macroeconomice în modelul AD-AS

Modelul AD-AS este foarte util în măsura în care el permite posibilitatea realizării unor previziuni privind consecințele pe care le vor avea modificările anumitor factori economici asupra producției (deci asupra utilizării forței de muncă) și asupra nivelului prețurilor. Deplasarea curbei AD (respectiv a curbei AS) este numită **șoc al cererii agregate** (respectiv **șoc al ofertei agregate**). O politică monetară expansionistă sau o politică de reducere a deficitului bugetar, determină astfel de șocuri.

În final, trebuie subliniat că atât modelul IS-LM cât și modelul AD-AS au limite serioase care le împiedică să explice funcționarea unei economii deschise. Ambele modele chiar dacă includ importurile și exporturile, nici unul nu ia în considerare în mod explicit balanța de plăți și nici nu ține cont de efectul unui dezechilibru extern asupra ofertei interne de monedă. Limitele acestor modele sunt depășite prin studiul economiilor deschise, o introducere în acest studiu fiind prezentată în capitolul 14 iar analiza aprofundată a economiilor deschise făcând obiectul altor discipline de studiu care urmează a fi abordate în anii superiori.

Unitatea de curs 2 (capitolul 2)

Creștere economică

– *Sinteză* –

Creșterea economică este definită ca un proces de sporire a indicatorilor macroeconomici, respectiv a P.I.B. și a P.N.B. într-o anumită perioadă de timp. Mai mult edificator este însă indicatorul PNB pe locuitor și creșterea acestuia de la un an la altul pentru a exprima producția finală pe locuitor cu incidențe directe asupra evoluției standardului de trai al indivizilor dintr-o țară. Evoluția civilizației umane depinde de asigurarea unor mijloace de trai tot mai sporite omului pe de-o parte, și de creșterea timpului liber, pe de altă parte.

În sens larg, creșterea economică presupune sporirea volumului de bunuri dar și a avuției naționale, a capacităților de producție ale țării respective, exprimată în formă absolută, cât și pe locuitor, incluzând și modificările de structură ale economiilor respective.

Toate statele industrializate pun în discuție cât trebuie să crească economia unei țări, care sunt avantajele dar și costurile acestui proces. Dintre avantaje pe primul loc se află creșterea standardelor de trai prin sporirea producției și a consumului. Dar, și această opțiune este studiată cu precauție. Oamenii

sunt conștienți că îmbunătățirea bunăstării înseamnă și ocuparea cât mai deplină a mâinii de lucru și nu în exclusivitate creșterea producției. De asemenea, este oare, considerată o stare sănătoasă a economiei, creșterea producției în condițiile sporirii inflației? Este necesară o creștere economică cu orice preț? Mulți oameni de știință pun un accent tot mai mare pe "sacrificiile" creșterii economice și pe faptul că ne îndreptăm spre o epocă în care nu se va avea în vedere numai cât și cum crește bogăția ci și timpul liber al omului și necesitatea păstrării nealterate a mediului înconjurător.

În concluzie, orice creștere economică presupune sacrificii. Se pune problema dacă rata de creștere economică va fi impusă și sprijinită de puterile publice sau ar trebui să rezulte din decizii private, sau au la bază cererea.

Politicile autorităților publice de creștere a produsului intern ar trebui să conțină cel puțin următoarele obiective:

1. Creșterea cheltuielilor cu creșterea și dezvoltarea; prin intermediul lor mărindu-se rata schimburilor tehnologice, factor important al creșterii economice. Practic, acest lucru este posibil prin finanțarea directă a unor cheltuieli cu cercetarea-dezvoltarea sau prin oferirea unor facilități firmelor care susțin financiar programe de cercetare-dezvoltare.

2. Sporirea cheltuielilor cu educația și pregătirea profesională. Printr-un nivel adecvat de pregătire a lucrătorilor se pot deschide posibilități nelimitate pentru creșterea productivității muncii și a capitalului. Trecând de la educația forței de muncă de mâine la reinstruirea și recalificarea celei de azi, organismele guvernamentale îi sprijină pe lucrători să se reintegreze în muncă, în condițiile în care economia devine tot mai dinamică, iar schimbarea structurilor este tot mai importantă.

3. Mărirea cheltuielilor cu investițiile în sectorul productiv prin menținerea la un nivel mai scăzut a ratei dobânzii și sporirea impozitelor și taxelor.

4. Aplicarea unei politici monetare și fiscale care să conducă la reducerea șomajului. Prin utilizarea deplină a forței de muncă are loc o creștere a indicatorilor macroeconomici, în concepția majorității economiștilor. Din nefericire, în momentul în care economia se apropie de utilizarea deplină a forței de muncă, apare în economie o tendință de creștere a prețurilor. Prin urmare, orice demers prin care se încearcă reducerea decalajului dintre producția reală și producția potențială duce la presiuni inflaționiste nedorite.

5. Mobilitatea forței de muncă este un proces care susține creșterea economică. Pentru ca deplasarea forței de muncă dintr-o ramură în alta sau dintr-o zonă geografică în alta să fie cât mai eficientă este necesar ca statul să intervină cu fonduri prin care să susțină acest proces și să asigure adaptarea forței de muncă. Cele mai mari probleme le ridică deplasarea forței de muncă de la sate spre orașe, mai ales că populației rurale i-au lipsit calificarea și educația necesară ocupării posturilor de la orașe. De asemenea, ei au plătit un preț ridicat în termenii psihologici și emoționali. Deplasarea forței de muncă cu calificare extrem de specializată, cum ar fi minerii, spre alte locuri de muncă ridică probleme financiare deosebite. În aceste cazuri, lucrătorii cu vârsta de peste 45 de ani se pot reangaja mai greu și trebuie plătiți pe o perioadă mai mare de timp cu ajutoare de șomaj, ridicând costurile sociale.

De asemenea, lucrătorii mai în vârstă se recalifică mai greu și nu doresc să-și părăsească comunitatea în care au trăit un timp mai îndelungat.

Cei mai importanți factori ai creșterii economice sunt:

1. Populația și resursele umane;
2. Capitalul tehnic și nivelul tehnologiilor;
3. Resursele naturale;
4. Factorii aleatori.

1. Populația și resursele umane. Rata creșterii economice este influențată în mare măsură de evoluția natalității, structura pe vârstă a populației, nivelul de pregătire generală și profesională, precum și structura pe profesii.

2. Un alt factor important al creșterii economice este **volumul și nivelul tehnic al capitalului**, în special al capitalului fix precum și nivelul tehnologiilor utilizate. Schimbările care intervin în nivelul tehnic al echipamentelor de lucru, în tehnologiile utilizate produc cele mai spectaculoase creșteri.

De asemenea, pe măsura introducerii progresului tehnic în procesul de producție este necesară ridicarea pregătirii profesionale a muncitorilor, fără de care sporirea eficienței economice dar și creșterea economică nu ar fi posibile. Cu cât știința este mai bine direcționată spre practică, cu atât creșterea economică este mai înaltă.

3. **Resursele naturale**, analizate ca volum și structură influențează creșterea economică. Cu cât o țară dispune de mai multe resurse naturale, costul creșterii economice este mai redus, iar rata dezvoltării poate fi mai înaltă. O serie de țări, ca de exemplu Japonia, Coreea de Sud ș.a au reușit să contracareze lipsa resurselor naturale prin exporturi performante care le-a asigurat necesarul de resurse naturale.

Sistemul de prețuri libere și flexibile dă posibilitate ca orice resursă: pământul, munca și capitalul să fie orientate spre cele mai rentabile utilizări.

Unitatea de curs 3 (capitolul 3)

Teorii și modele ale creșterii economice

- *Sinteză* -

De regulă numim **model** orice teorie care stabilește relații cantitative între diferite mărimi economice. Cu toate acestea termenul de model este adesea rezervat acelei teorii care a primit o formalizare matematică.

Fără îndoială, un model este fructul unei extreme simplificări, dar ceea ce contează, pentru ca el să devină un instrument eficient de lucru, se referă la faptul dacă el reușește să descrie aspectele relevante ale fenomenului ce urmează a fi studiat și nu reproducerea întregii realități în toate elementele sale particulare.

Toate modelele care își propun să determine nivelul P.I.B. sau al venitului național pe termen scurt sunt prin definiție modele statice. Ele determină venitul în cadrul unei capacități de producție date, lăsând fără răspuns întrebarea cum s-a format acea capacitate de producție și care au fost principalii factori care au influențat-o. Soluția la aceste probleme este dată din modelele ce iau în considerare creșterea venitului pe termen lung.

Obiectivul principal al modelelor creșterii economice este acela de a determina condițiile de echilibru ale dezvoltării. Condiția generală de echilibru se înregistrează, deci, în momentul în care economiile și investițiile sunt egale. În aceste condiții, problema care se pune constă în a găsi rata de creștere care asigură această egalitate.

Pentru a transforma un model static într-un model de natură dinamică, care determină nu numai nivelul venitului național dar și rata sa de creștere în timp, trebuie să operăm două modificări fundamentale. Prima are un caracter formal și anume: pentru ca un model să descrie creșterea venitului național este necesar ca soluția oferită să individualizeze nu numai valoarea venitului, ci și o serie de valori succesive ce le poate atinge venitul de-a lungul unui anumit interval de timp. A doua modificare are, însă, un caracter substanțial. Ea are în vedere introducerea în model a unei funcții care să lege creșterea economică (a P.I.B.) de nivelul ocupării forței de muncă și de acumularea capitalului. În cele ce urmează vom încerca să prezentăm câteva modele ale creșterii economice care iau în calcul cel puțin aceste două postulate, modele care au intrat în teoria macroeconomică purtând numele unor economiști celebri, precum J.Keynes, Roy Harrod, Domar, N.Kaldor, R.Solow ș.a.

Înainte, însă, de a prezenta principalele coordonate ale acestor modele, se cuvine să reamintim o corelație care va fi utilizată în mod frecvent în analiza noastră. Este vorba de **raportul capital-produs**. Această corelație reprezintă un instrument conceptual de mare relevanță în modelarea procesului de creștere economică. Raportul capital-produs, cunoscut și sub denumirea de coeficient al capitalului, măsoară numărul de unități de capital necesare a fi investite pentru a obține o unitate de produs național brut. El se poate prezenta sub două forme distincte. În primul rând, sub forma raportului mediu (K/Q) sau, în al doilea rând, sub forma raportului marginal ($\Delta K / \Delta Q$). Ambele forme pun în evidență un factor de producție (capitalul) cu un flux productiv (produsul național brut).

Modelul lui J.M.Keynes. După cum am văzut, ecuația fundamentală de la care a pornit J.Keynes în elaborarea teoriei sale asupra creșterii economice se bazează pe egalitatea deplină între economii și investiții. În acest context, Keynes a considerat acumularea capitalului ca fiind unul dintre cei mai importanți factori ai creșterii economice.

Să presupunem că productivitatea capitalului în termeni de venit național este constantă, în sensul că fiecare unitate de capital acumulată produce o creștere constantă a venitului național. Vom avea astfel:

$$Y_{t+1} - Y_t = w (K_t - K_{t-1})$$

unde w reprezintă productivitatea capitalului și corespunde inversului coeficientului marginal al capitalului.

Coeficientul s măsoară, deci, productivitatea marginală brută a investițiilor, sau creșterea produsului obținut ca urmare a sporirii factorului capital, acompaniată de creșteri apropiate ale celorlalți factori de producție disponibili. Deoarece investițiile nu sunt altceva decât creșterea capitalului.

$$K_t - K_{t-1} = I_t$$

putem scrie:

$$Y_{t+1} - Y_t = w I_t$$

Să admitem, în același timp, că investițiile reprezintă o fracțiune constantă "s" din venitul național:

$$I_t = s Y_t$$

Substituind această ecuație în relația precedentă vom avea:

$$Y_{t+1} - Y_t = w s Y_t$$

Această ecuație poate fi interpretată în felul următor: creșterea procentuală a venitului național este egală cu fracțiunea din venit investită multiplicată cu productivitatea investițiilor.

Modelul lui Roy F. Harrod. Reprezintă unul dintre primele modele postkeynesiste. De la început trebuie să subliniem că Harrod se folosește în întregul lui demers de trei concepte fundamentale, și anume:

a) rata de facto a creșterii economice, respectiv cea care se realizează efectiv într-o perioadă de timp, de obicei un an;

b) rata justificată (care s-ar justifica) a creșterii economice, pe care Harrod o mai numește și "rata garantată";

c) în fine, așa numita "rată naturală" a creșterii economice.

Pentru a pune în evidență primul concept, Harrod notează cu G rata de creștere a produsului total, adică a venitului național Y, exprimată ca raport între sporul absolut ΔY și produsul total al perioadei precedente Y, astfel că:

$$G = \frac{\Delta Y}{Y}$$

În continuare, Harrod notează cu C coeficientul capitalului privit în forma sa marginală, adică $I/\Delta Y$, iar cu "s" fracțiunea din venit care se economisește, adică tocmai rata acumulării, egală cu I/Y . Din elementele de mai sus, Harrod construiește prima ecuație fundamentală, și anume:

$$GC = s \quad (1)$$

$$GC = \frac{\Delta Y}{Y} \times \frac{I}{\Delta Y} = s$$

Pentru ca $I/Y = S/Y$, atunci $I = S$. Odată fixați acești termeni, Harrod recurge la două ipoteze de lucru. În primul rând, el presupune că avem de-a face cu un progres tehnic neutru. Aceasta înseamnă că investițiile sunt neutre, adică nu afectează cu nimic coeficientul capitalului. De fapt, conceptul de neutralitate este privit ca o medie, presupunându-se că, în perioada de timp considerată, efectul investițiilor ce solicită mai mult capital (labour saving - economisitoare de muncă) per unitate de produs este contrabalansat de efectul opus al investițiilor care reduc coeficientul capitalului (capital saving). În al doilea rând, el consideră rata dobânzii ca fiind constantă, ceea ce este greu de presupus într-o economie de piață.

Ecuația (1) este definită de însuși Harrod ca fiind o rată truism, adică de facto, putând fi constatată ex post, cu alte cuvinte, la finele perioadei analizate. Deoarece nu este deloc sigur că investițiile vor fi egale cu economiile, această rată poate să fie satisfăcătoare sau nu pentru

întreprinzători. Dacă rata de creștere economică se dovedește a fi prea mică, ea s-ar putea să nemulțumească pe o bună parte din investitori, aceștia văzându-și periclitare profiturile anticipate.

Să trecem acum la analiza celui de al doilea concept propus de Harrod, și anume, cel al "ratei justificate" de creștere economică. De data aceasta, el constată că întreprinzătorii nu au nevoie de orice rată de creștere economică, ci de o rată care să le garanteze profiturile. Dacă în ecuația (1) simbolul C reprezintă un coeficient de facto al capitalului, realizat ex post, de data aceasta pentru a obține o rată dorită G_w , care să garanteze profiturile așteptate, este nevoie de un avans "ferm" de capital, adică de un coeficient **necesar** al capitalului, notat cu C_r . În felul acesta, se ajunge la cea de a doua ecuație fundamentală de forma: $G_w C_r = S$ (2)

Harrod compară, apoi, cele două ecuații între ele.

Dacă $G \neq G_w$ înseamnă că, în economie, acționează forțe centrifuge care provoacă îndepărtarea sistemului economic de la linia de creștere necesară. Ar fi un adevărat noroc - afirmă Harrod - dacă G ar nimeri exact pe valoarea lui G_w , considerată ca rată de echilibru.

Într-adevăr, în condiții de echilibru, rata de creștere economică efectivă ar trebui să fie egală cu rata de creștere economică dorită de întreprinzători: $G = G_w$

Dacă această egalitate se verifică, atunci economiile efective coincid cu economiile planificate. Aceeași coincidență se va constata și între coeficientul efectiv al capitalului și cel prevăzut ex ante. În acest caz, cei ce economisesc, pe de o parte, și întreprinzătorii, pe de altă parte, își văd realizate propriile proiecte, iar poziția de echilibru a creșterii se perpetuează. Desigur, înregistrarea unei asemenea egalități ar echivala cu o situație ideală. Dar, ea este departe de a se realiza, pentru că, așa cum menționam mai sus, în permanență se vor ivi forțe care ne îndepărtează de situația de echilibru.

Prin urmare, creșterea populației și progresul tehnic impun anumite limite posibilității de creștere a capitalului investit. Dincolo de aceste limite, noile investiții n-ar putea fi utilizate, chiar dacă ar exista disponibilitățile de capital necesare. În consecință, rata maximă de creștere a venitului național permisă de sporirea populației și progresului tehnic Harrod o numește **rata naturală a creșterii economice**, pe care o notează cu G_n . Această rată este cel de-al treilea concept fundamental folosit în modelul său.

Cu alte cuvinte, ea este considerată ca naturală pentru că va fi întotdeauna determinată de creșterea naturală a forței de muncă și de creșterea naturală - în sensul unei variabile exogene - a progresului tehnic, respectiv a productivității muncii. Din acest punct de vedere, rata naturală ar coincide cu ritmul de expansiune economică necesară pentru a satisface creșterea populației și progresului tehnic, care, de data aceasta, nu mai are un caracter neutru.

În aceste condiții, devine absolut clar că, prin definiție, rata efectivă de creștere G nu va putea depăși niciodată rata de creștere naturală G_n care reprezintă, după cum am văzut, rata maximă permisă de sistemul economic.

Așadar, putem nota că: $G_n C_r = s$ (3)

Obținerea acestei rate naturale de creștere economică, privită ca ritm maxim și, totodată, optim de creștere a venitului național ar satisface și interesele societății, pentru că ar exclude șomajul. Iată de ce egalitățile:

$$G = G_w = G_n$$

sunt considerate ca ideale, economia aflându-se într-o situație de echilibru perfectă. Astfel, ritmurile de creștere realizate sunt cele maxime permise de disponibilitățile de factori de producție și de cunoștințele științifice.

Din păcate, faptele economice nu evoluează așa cum am dori. De regulă, rata de creștere efectivă (G) tinde să fie inferioară celei dorite (G_w). În acest caz, economiile nu vor fi folosite în totalitatea lor. Invers, dacă rata naturală este superioară ratei de creștere dorită ($G_n > G_w$), atunci ne vom afla într-o situație în care creșterea populației și progresul tehnic oferă posibilități noi de investiții, dar ele nu pot fi fructificate integral din lipsa unor economii spontane. Dacă, totuși, volumul investițiilor ar depăși nivelul economiilor, economia s-ar înscrie pe o linie inflaționistă, pentru că ele ar fi făcute pe seama măririi deficitului bugetar.

În concluzie, echilibrul prezentat este un echilibru instabil. Considerațiile cu privire la nepotrivirile dintre cele trei ritmuri îmbracă forma unei încercări de explicare a fluctuațiilor ciclului economic. Vom avea de-a face cu un proces de creștere economică ideal numai când:

$$G = G_w = G_n$$

Dacă s-ar înregistra o asemenea situație, rata de creștere efectivă nu numai că ar îndreptăți așteptările tuturor întreprinzătorilor, dar ar absorbi complet și forța de muncă disponibilă.

Modelul lui E.D.Domar. În linii mari, acest model de creștere economică nu diferă prea mult de cel al lui Harrod. El pune, în schimb, în evidență câteva aspecte particulare destul de interesante. Domar pornește de la observația că modelul keynesian, în timp ce conține o analiză detaliată a cererii și a consecințelor pe care investițiile o au asupra ei, ignoră întru totul efectele pe care aceleași investiții le au asupra ofertei. Investițiile care apar în modelul lui Keynes, observă Domar, produc în mod straniu efecte multiplicative asupra cererii, dar nici un efect de expansiune asupra capacității productive, considerate ca fiind constante în timp. Punctul fundamental al creșterii economice, mai arată Domar, constă în faptul că actul investițional produce întotdeauna un dublu efect: pe de o parte, el sporește cererea globală, iar pe de altă parte, el conduce la creșterea capacității de producție, deci, a ofertei reale. Echilibrul creșterii este posibil numai atunci când cele două efecte sunt din punct de vedere cantitativ egale, adică numai atunci când creșterea cererii este egală cu oferta reală.

Elaborarea modelului său, Domar pornește de la anumite ipoteze de lucru. Dintre acestea reținem cel puțin două, și anume: a) economiile și investițiile se referă la venitul din aceeași perioadă; b) sunt luate în considerare numai investițiile nete, ceea ce înseamnă că se au în vedere numai cele care măresc capacitățile de producție existente și nu și cele care înlocuiesc capitalul fix consumat. Având în vedere aspectele menționate, modelul lui E.Domar se compune, în esență, din trei ecuații fundamentale. Acestea sunt următoarele:

$$X_t - X_{t-1} = a I_{t-1} \quad (1)$$

$$Y_t - Y_{t-1} = \frac{1}{s} (I_t - I_{t-1}) \quad (2)$$

$$X_t - X_{t-1} = Y_t - Y_{t-1} \quad (3)$$

Prima ecuație ne prezintă tocmai modificarea capacității productive, adică, a ofertei totale, care, după cum se poate vedea, este în funcție de investițiile făcute în perioada precedentă și de productivitatea lor marginală (a). Cea de-a doua ecuație nu prezintă altceva decât relația keynesiană a multiplicatorului, care măsoară, deci, creșterea cererii totale datorită sporirii investițiilor. Condiția de echilibru este dată de egalitatea dintre cerere și ofertă, adică de cea de a treia ecuație. Acest lucru ne permite să notăm că: $a I_{t-1} = \frac{1}{s} (I_t - I_{t-1})$, (4)

de unde rezultă

$$\frac{I_t - I_{t-1}}{I_{t-1}} = as \quad (5)$$

În termeni formali, aceasta înseamnă că putem avea o creștere economică bazată pe o utilizare deplină a forței de muncă numai dacă investițiile cresc într-un ritm egal cu produsul dintre înclinația spre economii și productivitatea marginală a investițiilor.

După cum am văzut, fiecare țară caută să combine cât mai bine principalii factori ai creșterii în scopul obținerii unor ritmuri mai înalte ale creșterii economice. Pe această bază urmează a fi ridicat standardul de trai al populației și să fie îmbunătățită calitatea vieții. Performanțele economice, însă, diferă foarte mult. Diferențele între ritmurile de creștere economică înregistrate de diferite state au condus, în cele din urmă, la decalaje economice și tehnologice. În plus, tocmai în aceste țări unele obstacole ivite în calea dezvoltării provoacă alte greutăți greu de depășit. Este cunoscut în această privință așa-numitul "**cerc vicios al sărăciei**", remarcat de Nurske. Un produs intern brut redus conduce la un volum redus de economii și investiții. La rândul lor, acestea îngreunează procesul de acumulare a capitalului. Insuficiența acumulării de capital atrage după sine imposibilitatea introducerii mașinilor moderne, ceea ce, pe plan practic, înseamnă ritmuri foarte mici ale productivității. În fine, o productivitate redusă determină un P.I.B. mic. În felul acesta, cercul vicios se închide, antrenând și alte elemente ale sărăciei, care, de obicei, sunt acompaniate de niveluri foarte reduse ale calificării și instruirii. Or, cu o masă de analfabeți sau de necalificați nu pot fi îmbunătățite nici măcar tehnologiile existente, dărmite adoptarea altora noi. În aceste condiții, ruperea acestui cerc presupune eforturi pe mai multe fronturi, greu de realizat, dacă avem în vedere insuficiența fondurilor de investiții, explozia demografică și serviciul datoriei externe, care, de multe ori, întrece volumul anual al comerțului exterior.

Un alt punct de vedere privind creșterea economică vizează contextul internațional al dezvoltării. Potrivit acestei teorii, statele care se găsesc astăzi într-o situație economică mai nefavorabilă au totuși un anumit avantaj față de primii pioneri care au pășit pe drumul industrializării. Într-adevăr, ele pot apela la capitalul, experiența și tehnologia statelor dezvoltate. Datorită acestui fapt, țările aflate în curs de dezvoltare pot să se dezvolte mult mai repede decât a reușit s-o facă Europa Occidentală în perioada 1780-1850. De aceea, Alexander Gerschnkron, de la Universitatea Harvard din S.U.A (cel ce a avansat această ipoteză de lucru), vorbește în lucrările sale despre o **înapoiere economică relativă** a acestor țări.

Cunoscutul om de știință american Simon Kuznets, laureat al Premiului Nobel pentru economie, a avansat într-un studiu al său conceptul de **creștere economică echilibrată**. El a examinat istoria economică a 13 state dezvoltate de-a lungul unei lungi perioade de timp, începând cu anul 1800. În urma analizei rezultatelor obținute, el a ajuns la concluzia că modelul creșterii moderate și echilibrate este cel mai consistent pentru aceste țări, în sensul că nu trebuie să se înregistreze nici creșteri prea bruște și înalte, nici căderi ale producției prea spectaculoase. Nu pot fi elaborate teorii comprehensive care să ofere explicații universal valabile istoriei economice a umanității. De aceea, fiecare țară trebuie să fie analizată ca un caz individual, particular, cu resursele și trebuințele sale specifice, fără a i se aplica prescripții de ordin general.

Datorită antrenării pe o scară din ce în ce mai largă în comerțul mondial, o serie de țări au căutat să-și elaboreze unele strategii de acțiune. În această ordine de idei, au apărut cel puțin două căi de urmat, și anume: fie să-și dezvolte producția internă încorporându-i mai mult import de completare, cale cunoscută și sub denumirea **strategiei importurilor de substituție**, fie să acționeze de la început în direcția îmbunătățirii eficienței și competitivității, orientând producția spre export.

Strategia importurilor de substituție a fost destul de populară într-o serie de state ale Americii Latine. În mod frecvent, această politică s-a materializat în ridicarea unor puternice bariere tarifare în calea produselor manufacturate străine, astfel încât firmele locale să poată produce și să poată vinde mărfuri care, altfel, ar fi trebuit să fie importate. Desigur, o astfel de strategie nu a fost scutită de unele critici. Astfel, importurile de substituție limitează concurența, obstrucționează invențiile și inovațiile, menținând venitul național la cote destul de reduse.

Spre deosebire de strategia menționată mai sus, **orientarea producției spre exterior** se bazează pe adoptarea unor stimulente pentru export și mai puțin pe instituirea unor obstacole tarifare. Important, în acest caz, este menținerea unui curs de schimb competitiv, pentru a încuraja firmele să producă pentru export. O astfel de strategie au adoptat unele state din Asia de Est, unde a cunoscut un succes deosebit.

Unitate de curs 4 (capitolul 4)

Ciclicitatea activității economice

-sinteză-

Activitatea economică este supusă permanent unor *fluctuații*, concretizate prin perioade de prosperitate și creștere economică succedate de alte perioade de cădere a producției, creștere a șomajului și accentuare a dezechilibrelor economice. Prezenta secțiune a cursului își propune să definească conceptul de *fluctuații economice*, să delimiteze principalele *tipuri de fluctuații*, *etapele* sau *fazele* acestora și să abordeze cauzele principale ale fluctuațiilor activității economice.

Fluctuațiile activității economice sunt opuse dezvoltării uniforme a economiei și au fost prezente în permanență de-a lungul timpului, fiind împărțite, după caracterul lor, în: *fluctuații sezoniere, întâmplătoare și ciclice*.

Fluctuațiile *sezoniere* se manifestă mai ales datorită modificării condițiilor climaterice, a existenței unor tradiții sezoniere specifice unei țări.

Fluctuațiile *întâmplătoare* sunt generate de unele cataclisme naturale, evenimente politice, de decizii economice ale guvernanților, sau ale unor firme foarte puternice etc.

Fluctuațiile *ciclice* sunt produse de specificul unor condiții *interne economiei* țării respective, au tendința de revenire periodică, de-a lungul unor intervale de timp, mai scurte sau mai îndelungate. Acest tip de fluctuații implică alternanța unor etape structurale: *etapa de expansiune* și cea *de contracție* a activităților economice, fiecare cu trăsăturile sale specifice și cu implicațiile caracteristice.

Unitatea de măsură a fluctuațiilor ciclice este *ciclul economic*, definit ca *succesiunea* în timp a *fazelor* ce marchează schimbarea periodică a *condițiilor* și *rezultatelor* creșterii și dezvoltării economice, în respectiva țară.

După *durata lor în timp*, ciclurile economice se împart în:

- *cicluri comerciale clasice, pe termen mediu* (de tip „Juglar”), cu o durată de 8 – 10 ani, marcate, de regulă, de crize de o anumită natură;
- *cicluri seculare* (de tip „Kondratieff”), cu o periodicitate de 50 – 60 de ani, caracteristice evoluției pe termen lung a vieții economice;
- *cicluri pe termen scurt*, mai puțin importante ca amplitudine (4 – 5 ani);
- *cicluri cauzate de unele fluctuații ale activității industriale* (2 – 4 ani).

Ciclurile pe termen lung („Kondratieff”) sunt dependente în principal de nivelul eficienței unor factori de producție, fiind suprapuse peste perioada în care economia este dominată de un anumit mod tehnic de producție. Etapa *ascendentă* a unui astfel de ciclu (20 – 30 de ani) se suprapune practic peste perioada cât modul tehnic de producție dominant generează progres tehnic, anii de prosperitate fiind dominanți, iar venitul național crescând în ritm alert. Treptat, modul tehnic de producție intră în conflict cu caracterul limitat al resurselor economice eficiente a fi utilizate, marcând astfel o scădere a eficienței economice și creșterea accelerată a costurilor. Se intră astfel în etapa *descendentă*, marcată de o criză structurală a economiei, care determină schimbări majore ale structurii pe ramuri și subramuri. Prin aceste din urmă modificări, se intră treptat în faza de înlocuire a vechiului mod de producție cu altul nou, care utilizează factori de producție superiori calitativ. Ciclul secular are drept cauze: evoluția ciclică a cercetării științifice, a inovațiilor din domeniul tehnologiilor.

Ciclurile de afaceri („Juglar”) se manifestă prin fluctuații ale nivelului rezultatelor activității economice, ale veniturilor, ale ocupării forței de muncă și inflației, marcate de fenomene de expansiune și contracție în diferite sectoare economice, sau ale economiei naționale în ansamblu. Fluctuațiile de această natură pot fi măsurate prin oscilațiile mărimii produsului intern brut, sau prin alți indicatori macroeconomici. Punctul de cotitură superior reprezintă cel mai înalt nivel atins de rezultatele reale ale activităților economice, în cadrul fiecărui ciclu de afaceri, iar punctul de cotitură inferior corespunde celui mai coborât nivel al acestora. Durata totală a unui ciclu propriu-zis este reprezentată de intervalul de timp cuprins între două puncte de cotitură (inferioare sau superioare) și este compusă, de regulă, din următoarea succesiune: criză, depresiune

(punct de cotitură inferior), înviorare, avânt (punct de cotitură superior). În practică, intervalele de expansiune sunt de obicei mai lungi decât cele de contracție a activității economice, deoarece, în medie, este nevoie de perioade ceva mai lungi pentru ca rezultatele activității economice să ajungă la valori superioare celor aferente unui ciclu anterior.

În faza de *criză*, puterea de cumpărare a populației scade drastic, influențând creșterea stocurilor de bunuri materiale. În consecință, pe măsura diminuării producției de către agenții economici, produsul intern brut real manifestă tendința de descreștere, la fel ca și investițiile în alte obiective economice. Șomajul crește, profiturile se diminuează, iar incertitudinea în perspectiva unor afaceri viitoare crește. Rata dobânzilor scade, iar agenții economici sunt obligați să opereze reduceri masive ale costurilor, prin reînnoirea capitalului fix. Activitatea de inovare înregistrează o intensificare.

Depresiunea este perioada în cadrul căreia activitățile economice cunosc cele mai scăzute cote, iar performanțele economice de ansamblu se pot menține la valori coborâte uneori pe perioade relativ îndelungate.

Înviorarea este perioada de reluare treptată a creșterii economice, reînnoirea capitalului fix conduce la creșterea cererii de produse, la un grad sporit de ocupare în sectoarele producătoare de bunuri investiționale. Prin creșterea treptată a veniturilor aici ajunge să se manifeste un efect de antrenare, manifestat prin sporirea cererii de produse, care, la rândul ei, conduce la creșterea producției în sectoarele care produc bunuri de consum și de investiții. Surplusurile relative de resurse financiare sunt oferite pe piață de băncile comerciale, la dobânzi reduse.

Expansiunea reprezintă intervalul în cadrul căruia tendințele favorabile din faza anterioară a ciclului se generalizează în întreaga economie, cererea agregată este stimulată în continuare, rezultând creștere economică. Prețurile cresc, iar rata șomajului se diminuează, sporesc investițiile și salariile. Tehnologiile noi, care sunt rezultatul cercetărilor din faze anterioare, sunt utilizate pentru îmbunătățirea factorilor de producție.

Încrederea în progresul economic continuu este însă „umbră” de limitele resurselor și al capacităților de producție existente, iar astfel, se atinge punctul de cotitură superior, sau faza de „supraîncălzire” a economiei („boom” economic). Aceasta marchează inversarea conjuncturii economiei.

Cele mai importante *cauze* ale ciclurilor de afaceri sunt fie *interne*, fie *externe* sistemului economic. Dintre factorii *externi sistemului economic* amintim: ritmul inovațiilor tehnologice, evenimente politice, ritmul descoperirii de noi resurse de materii prime și energie, creșterea sau descreșterea populației etc. Factorii *interni sistemului economic* sunt numeroși și se materializează în diferite fenomene și procese care se produc în interiorul mecanismului de desfășurare a vieții economice, prin acțiunea lor declanșând lanțuri repetitive de creșteri și scăderi ale intensității activităților economice. Cauzele reale ale ciclicității vieții economice sunt mai complexe și trebuie abordate prin *combinarea* argumentelor economice cu cele non economice.

Principalele *abordări teoretice* ale ciclurilor economice sunt următoarele:

- a) *Teoria monetaristă* – explică ciclurile economice pe baza expansiunii sau a contracției ofertei de bani și de credite din economie;

- b) *Modelul axat pe relația dintre multiplicator și accelerator* – conform căruia succesiunea fazelor ciclului economic este în directă legătură cu evoluția eficienței marginale a capitalului și cu dinamica ratei dobânzii;
- c) *Modelul axat pe modificarea cererii agregate* – scăderea acesteia face ca economia să intre în faza de criză, iar creșterea cererii agregate determină intrarea în fazele de înviorare și expansiune;
- d) *Teoria ciclului real de afaceri* – consideră că adevărata cauză a fluctuațiilor economice rezidă din modificările înregistrate de *oferta agregată*, adică prin modificarea tehnologiilor de fabricație, a prețurilor la diferite materii prime, sau prin diferite intervenții ale statului în economie;
- e) *Teoria ce atribuie ciclicității cauze preponderent politice* – succesiunea diferitelor partide politice și a perioadelor preelectorale, cu măsurile lor specifice de politică economică.

Politicile economice anticiclice se grupează în *două mari categorii*, după caracterul lor și anume: 1) politici cu influență asupra nivelului și evoluției *cererii agregate* și 2) politici ce urmăresc influențarea *ofertei agregate*.

În *prima categorie* se încadrează câteva instrumente specifice și anume:

- *Politica cheltuielilor publice* – urmărește majorarea cheltuielilor bugetului administrației publice centrale în faza de criză, pentru a impulsiona cererea agregată;
- *Politica monetară* – urmărește să regleze mărimea ratei dobânzilor, creditul și masa monetară din economie, pentru a evita manifestarea unor dezechilibre;
- *Politica fiscală* – reducerea fiscalității în perioadele de criză, pentru a încuraja cererea de bunuri de consum și investiționale.

În cea de *a doua categorie* intră măsurile de politică economică ce urmăresc ameliorarea stimulentei, pentru încurajarea ofertei agregate, extinderea concurenței, asigurarea bunei funcționări a pieței.

Rezumat

Din punct de vedere etimologic, noțiunea de echilibru provine din latină: *aequilibrium* însemnând *aequus* = egal și *libra* = balanță.

Având în vedere perspectiva de abordare, trebuie să distingem **echilibrul pe termen scurt** de **echilibrul pe termen lung**. Primul desemnează de fapt o stare efemeră. Pentru a-l percepe, ar trebui să oprim timpul (practic imposibil) în scopul de a "fotografia" un moment în care influența diferiților factori sau forțe ale pieței se compensează reciproc.

Echilibrul pe termen scurt este o noțiune pur teoretică, s-ar putea spune chiar convențională, deoarece multitudinea factorilor care influențează creșterea economică, nu pot avea aceeași rată de evoluție în timp, ci mai degrabă oscilatorie, ceea ce ne determină să considerăm că în economie avem de-a face cu un dezechilibru dinamic, până la un anumit punct necesar.

Pe termen mai lung, compatibilitatea reciprocă dintre diferitele variabile ale procesului creșterii economice se poate realiza prin depășirea unor dezechilibre pe termen scurt.

Indiferent de starea conjuncturală, economia **tinde către un echilibru**, către o stare de concordanță între sectoare, ramuri și subramuri de activitate.

Echilibrul macroeconomic poate fi explicat prin intermediul echilibrelor de pe diferitele piețe ce compun economia națională, adică: piața forței de muncă, piața monetară, piața bunurilor, piața financiară.etc.

Cea mai sintetică prezentare a echilibrului macroeconomic este „modelul IS- LM”, care este analizat în cadrul acestui modul.

Creșterea economică este definită ca un proces de sporire a indicatorilor macroeconomici, respectiv a P.I.B. și a P.N.B. într-o anumită perioadă de timp.

Toate statele industrializate pun în discuție cât trebuie să crească economia unei țări, care sunt avantajele dar și costurile acestui proces. Dintre avantaje pe primul loc se află creșterea standardelor de trai prin sporirea producției și a consumului.

Cei mai importanți factori ai creșterii economice sunt: Populația și resursele umane, Capitalul tehnic și nivelul tehnologiilor, Resursele naturale, Factorii aleatori,etc.

Obiectivul principal al modelelor creșterii economice este acela de a determina condițiile de echilibru ale dezvoltării. Condiția generală de echilibru se înregistrează, deci, în momentul în care economiile și investițiile sunt egale.

Cele mai importante modele care sunt analizate în modul sunt: Modelul lui J.M.Keynes, Modelul lui Roy F.Harrod, Modelul lui E.D.Domar,etc.

Activitatea economică este supusă permanent unor *fluctuații*, concretizate prin perioade de prosperitate și creștere economică succedate de alte perioade de cădere a producției, creștere a șomajului și accentuare a dezechilibrelor economice.

TESTE PENTRU AUTOEVALUARE

1. Care sunt autorii modelului IS – LM al echilibrului macroeconomic? a) J.M.Keynes; b) A.Smith; c) Fr.Quesnay; d) J.R.Hicks; e) A.Hansen.
2. Pe termen lung echilibrul pieței se produce în situația în care: a) prețul pieței este mai mare decât punctul de minim al costului total mediu; b) prețul pieței este inferior punctului de minim al costului total mediu; c) prețul pieței este identic cu punctul de minim al costului total mediu.
3. Curba IS ne indică: a) diferite combinații ale ratei dobânzii și ale investițiilor la care cererea agregată este identică cu oferta agregată; b) diferite combinații dintre investiții și economii la care cererea agregată se identifică cu oferta agregată; c) diferite situații de echilibru pentru care economiile sunt identice cu investițiile; d) diferite combinații ale ratei dobânzii și ale nivelului venitului pentru care cererea agregată se identifică cu oferta agregată.
4. Curba LM din cadrul modelului IS – LM al echilibrului macroeconomic ne indică: a) relația dintre nivelul producției și rata dobânzii care asigură echilibrul cererii de bani cu oferta de bani; b) pentru ce nivel al ratei dobânzii se asigură o producție națională astfel încât oferta de bunuri să fie egală cu cererea de bunuri; c) pentru ce rată a dobânzii cererea agregată este egală cu oferta agregată.

- 5.** In modelul IS – LM al echilibrului macroeconomic orice punct situat la stânga curbei IS ne indică un dezechilibru în care: a) oferta de bunuri este superioară cererii de bunuri; b) oferta de bani este superioară cererii de bani; c) cererea de bunuri este superioară ofertei de bunuri; d) cererea de bani este superioară ofertei de bani.
- 6.** In modelul IS – LM al echilibrului macroeconomic orice punct situat la dreapta curbei LM ne indică un dezechilibru în care: a) oferta de bunuri este superioară cererii de bunuri; b) oferta de bani este superioară cererii de bani; c) cererea de bunuri este superioară ofertei de bunuri d) cererea de bani este superioară ofertei de bani;
- 7.** Ce se înțelege prin creștere economică? a) un proces de schimbări succesive cantitative și calitative în economia națională; b) transformări în structura economiei naționale; c) dezvoltare economică ascendentă; d) proces de sporire a P.I.B. pe ansamblu sau pe locuitor.
- 8.** Ce se înțelege prin dezvoltare economică? a) un proces de schimbări succesive cantitative și calitative în economia națională; b) transformări în structura economiei naționale; c) dezvoltare economică ascendentă; d) proces de sporire a P.I.B. pe ansamblu sau pe locuitor.
- 9.** Ce se înțelege prin progres economic? a) un proces de schimbări succesive cantitative și calitative în economia națională; b) transformări în structura economiei naționale; c) dezvoltare economică ascendentă; d) proces de sporire a P.I.B. pe ansamblu sau pe locuitor.
- 10.** Creșterea economică măsurată absolut și relativ ne indică: a) structura economiei; b) calitatea activității economice; c) starea economiei d) nivelul tehnic al producției.
- 11.** Ce obiective trebuie să urmărească puterile publice în domeniul creșterii economice având în vedere costurile acestui proces? a) subvenționarea celor mai importante activități; b) creșterea impozitelor; c) sporirea cheltuielilor administrative; d) creșterea cheltuielilor cu educația.
- 12.** Economistul Joan Robinson a dezvoltat un model de creștere economică în care: a) a inclus problema repartiției venitului național și progresul tehnic; b) a făcut o legătură între procesul de creștere economică și cel de acumulare a capitalului; c) denumit “creștere zero”; d) denumit “creștere organică”.
- 13.** Nicolas Kaldor a elaborat un model de creștere economică: a) a inclus problema repartiției venitului național și progresul tehnic; b) a făcut o legătură între procesul de creștere economică și cel de acumulare a capitalului; c) denumit “creștere zero”; d) denumit “creștere organică”.
- 14.** Forrester- Meadows au elaborat un model de creștere economică: a) a inclus problema repartiției venitului național și progresul tehnic; b) a făcut o legătură între procesul de creștere economică și cel de acumulare a capitalului; c) denumit “creștere zero”; d) denumit “creștere organică”.
- 15.** După părerea lui N.Kaldor există următoarele tipuri de progres tehnic: a) potențial; b) real; c) posibil; d) autonom.
- 16.** Modelul Forrester- Meadows propune: a) o creștere economică pozitivă; b) o creștere economică negativă; c) o creștere economică organică; d) o creștere economică constantă; e) o creștere economică zero.

- 17.** În ceea ce privește cauzele fluctuațiilor economice, ce susține teoria lui Keynes? a) la baza ciclurilor economice stă relația dintre multiplicator și accelerator; b) contracția sau expansiunea ofertei de credite; c) modificările înregistrate de oferta agregată.
- 18.** Ciclul pe termen lung are o durată de: a) 2 – 4 ani; b) 4 - 5 ani; c) 8 - 10 ani; d) 50 - 60 de ani.
- 19.** În faza de boom economic, se procedează la: a) scăderea ratei dobânzilor bancare; b) creșterea ratei dobânzilor bancare; c) reducerea fiscalității; d) creșterea controlului asupra masei monetare.
- 20.** Pentru a depăși criza, în cadrul măsurilor anticiclice, se recomandă: a) reducerea cheltuielilor publice; b) reducerea ratei dobânzii; c) creșterea fiscalității.
- 21.** Care dintre evoluțiile de mai jos sunt caracteristice expansiunii - ca fază a ciclului economic? a) creșterea gradului de ocupare a forței de muncă; b) creșterea cursului acțiunilor; c) sporirea volumului vânzărilor; d) sporirea numărului falimentelor; e) creșterea salariilor; f) reducerea ratei profitului.

RECOMANDĂRI BIBLIOGRAFICE

- 1 Samuelson, Paul, Economics, 13 th ed. Mc Graw Hill, pag. 768-811;
- 2 Lipsey, Richard G, Chrystall, K. Alec, Economia pozitivă, Ed. Economică București, 1999, pag.833-853;
- 3 Abraham-Frois, Gilbert, Economia Politică,Ed. Humanitas București 1994, pag.369-386.

Modulul IV

DEZECHILIBRE MACROECONOMICE

CONCEPTE DE BAZĂ:

- Capitolul I (*Unitatea de curs I*): *Inflația*: Inflația, Indicii prețurilor, Inflație prin cerere, Inflație prin costuri, Spirala inflaționistă, Inflație importată, Inflație deschisă, Inflație galopantă, Hiperinflație, Inflație de prosperitate, Stagflație, Slumpflație, Politici antiinflaționiste.
- Capitolul II (*Unitatea de curs II*): *Șomajul*: Ocupare, Subocupare, Șomaj, Rata șomajului, Tipuri de șomaj, Legea lui Okun, Indemnizație de șomaj, Curba Phillips, Deflația, Dezinflația competitivă, Politici anti-șomaj.

OBIECTIVE URMĂRITE:

- 1) Să explice diferențele salariale datorate: grupurilor noncompetitive, capitalului uman, discriminărilor de sex și de rasă și structurii pieței forței de muncă;
- 2) Să explice modul în care sindicatele și asociațiile profesionale pot uneori restricționa oferta de forță de muncă și pot obține salarii peste echilibrul competitiv;
- 3) Să explice semnificația socială și politică a ratei șomajului;
- 4) Să arate modul de calcul al ratei șomajului;
- 5) Să explice cum influențează comportamentul lucrătorilor durata șomajului;
- 6) Să identifice costurile sociale ale șomajului;
- 7) Să ofere o definiție cuprinzătoare a inflației;
- 8) Să explice ce este și la ce folosește indicele prețurilor consumatorului respectiv cel al prețurilor producătorului;
- 9) Să ofere o definiție cuprinzătoare a inflației;
- 10) Să prezinte indicatori ai redării fidele a variației nivelului prețurilor;
- 11) Să prezinte factorii economici, monetari – financiari și externi cu influență asupra fenomenului inflaționist;
- 12) Să prezinte tipurile principale de inflație: inflația prin cerere și inflația prin costuri;
- 13) Să prezinte fazele și în cadrul fazelor treptele mecanismelor inflaționiste;
- 14) Să prezinte formele de manifestare ale inflației având în vedere următoarele criterii :intensitatea manifestării inflației, contextul declanșării inflației și durata fenomenului inflaționist;
- 15) Să prezinte principalele efecte economico-sociale ale inflației;
- 16) Să prezinte măsurile de reducere a inflației și de combatere a consecințelor ei.

RECOMANDĂRI PRIVIND STUDIUL:

- Ciobanu, Gheorghe (coord.), *Macroeconomie, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2011.*
Bibliografia indicată în Silabus;

- Alte surse bibliografice indicate în urma discuțiilor cu tutorii;
- Discuții și analize realizate împreună cu tutorii, pe marginea temelor indicate spre studiu (inflația: definire, cauze, forme de manifestare, efecte economico-sociale, măsuri de reducere, șomajul: concept, forme, cauze, consecințe, măsuri de diminuare);
- Studii de caz;
- Lucrări practice;
- Rezolvări de probleme (tipuri de probleme pe teme: inflație, șomajul);
- Răspunsuri la întrebări teoretice tip grilă.

REZULTATE AȘTEPTATE:

Modulul dedicat „Dezechilibrelor economice” abordează două probleme de importanță capitală și anume: inflația și șomajul. De aceea, studenții trebuie să-și însușească foarte bine formele de manifestare ale inflației, efectele economico-sociale ale acesteia, precum și măsurile de reducere a intensității ei. Alături de inflație, șomajul reprezintă cel de-al doilea dezechilibru major la nivel macroeconomic, care, de data aceasta trebuie urmărit nu numai din punct de vedere al dimensiunilor sale, ci și al cauzelor, formelor și consecințelor lui. În final, studenții trebuie să fie în măsură să desfășoare analize proprii pe diferite aspecte ale inflației și șomajului, sau să scoată în evidență corelațiile ce se stabilesc între ele, utilizând printre altele, Curba Phillips.

Unitatea de curs 1 (capitolul 1)

Inflația: definire, cauze, mecanisme

- Sinteza -

Noțiunea de inflație este legată de masa banilor în circulație. Atunci când în economie se află o masă de bani fără valoare proprie, excesivă comparativ cu nevoile, banii se depreciază raport cu aurul și cu celelalte mărfuri.

Trebuie să remarcăm că inflația este o permanență în cadrul economiei, **un dezechilibru** ce afectează toate economiile naționale, însă în proporții diferite. În același timp inflația reprezintă și un **proces complex prin care se afirmă multiple dezechilibre** din economie.

Definiția cea mai simplă ce se poate da acestui fenomen este aceea a unui ***proces de creștere cumulativă și autoîntreținută a nivelului general al prețurilor***.

Cauza imediată a inflației este dezorganizarea economică și financiar-monetară, reflectată prin creșterea masei banilor în circulație într-un ritm mai rapid decât cel al creșterii producției. Pentru că banii reprezintă putere de cumpărare, asistăm la o creare "artificială" de putere de cumpărare activă, deci la creșterea cererii solvabile, creștere care depășește oferta de mărfuri și servicii. Dezechilibrul se rezolvă, pe piață, prin reducerea spontană a puterii de cumpărare a masei banilor, deci prin creșterea prețurilor și tarifelor. Majoritatea specialiștilor sunt de acord că **inflația se definește ca un dezechilibru macroeconomic caracterizat prin două tendințe majore: a) - creșterea generalizată și persistentă a prețurilor; b) - scăderea puterii de cumpărare a banilor.**

Cauze principale ale inflației

1. Inflația prin bani

Cei dintâi economiști ce s-au aplecat asupra cauzelor creșterii prețurilor au fost ispitiți de explicația monetaristă (Jean Bodin, William Petty, John Locke, David Hume, David Ricardo ș.a.).

Explicația inflației este legată de creșterea excesivă a masei monetare în raport cu cea necesară funcției de volumul bunurilor existente la un moment dat pe piață prin:

- emisiune necontrolată de monedă (pentru finanțarea deficitului bugetar, prin sistemul de creditare sau datorită existenței unei mase importante de valută necontrolată)

- creșterea vitezei de circulație a banilor (legată și de anticipările inflaționiste: "așteptarea" unor creșteri semnificative de prețuri în perioada imediat următoare îi determină pe subiecții și agenții economici să caute să "scape" cât mai repede de bani, să-și cheltuiască cât mai repede veniturile, accelerând astfel circulația monetară).

2. Inflația prin cerere

Apariția unui exces de cerere globală comparativ cu oferta, față de care economia nu răspunde prompt se transformă într-un decalaj inflaționist ce determină creșterea prețurilor. Creșterea prețurilor determină o intensificare sporită a cererii, consumatorii temându-se de creșterii și mai mari a prețurilor. Fenomenul se autoalimentează și se extinde.

Cauze:

- scăderea înclinației spre economisire, respectiv creșterea înclinației spre consum inclusiv prin deteaurizare (populația recurge masiv la cheltuirea economiilor anterioare). Aceasta poate avea la bază modificarea relativă a sistemului de prețuri (nu neapărat de natură inflaționistă), înbogățirea conjuncturală a anumitor grupuri sociale sau schimbări bruște și esențiale ale anticipărilor privind prețurile, veniturile sau remunerarea economiilor.

- incapacitatea aparatului productiv de a răspunde cererii, respectiv schimbări în structura cererii neacoperite de mutații corespunzătoare și imediate în structura ofertei/producției (ca urmare a unor grave dezechilibre existente în economie, lipsa resurselor, insuficiența capacităților de producție, scăderea bruscă și masivă a ofertei/producției etc.). O astfel de situație ar trebui să se manifeste într-o economie normală numai în măsura în care resursele productive disponibile sunt deplin utilizate (inclusiv ocuparea deplină a forței de muncă), stocurile nu sunt îndestulătoare și importurile nu pot acoperi insuficiența ofertei interne.

3. Deficitul bugetar

În situația în care deficitul bugetului de stat (cheltuielile statului sunt mai mari decât veniturile ordinare) se datorează unor cheltuieli "neproductive" excesive (aparat administrativ supra-dimensionat, apărare ș.a.) sau unor cheltuieli productive cu efect întârziat (cazul unor investiții a căror rezultate directe sau indirecte se manifestă după o perioadă lungă de timp), iar diferența este acoperită prin așa numitele "împrumuturi de la banca de emisiune", adică prin

emisiuni monetare fără acoperire, vom asista la creșterea masei banilor în circulație și implicit la o creșterea artificială a cererii solvabile, în timp ce volumul bunurilor economice rămâne același.

4. Inflația prin costuri

Între costuri și prețurile de ofertă există - așa după cum se cunoaște - o legătură strânsă și, ca urmare, orice modificare a costurilor va determina creșteri de preț. Creșterea costurilor de producție se poate datora unor cauze diverse, cum ar fi:

- o creștere a remunerării factorilor de producție superioară sporirii productivității lor (în principal creșteri salariale peste nivelul productivității sau creșterea mai rapidă a salariilor decât cea a productivității muncii, dar și reducerea eficienței utilizării factorilor de producție). În măsura în care aceasta afectează un număr suficient de mare de firme, rezultatul va fi o tendință de creștere a prețurilor de ofertă, cel mai probabil urmată de noi solicitări de creșteri salariale. Dacă ele se vor obține, se va declanșa o spirală inflaționistă prețuri-salarii care se va amplifica și autoalimenta, fiind considerată principala responsabilă de inflația prin costuri.

- raritatea crescândă a unor resurse manifestată prin creșteri de prețuri la materiile prime;
- aplicarea pe un interval de timp a unor amortizări accelerate;
- fiscalitate directă pentru producție ridicată (sau în creștere);
- nivelul ridicat al dobânzilor la creditele pentru producție;
- costul datoriei publice;
- cheltuieli excesive pentru protecție socială etc.

5. Inflația externă (importată)

Mecanismul acesteia acționează pe mai multe planuri:

Astfel, creșterea prețurilor externe în valută, la fel ca scumpirea importurilor determinată de devalorizarea monedei naționale, va duce - după caz - la creșterea prețurilor pe piața internă a bunurilor importate, respectiv la creșterea costurilor de producție pentru bunurile ce încorporează produse importate.

Excedentul balanței comerciale face ca pe piața internă să rămână mai puține bunuri economice disponibile în condițiile în care veniturile disponibile și cantitatea banilor în circulație este aceeași. Această influență se manifestă cu atât mai puternic cu cât mărimea excedentului comercial depășește nivelul economiilor.

Importul de capital conduce direct (sau indirect prin creșterea capacităților de acordare a creditelor interne) la creșterea masei monetare, iar dacă nu este însoțit și de o creștere corespunzătoare a bunurilor importate acest "surplus" va fi compensat prin creșteri de preț.

6. Inflație prin structuri

Cauzele principale vizează existența unor structuri instituționale ce nu permit manifestarea deplină a mecanismelor autoreglatoare ce țin de concurența perfectă, ca și a altor mecanisme "obiective". Se includ aici: cadrul legislativ (în special legislația socială), concentrarea aparatului de producție, existența și manifestarea sindicatelor, "globalizarea" negocierilor în

materie de salarii și intervenția statului în fixarea salariilor și într-un cadru mai larg în redistribuirea veniturilor, validarea de către stat a creanțelor private, inegalitatea condițiilor de producție etc. În sinteză este vorba aici de *existența structurilor oligopoliste și monopoliste și de intervenția statului*.

Lipsa sau "atenuarea" liberei concurențe face ca nivelul prețurilor de "monopol" să fie superioare, în timp ce eficiența activităților respective să fie, ca regulă generală, mai redusă. Totodată, nivelul de salarizare în astfel de firme și ramuri este mai ridicat, iar revendicări salariale pot fi și sunt acceptate cu mai mare ușurință, ca urmare a posibilităților de a "arunca" respectivele creșteri de salarii și de cost pe seama prețurilor.

Economiile cunosc nu numai perioade de creștere a prețurilor ci și perioade de scădere a acestora. Un astfel de proces de scădere durabilă a nivelului general al prețurilor poartă denumirea de **deflație**. Regula generală a evoluției economice o reprezintă alternanța perioadelor de inflație și deflație.

Literatura economică reține și utilizează și conceptul de **dezinflație** cu referire la procesele de reducere (încetinire) a ritmului de creștere a nivelului general al prețurilor, sau altfel spus de scădere durabilă a ratei inflației (aceasta înregistrând în continuare valori "pozitive").

Principalele cauze ale deflației sunt: scăderea prețului materiilor prime importate, politici de austeritate care să nu permită decât creșterea șomajului și o politică monetară riguroasă. Creșterea cursului dolarului și a altor monede liber convertibile pot duce la o deflație, care însă se resimte diferit în economiile diferitelor state.

Măsurarea inflației pornește de la consensul teoretic cu privire la formele sale de manifestare. Astfel pentru a măsura creșterea prețurilor instrumentul folosit este **indicele prețului**. În cazul unui anumit produs indicele prețului (I_p) - sub formă procentuală - se calculează ca raport între prețul respectivului produs în perioada actuală (p_1) și prețul produsului dintr-o perioadă precedentă considerată perioadă de bază (p_0):

$$I_p = \frac{p_1}{p_0} \cdot 100$$

Din punct de vedere practic determinarea completă a modificărilor de preț ar impune urmărirea evoluției prețurilor tuturor bunurilor realizate în cadrul unei economii, lucru aproape imposibil de realizat. Din considerente de ordin practic calcularea unui astfel de indice se face pe baza unui coș de produse, coș compus dintr-un număr limitat de bunuri și servicii (de regulă de ordinul sutelor, cel mult de ordinul miilor - spre exemplu în Franța este vorba de un număr de 266 de poziții), considerate reprezentative pentru producția și consumul din acea perioadă.

Indicele sintetic se poate determina pentru grupe de produse (alimentare, nealimentare, servicii, etc.) sau ca indice general, la nivelul economiei naționale, pe baza cuprinderii în calcul a mișcării unui număr mare de prețuri. Astfel de indici se pot calcula pe baza prețurilor cu amănuntul (la consumator) sau pe baza prețurilor la producător. În primul caz este vorba de **indicele prețurilor de consum**, iar în cel de-al doilea de **indicele prețurilor la producător**. Este evident că din punctul de vedere al influențelor inflației asupra costului vieții și stabilirii **ratei inflației** pe această bază, indicatorul cel mai reprezentativ îl reprezintă indicele prețurilor de consum.

O altă modalitate de măsurare a inflației cu ajutorul unui indice sintetic este reprezentată de indicele **deflator**, determinat ca raport între produsul brut nominal și produsul brut real. Dacă avem în vedere, după caz, produsul intern sau cel național, este vorba de **deflatorul produsului intern brut (ID_{PIB})**, respectiv **deflatorul produsului național brut (ID_{PNB})**:

$$ID_{PIB} = \frac{PIB_{nom.}}{PIB_{real}}, \quad ID_{PNB} = \frac{PNB_{nom.}}{PNB_{real}}$$

Există mai multe **stadii (sau forme) ale inflației** în funcție de ordinul de mărime:

- "șocul inițial" ca urmare a unei deteriorări a raportului cerere-ofertă ce se manifestă prin creșteri ale prețurilor peste un anumit "prag", diferit de la țară la țară, considerat limită a stabilității monetare (în general de 1-3% pe an) ;

- inflație târâtoare (creeping inflation) care conduce la o depreciere monetară lentă și progresivă, fără zguduiri economice (3-4% pe an); se exprimă uneori și prin termenul de eroziune monetară ;

- inflația deschisă (open inflation): 5-10% pe an;

- inflație galopantă: 10-30/50% pe an;

- hiperinflație: peste 30-50% pe an.

Efecte economico-sociale ale inflației

După unele aprecieri, efectele economice ale inflației variază în funcție de faze. În primele faze ("șocul inițial" și "eroziunea monetară") se pare că s-ar crea un climat favorabil activității economice deoarece s-ar stimula producția. *Expansiunea monetară lentă duce la expansiunea producției.* Aceasta pentru că în aceste faze creșterea prețurilor de vânzare depășește ca ritm creșterea costurilor de producție. Aceeași creștere a prețurilor favorizează accelerarea desfacerii mărfurilor, titularii de venituri și rezerve bănești considerând procurarea de valori materiale drept singura "asigurare" în fața deprecierei banilor. Opțiunea pentru deprecierea inflaționistă în anumite limite a ajuns să fie apreciată drept prețul inevitabil al combaterii crizelor economice.

În fazele următoare inflația începe să "intoxice" sistemul economic și social. În plan social *efectele sale negative* se manifestă în special asupra categoriilor sociale cu venituri nominale fixe sau cu un grad ridicat de rigiditate: salariați, pensionari, persoanele care depind de ajutoare sociale publice ș.a., care își văd pe zi ce trece afectată tot mai mult puterea de cumpărare. Categoriile cu venituri variabile nu sunt în general afectate sau, în orice caz, sunt afectate într-o măsură mult mai redusă, pentru că veniturile lor cresc pe măsura creșterii prețurilor (comercianți, deținători de proprietăți imobiliare, întreprinzători ș.a.). Consecințele negative ce se pot repercuta asupra acestora au la bază posibila evoluție a veniturilor lor nominale într-un ritm inferior creșterii prețurilor sau reducerea volumului activităților desfășurate ca urmare a scăderii cererii.

"Reajustarea" veniturilor fixe se face de regulă parțial și cu întârziere. Salariile sunt în general negociate și fixate pe un anumit interval de timp (2-3 ani). La baza negocierii și stabilirii mărimii lor concrete a stat inflația anticipată, ori o mărime a inflației efective superioară celei anticipate care nu poate fi compensată decât prin noi negocieri sau prin stabilirea prealabilă a unui mecanism de recalculare automată funcție de evoluția prețurilor. Dacă aceste condiții nu sunt

realizate, salariile reale nu țin pasul cu prețurile. Mai mult, *diferența între partea cuvenită salariilor în prețul final al mărfurilor și partea efectiv primită se poate constitui în sursă de profit suplimentar, contribuind la redistribuirea veniturilor în societate*. De aici conflictul între patronat și salariați, ca expresie a intereselor diferite ale acestora. Și celelalte categorii avute în vedere mai sus sunt, mai mult sau mai puțin, afectate de "mecanismul" inflaționist de redistribuire a veniturilor. Având în vedere aspectele menționate, ca și unele dintre cele prezentate în continuare, Ronald Reagan cataloga inflația drept "cel mai necruțător impozit".

Pe de altă parte, inflația *poate favoriza anumiți agenți economici sau persoane în defavoarea altora*. Este cazul celor care au luat credite, în condițiile unor dobânzi fixe sau a practicării pe piață a unor dobânzi ce nu acoperă deprecierea inflaționistă a banilor (rate real negative ale dobânzilor). În astfel de situații aceștia vor restitui sume de bani ce reprezintă o putere de cumpărare inferioară celei primite. Cei care au dat bani cu împrumut sunt cei care pierd în acest caz, la fel după cum vor pierde și deținătorii de economii. Ca urmare, inflația descurajează economisirea și afectează creditul, cel puțin sub aspectul scăderii ofertei de creditare. Într-o anumită măsură inflația ar favoriza din acest punct de vedere accelerarea procesului investițional atâta timp cât există surse disponibile de împrumut.

Pe de altă parte și unele categorii de salariați pot beneficia de pe urma inflației. Este cazul - evidențiat anterior - al angajaților din firmele oligopoliste, care pot beneficia de creșteri salariale peste nivelul inflației (deci creșteri ale veniturilor reale și implicit a puterii de cumpărare), creșteri de salarii și de cost "compensate" de firme pe seama prețurilor. În acest caz cumpărătorii bunurilor vor fi cei care suportă "costul" inflației sau cel puțin un cost mai ridicat.

Pe parcursul unui proces inflaționist averea, funcție de forma în care se găsește, își poate modifica mai mult sau mai puțin valoarea reală, ca rezultat al schimbărilor intervenite prin sistemul de prețuri în valoarea sa nominală. Anumite "componente" își modifică prețul în ritmuri apropiate de evoluția inflației și tind să-și păstreze valoarea reală, altele înregistrează creșteri de preț superioare nivelului general, sporindu-și astfel valoarea reală (terenuri, imobile, anumite echipamente industriale, acțiuni, și chiar bijuterii sau obiecte de artă). Există însă și alte componente ale patrimoniului care înregistrează o diminuare a valorii reale, aducând "pierderi" deținătorilor (obligațiuni sau depozitele bancare ș.a.).

Inflația aduce, în măsura în care cursul valutar nu se depreciază corespunzător, o creștere relativă a costurilor și prețurilor naționale față de cele externe, determinând slăbirea competitivității firmelor indigene (cel puțin sub aspectul concurenței prin preț).

Creșterea inflației peste anumite limite poate duce la manifestarea crizelor economice, la scăderea producției, creșterea șomajului și a falimentelor. Astfel de fenomene poartă denumirea de **stagflație** (stagnarea economică și inflație) sau **slumflație** (recesiune economică, inflație și șomaj cronic de masă). Șomajul se extinde în special ca urmare a îmbunătățirilor tehnologice și "raționalizării" activităților, în scopul reducerii costurilor de producție, a căror efecte înseamnă și un personal necesar mai redus (echipamentele înlocuiesc munca umană). Cu toate că teoria economică tradițională consideră că evoluția șomajului este opusă celei a inflației, realitatea anilor '70 oferă imaginea unor economii, în principal dezvoltate, în care astfel de fenomene se împletesc.

Politici de combatere a inflației și a consecințelor acesteia

Pornind de la cauzele care se consideră a sta la baza declanșării și manifestării procesului inflaționist, politicile economice se cer a fi direcționate asupra acestora: reducerea cererii solvabile, refacerea echilibrului salarii-productivitate, eliminarea deficitelor bugetare etc. Dacă vom reduce inflația la un simplu decalaj cerere-ofertă, măsurile adoptate pot fi îndreptate fie asupra reducerii cererii, fie a creșterii ofertei, fie în ambele direcții.

Acțiunile anti-inflaționiste ce vizează cererea pot avea la bază, după caz, instrumente ale politicii monetare, ale politicii financiare (bugetare) sau ale politicii veniturilor.

1. **Politica monetară** (și de credit) cuprinde totalitatea măsurilor luate de către sau prin intermediul băncii centrale sau autorităților monetare și urmărește în acest caz **reducerea masei monetare în circulație**, în principal prin: reducerea creditelor (indirect prin majorarea ratei dobânzilor sau direct prin limitarea administrativă a creditelor) sau creșterea rezervelor minime obligatorii. Tot aici s-ar putea include și *reforma monetară*. Aceasta presupune devalorizarea absolută a monedei naționale urmată apoi de revalorizarea acesteia în raport cu monedele internaționale și bunurile existente. Nu reprezintă o măsură antiinflaționistă propriu-zisă, necesitând corelarea cu alte măsuri.

2. În măsura în care statul a fost angajat în declanșarea procesului inflaționist măsurile de **politici financiare (bugetare)**, cu cele două componente ale sale: politica fiscală și politica cheltuielilor publice, trebuie să fie preponderente. Aici avem în vedere: eliminarea sau cel puțin reducerea deficitului bugetar, respectiv acoperirea eventualului deficit prin mijloace neinflaționiste. Reducerea deficitului bugetar poate fi realizată prin: *reducerea cheltuielilor publice*, în special a celor care au creat tensiuni în economie, sau în cazul în care acest lucru nu este posibil menținerea lor la nivel constant; *creșterea veniturilor bugetare* (prin creșterea gradului de colectare a veniturilor și/sau creșterea fiscalității – introducerea de noi impozite, majorarea impozitelor existente). *Contractarea unor împrumuturi publice* pentru acoperirea deficitelor reprezintă nu numai o modalitate neinflaționistă de finanțare a cheltuielilor statului, dar ea asigură diminuarea masei monetare și un control mai mare a cererii solvabile.

3. **Politica veniturilor** are mai multe componente, principale fiind următoarele:

- *Indexarea* - reprezintă o măsură de protecție a categoriilor cu venituri fixe împotriva principalei consecințe a inflației, respectiv scăderea puterii de cumpărare, și nu o măsură antiinflaționistă. Ea se aplică în toate țările și presupune creșterea veniturilor proporțional cu evoluția inflației. Din punct de vedere a modului de acordare se poate vorbi de o indexare *anticipată* (când mărimea sa are la bază nivelul inflației ce se anticipează pe perioada viitoare), indexare *compensatorie* (când se determină pe baza creșterilor de preț din perioada precedentă) și *mixtă* (atunci când sunt luate în calcul atât anticipările inflaționiste cât și eventualele diferențe între creșterea efectivă de preț din perioada anterioară și nivelul indexării acordate). Independent de formele de mai sus indexarea poate fi *completă sau integrală* (atunci când acoperă în totalitate creșterile de preț, după caz anticipate sau efective) și *parțială* (când se acoperă doar o parte din creșterile de preț). În general, în practică, se utilizează indexarea parțială pe baza anticipărilor inflaționiste. Creșterea prețurilor este continuă, în timp ce indexarea este periodică. Periodicitatea indexării poate fi lunară

sau trimestrială (inclusiv prin instituirea unui mecanism național de ajustare automată a veniturilor în condițiile în care prețurile cresc peste un anumit prag), sau la alte perioade de timp, neexistând aici reguli general aplicabile. Oricum, intervalul respectiv are sau ar trebuie să aibă la bază ritmul creșterii prețurilor, respectiv stadiul în care se găsește procesul inflaționist la un moment dat într-o anumită țară. Acoperirea parțială și periodică, de regulă și cu întârziere, a creșterilor de preț determină apariția unui decalaj între evoluția prețurilor și a salariilor sau a oricărui alt venit fix, decalaj ce are în timp o tendință de creștere semnificând reducerea salariilor în termen reali și implicit a puterii de cumpărare. Acționând în acest sens se poate considera că, prin modul și mecanismul de aplicare, indexarea are un anume rol și în reducerea mărimii procesului inflaționist.

Acordarea indexărilor se face fie sub forma unui spor procentual al venitului fie în sumă fixă (când de regulă poartă numele de *compensare*). Varianta compensării în sumă fixă asigură o mai mare protecție pentru categoriile cu venituri mici (sub nivelul mediei naționale) datorită faptului că mărirea compensării funcție de creșterile de preț este stabilită la nivelul veniturilor și a consumului mediu. În acest sens reprezintă o măsură de protecție socială suplimentară pentru categoriile cele mai expuse consecințelor negative ale inflației, categorii care oricum au cel mai scăzut standard de viață.

- "*Înghețarea*" *prețurilor și a salariilor* pentru o anumită perioadă de timp - nu reprezintă nici ea o măsură antiinflaționistă, urmărind doar asigurarea unui răgaz pentru a putea fi pregătite și implementate măsuri antiinflaționiste propriu-zise, respectiv pentru ca aceste măsuri să ajungă în stadiul de manifestare a efectelor.

- *Controlul prețurilor* prin măsuri administrative - are o eficiență redusă, putând în general numai amâna momentul declanșării unor mișcări de preț și riscând a accentua fenomenul inflaționist în momentul liberalizării prețurilor, ca și crearea unei penurii de produse pe piață. Totuși, în orice economie există ramuri în care reglarea concurențială a prețurilor a fost înlocuită printr-o reglare monopolistă și/sau ramuri "privilegiate", care într-o anumită conjunctură pot să-și impună prețurile și creșterile de preț dorite, independent de evoluția costurilor sau a cererii. Într-o atare situație, un controlul al prețurilor, cu caracter temporar și punctual, se impune ca o necesitate, nu numai în scopul controlului inflației ci și ca o măsură de protecție a economiei. Astfel de măsuri sunt incluse în categoria politicilor de "reinstaurare" a concurenței.

Alături de cele de mai sus, la nivel microeconomic se cere acționat în direcția *reducerii costurilor* de producție (absolut sau relativ) prin creșterea productivității, creșterea calității produselor, utilizarea de tehnologii moderne, recuperarea resurselor, etc.

Lichidarea sau cel puțin diminuarea inflației prin utilizarea unei unice măsuri nu este posibilă, fiind necesare aplicarea unor pachete de măsuri coerente și interdependente. Pe de altă parte, controlul și reducerea inflației necesită o anumită perioadă de timp, pentru că orice măsură are un ritm propriu de implementare și de apariție a efectelor. Asemenea politici se dovedesc foarte dificile pentru că măsurile trebuie să fie suficient de puternice pentru a combate efectiv inflația însă suficient de suple pentru a nu afecta creșterea economică, pentru a nu duce la recesiune, la neutralizarea în masă a forței de muncă.

Unitate de curs 2 (capitolul 2)

Șomajul: concept, dimensiuni, forme

- Sinteze -

Șomajul este un dezechilibru al pieței muncii și se caracterizează prin existența unui anumit număr de persoane apte de muncă disponibile care nu-și găsesc un loc de muncă, conform dorințelor acestora.

Prin urmare, are loc o depășire a cererii de muncă exprimate de firme sau diferite instituții de către oferta de muncă, exprimată de persoanele apte de muncă și care doresc să lucreze.

Rata șomajului este unul din cei mai importanți indicatori ai evoluției unei economii. Guvernele tuturor țărilor o urmăresc constant și promovează măsuri pentru menținerea la un nivel cât mai redus, cu atât mai mult cu cât o rată înaltă a șomajului determină pierderi economice foarte mari și ridică probleme sociale uneori insurmontabile.

Biroul Internațional al Muncii consideră că șomerul este o persoană care a împlinit vârsta de 15 ani, caută un loc de muncă, este disponibil pentru muncă, a făcut o cerere în acest sens la biroul forței de muncă sau de plasare a șomerilor și, evident, nu lucrează.

Literatura economică scoate în evidență mai multe tipuri de șomaj în funcție de cauzele care-l determină:

1. **Șomajul Keynesian** care se datorează, în principal, unui dezechilibru pe piața bunurilor, prin existența unui exces de ofertă. În consecință, producătorii nu-și pot vinde produsele, cererea de muncă scade, ea devenind, la un moment dat, inferioară ofertei. Dintre alte cauze amintim: exodul rural foarte mare, imigrația prea ridicată, un stoc de capital insuficient datorită economiilor prea mici.

2. **Șomajul clasic.** Acesta se datorează unui exces de cerere de bunuri economice. Dacă firmele nu dispun de suficiente capacități de producție pentru a satisface întreaga cerere de bunuri și pentru a angaja forța de muncă disponibilă apare șomajul clasic. Acest tip de șomaj se formează și în condițiile în care există un exces de capacități de producție, dar care nu pot fi utilizate datorită rentabilității prea mici ce rezultă din concurența internațională și a unor importuri ieftine.

3. **Șomajul fricțional** care este inevitabil, are un caracter temporar și este mai frecvent în economiile țărilor dezvoltate și dinamice. Cauza principală a acestui tip de șomaj este restructurarea economiei ceea ce conduce la scăderea locurilor de muncă în anumite domenii și creșterea lor în altele. Astfel, apare o anumită perioadă de timp între momentul în care un lucrător părăsește firma și până se angajează într-o altă activitate unde, de cele mai multe ori se cere o altă calificare.

4. **Șomajul structural** se datorează unei nepotriviri între structura ofertei de muncă și aceea a cererii, ca urmare a unei insuficiente mobilități profesionale mai precis atunci când

calificarea lucrătorilor nu corespunde celei cerute de întreprinderi. Introducerea noilor tehnologii dar mai ales modificarea noilor structuri economiei determină acest tip de șomaj.

5. **Șomajul ciclic** apare datorită unei insuficiențe a cererii globale în contextul unei recesiuni economice sau a unei crize. Un număr mare de lucrători sunt disponibilizați pentru o anumită perioadă de timp, iar cheltuielile cu șomajul sporesc.

Pe lângă aceste tipuri de șomaj economiștii vorbesc de șomajul natural sau rata naturală a șomajului care reprezintă acea rată care rămâne constantă pe termen lung indiferent de schimbările care au loc în economie. În principiu acesta poate îngloba șomajul voluntar între momentul în care nu poate fi absorbit decât prin creșterea inflației și reprezintă până la 5% din populația activă disponibilă.

Indiferent de formele pe care le îmbracă, șomajul se poate caracteriza prin următoarele elemente:

- nivel, măsurat prin numărul șomerilor dintr-o țară, localitate, zonă geografică sau prin ponderea șomerilor în totalul populației active disponibile, calculată în procente (rata șomajului);
- durata, adică timpul care se scurge din momentul în care un individ intră în șomaj până în momentul angajării;
- structura, ceea ce înseamnă clasificarea șomerilor pe diferite criterii: vârstă, profesie, nivelul de pregătire, sex, rasă etc.

În general, cei mai afectați de șomaj sunt tinerii, din următoarele motive: salariul de încadrare este prea mic, ceea ce constituie o piedică în calea angajării și lipsa de experiență, ceea ce face ca multe firme să prefere lucrători mai vârstnici.

Populația de culoare are o rată mai înaltă a șomajului datorită discriminărilor, pregătirii mai precare și faptului că la companiile mari se cer diplome ale unor universități de prestigiu unde taxele școlare sunt prea ridicate pentru majoritatea familiilor acestor tineri.

În rândul femeilor se înregistrează o rată mai înaltă a șomajului, deoarece salariul lor nu este sursa principală a venitului familiei și activitatea lor este oscilatorie, existând perioade în care stau acasă cu copiii, părinții etc.

Șomajul are efecte negative pe plan economic și social. Acceptând existența șomajului, societatea trebuie să renunțe la un anumit volum al producției care s-ar fi putut produce cu acești indivizi, ceea ce constituie o pierdere pentru economie.

În același timp, societatea este nevoită să suporte cheltuieli cu întreținerea persoanelor aflate în șomaj, mai ales cu indemnizația de șomaj și cu calificarea, recalificarea sau perfecționarea pregătirii profesionale, corespunzător cerințelor economiei. **Indemnizația de șomaj** reprezintă suma de bani pe care o primește fiecare șomer, lunar, pe o anumită perioadă bine determinată. Micșorarea veniturilor familiei, prin intrarea într-o perioadă de șomaj al unui membru al acesteia, reduce nivelul de trai cu consecințe negative asupra educației copiilor. Apar, de asemenea, și alte consecințe negative pe plan social. De aceea, în fiecare țară, puterile publice aplică măsuri menite să combată șomajul. Acestea se referă, în principal la:

- asigurarea unei creșteri economice sănătoase pentru crearea de locuri de muncă și asigurarea deplinei utilizări;

- scăderea vârstei de pensionare;
- creșterea duratei de formare a tinerilor prin școli de cultură generală, profesionale, postliceale și universități;
- recalificarea șomerilor în funcție de necesitățile economiei;
- restrângerea imigrărilor, dacă pe această cale scade numărul șomerilor;
- introducerea orarului flexibil în special femeilor care se ocupă și de educarea copiilor.
- programe pentru creșterea mobilității salariaților.

Rezumat

Economia națională cunoaște dezechilibre care se manifestă pe toate piețele, cu efecte economice și sociale importante.

Trebuie să remarcăm că inflația este o permanență în cadrul economiei, **un dezechilibru** ce afectează toate economiile naționale, însă în proporții diferite. În același timp inflația reprezintă și un **proces complex prin care se afirmă multiple dezechilibre** din economie.

Definiția cea mai simplă ce se poate da acestui fenomen este aceea a unui **proces de creștere cumulativă și autoîntreținută a nivelului general al prețurilor**.

Majoritatea specialiștilor sunt de acord că **inflația** se definește ca un dezechilibru macroeconomic caracterizat prin două tendințe majore:

a) creșterea generalizată și persistentă a prețurilor

b) scăderea puterii de cumpărare a banilor

Cele mai importante forme ale inflației sunt: inflația prin bani, inflația prin cerere, inflația prin costuri, inflația externă (importată), inflația datorată comerțului exterior, inflație prin structuri, etc.

Măsurarea inflației pornește de la consensul teoretic cu privire la formele sale de manifestare. Astfel pentru a măsura creșterea prețurilor instrumentul folosit este **indicele prețului**.

Pornind de la cauzele care se consideră a sta la baza declanșării și manifestării procesului inflaționist, politicile economice se cer a fi direcționate asupra acestora: reducerea cererii solvabile, refacerea echilibrului salarii-productivitate, eliminarea deficitelor bugetare etc. Dacă vom reduce inflația la un simplu decalaj cerere-ofertă, măsurile adoptate pot fi îndreptate fie asupra reducerii cererii, fie a creșterii ofertei, fie în ambele direcții.

Un alt dezechilibru major prezent în economia oricărei țări îl reprezintă **șomajul**.

Șomajul este un dezechilibru al pieței muncii și se caracterizează prin existența unui anumit număr de persoane apte de muncă disponibile care nu-și găsesc un loc de muncă, conform dorințelor acestora.

Prin urmare, are loc o depășire a cererii de muncă exprimate de firme sau diferite instituții de către oferta de muncă, exprimată de persoanele apte de muncă și care doresc să lucreze.

Tipurile de șomaj în funcție de cauzele care-l determină sunt: Șomajul Keynesian, Șomajul clasic, Șomajul fricțional, Șomajul structural, Șomajul ciclic, etc.

TESTE PENTRU AUTOEVALUARE

1. În ce constă esența inflației? a) creșterea generalizată a prețurilor; b) dezechilibrul dintre masa monetară și volumul valoric al bunurilor supuse vânzării pe piață; c) scăderea prețurilor; d) scăderea puterii de cumpărare a banilor.
2. Inflația se manifestă prin: a) creșterea generalizată a prețurilor; b) dezechilibrul dintre masa monetară și volumul valoric al bunurilor supuse vânzării pe piață; c) scăderea prețurilor; d) scăderea puterii de cumpărare a banilor.
3. Care sunt formele inflației în funcție de cauzele care o determină? a) prin creșterea masei monetare; b) prin cerere; c) hiperinflația; d) prin costuri; e) megainflația; f) latentă; g) deschisă.
4. În ce constă slumpflația? a) inflația rampantă; b) asocierea inflației cu recesiunea și creșterea în proporții tot mai mari a șomajului; c) asocierea inflației cu lipsa creșterii economice.
5. Care din următoarele elemente reprezintă măsuri pentru reducerea intensității inflației? a) creșterea cheltuielilor bugetare; b) reducerea cheltuielilor bugetare; c) reducerea fiscalității; d) creșterea fiscalității.

Problema 1. Utilizând ecuația cantitativă a banilor, să se calculeze rata inflației într-o economie în care se cunosc următoarele date:

Indicatori	T ₁	T ₂
Oferta nominală de bani	200	240
Producția	500	510
Viteza de circulație a banilor	5	5

6. Conceptul de subocupare a forței de muncă: a) este identic cu cel de șomaj; b) presupune existența unui anumit număr de indivizi apti pentru muncă, disponibili care nu-și găsesc o slujbă; c) înseamnă neutilizarea integrală a capacităților de muncă ale lucrătorilor; d) este mai bogat în conținut decât conceptul de șomaj e) cuprind și indivizii care nu doresc să lucreze.
7. Șomajul: a) poate fi eliminat prin politici economice adecvate; b) este caracteristic numai perioadelor de criză și recesiune; c) a devenit cronic, în toate țările; d) este un dezechilibru al pieței muncii, în exclusivitate.
8. Nivelul șomajului se exprimă absolut prin: a) rata șomajului calculată ca raport între numărul șomerilor și populația ocupată; b) numărul indivizilor care nu lucrează; c) numărul șomerilor care și-au depus cereri de muncă la Oficiile de muncă și ale căror cereri nu au fost rezolvate până la sfârșitul lunii; d) numărul indivizilor apti de muncă, disponibili, care nu lucrează pe baza unor contracte de muncă; e) rata șomajului calculată ca raport între numărul șomerilor și populația activă disponibilă.
9. Care din următoarele segmente ale populației active sunt cele mai afectate de șomaj? a) tinerii; b) femeile casnice; c) pensionarii; d) persoanele cuprinse între 25 și 45 de ani; e) femeile; f) bărbații; g) vârstnicii; h) imigranții.
10. Când apare șomajul clasic? a) când prețul efectiv al bunurilor este mai mare decât prețul de echilibru; b) când prețul efectiv al bunurilor este mai mic decât prețul de echilibru; c) ofertanții de

muncă nu doresc să se angajeze la salariul oferit de firmă; d) cererea de muncă este insuficientă în raport cu oferta de muncă.

Problema 2. Populația activă disponibilă într-o țară europeană este de 30.000.000 de persoane, din care populația ocupată reprezintă 22.400.000 de persoane. Dacă populația totală a țării respective este de 58.000.000 de locuitori, iar rata șomajului de 4%, se cere să se determine numărul celor inapți, rata inapților, numărul șomerilor și gradul de ocupare a forței de muncă.

Problema 3. Gradul de ocupare a populației apte de muncă este de 70%, iar numărul de șomeri este de 1.800.000 persoane. Să se determine totalul populației apte de muncă și totalul populației ocupate.

RECOMANDĂRI BIBLIOGRAFICE:

1. Ghișoiu Magdalena (coordonator), Șomajul, realitate contemporană, Ed. Risoprint, Cluj Napoca, 2000, pag. 5-4;
2. Postelnicu, Gheorghe, Resorturile inflației contemporane, Ed. Presa Universitară Clujeana, 1999, pag. 31-81;
3. Genereux, Jaques, Economie politică, vol. 2, pag. 118-136;
4. Tașnadi, Alexandru, Dolgu, Claudiu, Monetarismul. Ed. Economică, București, 1996, pag.137-172;
5. Daianu, Daniel, Echilibrul economic și moneda, Ed. Humanitas, Bucuresti, 1993, pag.133-142.

Modulul V

STAT ȘI ECONOMIE

CONCEPTE DE BAZĂ:

- Capitolul I (*Unitatea de curs I*): *Stat și economie*: Funcția de alocare, Funcția de stabilizare: Politică economică, Bugetul de stat, Principii bugetare, Venituri bugetare, Cheltuieli publice, Echilibru bugetar, Deficit bugetar, Datorie publică, Distribuirea veniturilor, Redistribuirea veniturilor.

OBIECTIVE URMĂRITE:

- 1) Să prezinte motivele principale ale intervenției statului în economie;
- 2) Să definească conceptul de politică economică și obiectivele acesteia;
- 3) Să prezinte scopurile intervenției guvernamentale în funcționarea piețelor libere : eficiență, echitate și creștere
- 4) Să prezinte politicile guvernamentale destinate creșterii eficienței: a) îmbunătățirea cunoștințelor și impunerea standardelor; b) producerea bunurilor publice c) reglementări cu privire la mediul înconjurător; d) reglementarea comportamentului monopolurilor naturale; e) îngrădirea fuziunilor unde concurența este posibilă din punct de vedere tehnic; f) încurajarea activităților care contribuie la creșterea pe termen lung în economie.

RECOMANDĂRI PRIVIND STUDIUL:

- **Ciobanu, Gheorghe (coord.), *Macroeconomie, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2011.***
Bibliografia indicată în Silabus;
- Alte surse bibliografice indicate în urma discuțiilor cu tutorii;
- Discuții și analize realizate împreună cu tutorii, pe marginea temelor indicate spre studiu (rolul statului în economie);
- Studii de caz;
- Răspunsuri la întrebări teoretice tip grilă;

REZULTATE AȘTEPTATE:

Rolul statului în economie a format obiectul a numeroase dezbateri în rândul economiștilor, îndeosebi în condițiile trecerii de la economia centralizată, de comandă, spre economia de piață. Astfel, unii teoreticieni neagă orice rol al statului în economie, după cum alții îl susțin în anumite limite.

Prin parcurgere acestui modul studenții trebuie să desprindă liniile directoare de acțiune, prin urmărirea implicării statului în îndeplinirea diferitelor obiective ce decurg din politicile economice adoptate, sau din strategiile pe termen mediu și lung formulate pentru anumite sectoare de activitate.

Unitatea de curs 1 (capitolul 1)

Stat și economie

- Sinteza -

Intervenția statului în economie este extrem de complexă în perioada contemporană. Evoluțiile economice, sociale, curente de gândire economică au antrenat profunde transformări în ceea ce privește rolul statului în economie.

Tipologia cea mai frecvent folosită pentru a descrie rolul pe care îl joacă statul în viața economică se sprijină pe cele trei funcții propuse de Richard Musgrave¹ în Teoria finanțelor publice (1959): alocarea, stabilizarea și distribuția.

I. Funcția de alocare

În aprecierea nevoii intervenției guvernamentale în alocarea resurselor, teoria economică utilizează criteriul de eficacitate propus de V. Pareto (1906). Eficiența alocativă de tip Pareto într-o economie este atinsă atunci, când satisfacția unui agent economic nu mai poate crește fără să o degradeze pe a altuia. Când eficiența alocativă este atinsă prețul fiecărui produs va fi egal cu costul său marginal. Teoria economică modernă a demonstrat însă, că rezultatele pieței libere sunt Pareto-optimale doar în împrejurări speciale. În demonstrația a ceea ce poate fi numită teorema “mâinii invizibile”, economiștii au constatat că împrejurările în care această teoremă este adevărată sunt extrem de restrictive. Astfel structura concurenței perfecte pe o anumită piață presupune existența următoarelor condiții: randamente descrescătoare, inexistența barierelor privind intrarea și ieșirea de pe piață, informarea perfectă a tuturor cumpărătorilor de pe piață cu privire la prețurile practicate de diferitele firme, substituibilitatea perfectă a produselor diferitelor firme. Multe din condițiile necesare pentru optimalitatea Pareto lipsesc din orice economie modernă. Există astfel consens în rândul economiștilor privind dezirabilitatea intervenției guvernamentale pentru modificarea rezultatelor care ar fi fost obținute de piețele libere, majoritatea dezbaterilor dintre ei fiind în legătură doar cu gradul de intervenție și cu forma în care se face aceasta.

Tipologia cea mai frecvent folosită pentru a descrie rolul pe care îl joacă statul în viața economică se sprijină pe cele trei funcții propuse de Richard Musgrave² în

Teoria microeconomică a consumatorului și a cererii nu se aplică decât pentru bunurile personale, adică a căror consumare de către un individ exclude consumarea de către un altul (cafeaua este un bun personal: dacă o ceașcă de cafea este consumată de un individ, ea nu poate fi consumată și de un altul). Dar există și bunuri colective (publice) care au două caracteristici distinctive: a) nonrivalitatea: furnizarea acestora unui individ le face să fie în același timp disponibile pentru alții și b) nonexclusivitatea: este greu, dacă nu imposibil, sau foarte costisitor să restrângi consumul lor doar la cei care le plătesc (apărarea națională, transportul în comun, iluminatul public, justiția, poliția, proiectele legate de controlul inundațiilor sau programele împotriva țăntărilor, cursul de economie transmis on-line etc., oferă exemple clare de bunuri publice).

¹ Musgrave, R.A.-Peacock, A.R: Classics in The Theory of Public Finance, Macmillan, London 1958

² Musgrave, R.A.-Peacock, A.R: Classics in The Theory of Public Finance, Macmillan, London 1958

În încercarea de a controla efectele externe negative guvernele pot utiliza **stimulente** sau pot interveni direct prin **reglementări**. Prin reglementare și fiscalitate statul caută să **internalizeze** efectele externe, adică să **reintegreze costurile și avantajele sociale în calculul economic individual**.

Una dintre caracteristicile definitorii ale piețelor cu concurență perfectă este ipoteza informației complete. Conform acestei ipoteze, dacă toate firmele și consumatorii sunt complet și simetric informați (consumatorii dispun de informații corespunzătoare despre produsele și serviciile pe care le achiziționează), precum și raționali, atunci nu poate exista nici o oportunitate de profit neutilizată și rezultatul pieței va fi optimal pe termen lung. Când însă, **informația este asimetrică**, piețele se pot prăbuși și asemenea căderi pot crea necesitatea unei intervenții a statului pe piață.

Funcția de stabilizare se realizează de către stat prin politica economică. Politicile macroeconomice pot fi de *conjunctură* și de *structură*. Prima vizează îndeosebi cererea agregată și îndeosebi componentele ei, respectiv din sectorul public și privat și modul în care acestea pot fi influențate în vederea realizării unei stabilități macroeconomice. A doua vizează oferta agregată, și se referă la instrumente prin care pot fi influențate volumul capitalului, a muncii și încorporarea progresului tehnic în producție.

Intervenția statului în economie se realizează prin intermediul *politicilor economice*.

Prin politică economică se înțelege ansamblul măsurilor pe care le ia statul pentru a influența viața economică. Aceste măsuri pot fi elaborate de administrația centrală (guvern, parlament), și au o acțiune de obicei la scară macroeconomică (pe ansamblu economiei), cu efecte la același nivel sau pot aparține administrațiilor locale și în acest caz se referă la activitatea de pe un teritoriu mai restrâns, bine definit. Politica economică adoptată la nivel central diferă deci, atât ca perspectivă cât și a instrumentelor de aplicare și a efectelor scontate, de cele la nivel local. De exemplu, măsurile legate de stoparea inflației nu pot fi luate decât la nivel central unde administrația are pârghiile necesare pentru acțiune.

Din punctul de vedere al perioadei de timp, politica economică poate fi construită pe baza unor obiective și instrumente care să vizeze termenul scurt sau o perioadă mai lungă.

Obiectivele politicii economice se referă la următoarele aspecte: controlul inflației și asigurarea unei stabilități a prețurilor; controlul șomajului și realizarea unei piețe a muncii dinamice și echilibrate; realizarea unei balanțe de plăți echilibrate; realizarea unui buget de stat echilibrat; distribuirea echilibrată a veniturilor și redistribuirea acestora; protejarea mediului înconjurător.

Aceste obiective nu pot fi întotdeauna delimitate cu precizie, ele întrepătrundându-se și uneori chiar intrând în contradicție, cum ar fi politicile legate de reducerea șomajului și a inflației. De asemenea, măsurile de stabilizare a prețurilor pot afecta echilibrul de pe piața muncii și realizarea unei creșteri economice susținute precum și a unei balanțe de plăți favorabile.

Autoritățile politice pot interveni în viața economică prin forme directe și indirecte.

Intervenția **directă** a statului se realizează prin următoarele instrumente: politica prețurilor, a salariilor și a veniturilor; balanța de plăți care poate fi influențată la rândul ei, de politicile

comerciale, în special prin măsuri permanente legate de importurile și exporturile de bunuri și capital; investiții ale statului menite să asigure o creștere economică sănătoasă și să sprijine unele domenii cum ar fi: industria, transporturile, telecomunicațiile, precum și evitarea degradării mediului ambiant sau atenuarea unor conflicte sociale generate de lipsa locurilor de muncă; concurență, în vederea diminuării posibilităților de abuz, mai ales în ceea ce privește calitatea bunurilor sau a unor domenii de activitate.

Obiectivele politicilor economice se fundamentează pe teoria economică, pe relațiile economice ale etapei, și țin cont de preferințele publice ale partidului aflat la guvernare sau ale partidelor din coaliția guvernamentală, interesele grupurilor de presiune și nu în ultimă instanță de situația internațională.

Intervenția **indirectă** se realizează mai ales prin politica bugetară și fiscală. Prin intermediul politicii bugetare statul poate influența economia modificând volumul și structura veniturilor și al cheltuielilor.

Bugetul de stat

Una din cele mai eficiente instrumente de intervenție a statului în economiile tuturor țărilor lumii este bugetul de stat.

Acesta reprezintă un document care cuprinde pe de-o parte, cheltuielile publice și pe de altă parte, veniturile aferente acestora, pe o perioadă de un an. Se calculează anticipat, pe baza previziunilor privind activitatea economică, evoluția veniturilor și a cheltuielilor necesare activității publice.

Bugetul de stat se bazează pe trei principii: anualității, ceea ce înseamnă că se calculează pe un an; unități, ceea ce înseamnă că toate veniturile și cheltuielile sunt cuprinse într-un singur act; universalității, ceea ce înseamnă că toate veniturile se contopesc într-o masă comună și servesc acoperirii cheltuielilor prevăzute.

Cheltuielile bugetului de stat include următoarele domenii: administrația publică, învățământ și educație, cultură, sănătate, asistență socială, apărare, dobânzi care trebuie plătite pentru împrumuturile primite de stat sau colectivitățile locale.

Structura cheltuielilor publice deși este diferită de la o țară la alta cuprinde în linii mari următoarele: 1. consumul intermediar, format din bunuri și servicii destinate funcționării administrațiilor publice centrale și locale; 2. subvenții și ajutoare bănești pentru investiții, în domenii bine precizate și aprobate de puterea legislativă; 3. salarii plătite lucrătorilor din domeniul public; 4. prestații sociale concretizate în: alocații familiale, alocații de șomaj, pensii; 5. dobânzi vărsate pentru împrumuturile contractate de stat; 6. alte cheltuieli.

Veniturile bugetare provin din următoarele surse: venituri obținute din activitatea proprie, desfășurată în întreprinderile publice, partea din profiturile obținute în societățile mixte (cu capital privat și public), precum și din impozite și taxe. În primul caz, fondurile bănești rezultă în urma repartiției primare a venitului, iar al doilea caz, ele provin din redistribuirea venitului național. În unele cazuri excepționale, statul recurge la împrumuturi interne sau externe sau la emisiunea monetară.

1. Impozitele și taxele sunt principalele forme de venit la bugetul de stat. Ele constituie o prelevare asupra diferitelor forme de venit, cu titlu obligatoriu, definitiv, deci nerambursabil. Atributele esențiale sunt: obligativitatea, nerambursabilitatea, dreptul de urmărire în caz de neplată și generalitatea, adică extinderea asupra tuturor categoriilor sociale.

Impozitele și taxele pot fi: directe și indirecte. Cele directe includ: impozitele asupra salariilor, profiturilor, veniturilor agricole, veniturilor liber profesioniștilor și asupra altor forme ale veniturilor. Impozitele indirecte sunt formate din: taxa pe valoarea adăugată, accize, taxa asupra produselor petroliere, taxele vamale etc.

Sistemul de impunere poate fi de două feluri: în cote fixe și cote procentuale. Acestea din urmă se aplică în următoarele forme: impunere proporțională (la o cotă de impozit fixă, mărimea impozitului va fi proporțională cu nivelul venitului), impunere progresivă (cotele de impozit cresc odată cu creșterea mărimii materiei impozabile), și impunere regresivă (în cazul în care, pe măsura sporirii veniturilor scade cota de impunere).

În condițiile în care veniturile au fost integral cheltuite și au acoperit aceste cheltuieli, deci veniturile sunt egale cu cheltuielile, bugetul este echilibrat și are un efect neutru asupra evoluției prețurilor.

În majoritatea cazurilor, datorită acțiunii unor factori cum ar fi: creșterea prețurilor, scăderea neprevăzută a activității economice, apariției unor cheltuieli neprevăzute, evaziunile fiscale etc, cheltuielile bugetare pot depăși veniturile. Apare, în acest mod deficitul bugetar. Se pune întrebarea: de ce nu se stabilesc taxe și impozite mai mari pentru a preîntâmpina o asemenea situație?

Prelevările fiscale apăsătoare micșorează veniturile agenților economici și posibilitatea lor de a crea locuri noi de muncă, de a moderniza și de a eficientiza activitatea economică. Felul în care presiunea fiscală influențează asupra veniturilor fiscale, a fost studiată cu ajutorul curbei lui Laffer (economist american):

Presupunem că în momentul t_0 crește presiunea fiscală și, ca urmare, sporesc veniturile bugetului de stat (R_0) din această sursă. Dacă această politică se menține, agenții economici își restrâng activitatea, crește de asemenea pericolul evaziunilor fiscale, iar unii investitori sunt descurajați și renunță să inițieze activitățile pe care și le-au propus, deoarece cu un impozit devenit împovărător, acțiunile lor sunt nerentabile. Așa se explică că în perioada următoare t_1 , scad veniturile fiscale la R_1 . Dacă, însă, nivelul impozitelor se diminuează dar se mărește baza de impozitare, activitatea economică tinde să se relanseze, iar veniturile statului cresc.

Cauzele deficitelor bugetare pot fi de ordin conjunctural și structural. În prima categorie scăderea activității economice, ocupă un loc important. Orice diminuare a producției de bunuri și servicii sau orice creștere mai slabă decât previziunile realizate de organismele statului conduce la micșorarea veniturilor din impozite și taxe, deci a intrărilor fiscale. În unele cazuri, cheltuielile pot depăși previziunile datorită unor factori cum ar fi: creșterea alocației pentru șomaj, a pensiilor sau a unor subvenții. Dintre cauzele de ordin structural cele legate de evoluția șomajului ocupă un loc important. Orice creștere a acestuia va împovăra bugetul de stat cu cheltuieli suplimentare și este legat tot de recesiunea economică.

O serie de alți factori contribuie, de asemenea, la creșterea cheltuielilor bugetare, dintre care pot fi enumerați: sporirea numărului personalului din administrațiile publice și a investițiilor în acest domeniu, generate de necesitatea dotării cu mijloace moderne, sporirea investițiilor în sectorul public, mai ales în infrastructură, energetic, participarea statului la societăți mixte, acordarea de subvenții, dezvoltarea cercetării științifice fundamentale și aplicative; sporirea cheltuielilor în domeniul învățământului, sănătății, culturii ca urmare a creșterii populației și cerințelor tot mai mari ale vieții economice și sociale; dezvoltarea rețelelor de asigurări sociale, extinderea rețelei de mass-media, pretind sporirea cheltuielilor bugetare.

Sistematizarea teritoriului și protecția mediului înconjurător sporesc cheltuielile bugetare, alături de alte domenii ca: apărare, participarea țării la diferite instituții și organisme internaționale precum și creșterea obligațiilor legate de serviciul datoriei publice.

Deficitul bugetar are câteva influențe negative: conduce la creșterea masei monetare în economie, deci la inflație, la îndatorarea generațiilor viitoare și la sporirea fiscalității.

Unii economiști consideră că pentru a acoperi deficitele bugetare nu este necesar să sporească fiscalitatea. În concepția lor, se poate acționa prin creșterea bazei monetare, dacă inflația nu este foarte ridicată și, de asemenea, prin împrumuturi de stat.

Distribuirea și redistribuirea veniturilor este o altă funcție a statului.

Prin **distribuția veniturilor** înțelegem procesul de împărțire a acestora între participanții la procesul de producție, în urma căruia proprietarii de factori de producție intră în posesia veniturilor primare (salarii, rentă, dobânzi, profit).

Pentru a ne face o imagine despre cât de echitabilă este distribuția veniturilor în societate putem apela la indicatori precum *P.I.B./ locuitor sau Venitul național / locuitor, care ne indică ce venit revine, în medie, unui individ, pe un an*. De cele mai multe ori, abaterea de la medie a veniturilor diferiților indivizi este foarte mare, ceea ce înseamnă că unii trăiesc în sărăcie, iar alții risipesc sume importante de bani în mod ostentativ.

Redistribuirea veniturilor este un proces prin care o parte a veniturilor sunt preluate, cu titlu gratuit și nerambursabil, de la unii agenți economici, și destinate altor agenți economici, în schimbul unor prestații sau cu titlu gratuit și nerambursabil.

Dacă politicile economice, în general, conțin elemente prin care se promovează micșorarea decalajelor între indivizi, dacă avem în vedere educația, accesul la cultură, drepturile politice, rămâne în continuare, o problemă nerezolvată: inegalitatea veniturilor și mai ales a averii.

Rezumat

Intervenția statului în economie este extrem de complexă în perioada contemporană. Evoluțiile economice, sociale, curente de gândire economică au antrenat profunde transformări în ceea ce privește rolul statului în economie, mai ales după primul război mondial. O formă importantă de intervenție a statului în economie îl reprezintă politica economică.

Prin **politică economică** se înțelege ansamblul măsurilor pe care le ia statul pentru a influența viața economică. Aceste măsuri pot fi elaborate de puterea centrală (guvern, parlament) și

au o acțiune de obicei la scară macroeconomică (pe ansamblu economiei), cu efecte la acest nivel sau pot aparține administrațiilor locale și în acest caz se referă la activitatea de pe un teritoriu mai restrâns, bine definit.

Statul are un rol important și în **corectarea mecanismelor pieței** astfel încât anumite dezechilibre să fie estompate și chiar înlăturate. În acest scop, se propun anumite obiective cum ar fi: achiziționarea de către stat a anumitor bunuri pentru armată, administrație etc., creșterea volumului serviciilor în domeniul sănătății, învățământului, culturii etc. Intervenția statului se realizează și prin ajustarea externalităților mai ales în domeniul protejării mediului și a unei mai bune îngrijiri a populației.

Intervenția indirectă se realizează mai ales prin *politica bugetară și fiscală*. Prin intermediul *politicii bugetare* statul poate influența economia modificând volumul și structura veniturilor și a cheltuielilor.

TESTE PENTRU AUTOEVALUARE

1. În care dintre situațiile de mai jos poate să apară datoria publică?
a) când veniturile sunt mai mari decât cheltuielile bugetului de stat; b) când statul recurge la împrumuturi pentru acoperirea deficitului bugetar; c) când cheltuielile mai mari decât veniturile sunt susținute prin emisiune de bani fără acoperire în bunuri economice.
2. Intervenția statului în economie la nivel macroeconomic se realizează prin: a) stabilirea liniilor generale ale dezvoltării economiei țării; b) dirijarea principalelor resurse în conformitate cu interesele generale; c) conducerea nemijlocită a activității sectorului public; d) realizarea protecției sociale a populației; e) stabilirea prețurilor la un număr de produse și a tarifelor la anumite servicii; f) stabilirea salariilor angajaților sectorului public.
3. Cheltuielile bugetului de stat pot fi orientate pentru: a) achiziții de stat; b) investiții în întreprinderi publice; c) investiții cu caracter social-cultural; d) subvenții în vederea stimulării producției; e) subvenții în vederea menținerii unui anumit nivel al prețurilor; f) inițierea unor afaceri economice.
4. Necesitatea implicării statului în funcționarea economiei de piață: a) are un caracter predominant subiectiv; b) are un caracter predominant obiectiv; c) are un caracter predominant aleator; d) nu constituie o necesitate.
5. În economia de piață intervenția statului în economie se realizează prin:
a) dirijarea exporturilor; b) bugetul central; c) bugetele locale; d) structura importurilor pe parteneri; e) sistemul de impunere fiscală; f) punerea de acord a cererii cu oferta; g) programarea economică; h) stabilirea cursului valutar.

RECOMANDĂRI BIBLIOGRAFICE:

1. Milton Friedman, Capitalism și libertate, Ed. Enciclopedică București, 1995, pag. 37-53;
2. Genereux, Jaques, Economie politică, vol.2, pag. 109-113.

